

The background of the cover is a dark, somber illustration of a city street with heavily damaged, multi-story buildings on either side. The buildings have many missing windows and crumbling facades. In the center of the image, a large, ethereal, and faded figure of a woman with long, flowing hair and large, feathered wings is visible, appearing to float or be remembered. In the foreground, at the bottom center, is a detailed illustration of a brown cat's head, looking upwards with its mouth wide open in a meow or a cry. The cat's eyes are yellow, and its whiskers are prominent. The overall mood is one of tragedy and remembrance.

АВТОРИ ІДЕЇ
ОЛЬГА ПОЛЕВІНА,
ЕЛІНА ЗАРЖИЦЬКА

ЧИ БАЧАТЬ НЕБЕСА КОТІВ

*Пам'яті загиблих
внаслідок російської агресії
в мирних містах
України*

МАРИЛЬЧИНА ОСЕЛЯ

Він гордо стояв на пагорбі. З цього місця добре бачив місцевість навкруги. На сході блищала велика вода, виднілися далекі мости, і сонячними ранками він спостерігав, як небо відбивається у воді. На заході бачив обриси заводської споруди й широкі вулиці міста, забудовані п'ятиповерхівками, які зневажав: місця займають багато, а квартир у них обмаль. І вигляд мають убогий. Хоча вони були не набагато старші від нього, він уважав себе молодим, але... Тополі, що висадили у дворі, величезні й товстезні, бо років минуло вже чимало. Майже два покоління дітей виросли і встигли постаріти, а скільки нових людей він перебачив у своєму житті! І для всіх був рідним домом.

Він стояв на пагорбі, наче велетень, який розправив крила, обіймаючи простір над великою рікою, й очі-вікна верхніх поверхів першими зустрічали сонячні промені. Сонце підіймалось, і згодом перші поверхи радо зустрічали його. А ввечері західні вікна золотилися, проводжаючи день.

У далеких п'ятиповерхівках уже було темно, а в його останніх поверхах іще догоряв захід сонця... І нащо було ті незграби будувати?

«Знести й вибудувати величезні комплекси, щоб усім вистачило місця!» — промайнула у нього крамольна

думка.

Мабуть, суворий бог будівель почув його й покарав за пиху, бо це смертний гріх не тільки людей, а й будинків, бо чим іншим можна пояснити те, що трапилося того холодного передвесняного дня?

Кажуть, що в будинків нема душі. Неправда. Частка його душі була в кожному кутку, за кожною стіною. За кожними дверима існував усесвіт, окремих та ізолюваний, і все ж таки частинка загалу. На стінах осів пил споминів. Дім знав такі таємниці, які, мабуть, ніколи нікому не стануть відомі. А він — знав. Відчував кожну думку, кожен поштовх, пам'ятав кожного, хто жив тут за ті десятки років його існування. Це для людини — багато, а для будинку — ніщо. Тож дарма він уважав себе молодим.

Не хворів. Іноді траплялися ремонти, але вони були майже косметичними. Судини труб були ще здорові, перекриття — непорушними, а що де-не-де поміняли вікна — то й добре. Але коли хтось вишкрябував лайливі слова на панелях під'їзду, він відчував гострий біль у самісінькому серці... А де ж воно в будинку?.. Усюди!

Кажуть, є будинки облуплені, захаращені, біля них виростають сміттєзвалища. Він чув, як вітри приносили бувалиці про це. Не вірив. Як це можливо? Що за люди живуть у них? Його люди були іншими: кожен намагався прикрасити оселю: хтось посадив троянди під вікном, хтось пофарбував дитячий майданчик, а його улюбленці з четвертого під'їзду зробили ремонт, поставили квіти на підвіконнях...

Добрі люди. Він захищав їх від холоду, дощів, вітрів. Вони дбали про нього. Він дбав про них. І не тільки. Інші істоти знайшли притулок серед лабіринтів його приміщень.

...Марилька обережно озирнулася навколо: дощу нема, проте небо сіре, холодне, вітер дме і не теплішає... Якби

не цей будинок, мабуть, уже загинула б десь. Люди тут добрі. Частенько дають їжу. Під сходами під'їзду в неї є схованка, й дівчинка з четвертого поверху принесла шматок ковдри, влаштувала їй ліжко. Ласкава дівчинка, але Марилька не наближається до людей, бо хто одного разу обпікся... Ні, краще — незалежність!

Та жінка була теж лагідною і дбайливою. Марилька любила свій дім серед кущів смородини та яблуневого саду. Для неї завжди була відчинена квартира, і вона виходила й поверталася, коли сама забажає. Її світ був ізольований високим парканом — будиночок і сад. Вона думала, що це і є всесвіт. Але одного разу все змінилося. Жінка, її чоловік і малюк злякалися тривожних незнайомих звуків — вони гули щодня. Марилька такого раніше не чула і не могла збагнути, що воно таке. А звуки для неї були важливі: вона знала, як шурхотить мишеня під вичовганою підлогою, як на сусідній вулиці гавкає пес, котрого вона ніколи не бачила, але впізнавала з голосу. Вона чула кроки хазяїна, ледь він підходив до хвіртки. То були тихіші звуки, і Марилька ніколи не помилялася в них. А ці були надто гучні, незнайомі й від того ще жахливіші...

— Ти що? Куди ми кішку візьмемо? Нащо вона нам у дорозі? Її годувати треба, у мене рук не вистачить ще й для неї!.. Дитину збирай!

— Ми ж не можемо її тут залишити! Вона загине. Собаки роздеруть. У кожного свої коти, хто її годувати буде?

— Я не буду її брати.

— То, може, ми її в місто випустимо? Там, на смітниках, живуть коти й собаки і якимось харчуються... Ми ж на вокзал поїдемо, давай її завеземо?

Марилька спробувала сховатись, але чоловік спіймав її і засунув у торбу. Вона відчула, що машина поїхала. Через деякий час зупинилися, жінка винесла її і відпустила.

— Марилько, пробач... Ось, дивися, скільки тут котів! Ти ж гарна кішечка, може, хтось подбає про тебе...

Марилька тремтіла від холоду й жаху: вона ніколи не бачила таких великих будинків, такої кількості машин і людей.

— Ну, чого чекаєш? — грубо обізвався чоловік. — Хочеш, щоби запізнилися на потяг? Вона кішка, а не людина. Про людей подбай!

Жінка востаннє погладила Марильку й пішла до машини. Грюкнули дверцята, машина поїхала, і кішка залишилася серед страшного світу — тремтяча, налякана, голодна...

Будинок прихистив її. Вона знайшла маленьке віконце і потрапила до підвалу. Там було тепло й затишно. Уночі вполювала мишу, з'їла й подумала, що життя не зовсім погане. Той самий звук, який налякав її хазяїв, тут був гучнішим і лунав частіше, але вона вже не звертала на нього уваги. Потім з'явилися нові друзі. Вона зрозуміла, що харчуватися можна не тільки мишами, що на смітнику завжди можна знайти щось їстівне. А потім у неї народилися кошенята...

Дві доби вона не залишала їх, але поїсти ж треба, і Марилька покинула свій притулок. А коли повернулася, то побачила, що двірник заклав маленьке віконце, через яке вона потрапляла до підвалу...

Добу вона ще чула, як писклявими голосами нявчали кошенята, а потім стало тихо...

Щось із нею трапилося після цього. Більше кошенят у неї не було. Більше вона не підходила до людей.

— Така гарна кішечка, але зовсім дика... — сказала жінка, спостерігаючи за нею. — Я б її взяла до себе, але ж неможливо спіймати....

Марилька знала цю жінку: у неї було багато котів.

...Маленьке руде кошеня з'явилося кілька годин тому. Воно сиділо біля смітника і тремтіло. Марилька підійшла до нього.

До кого вона ще відчувала ніжність — то це до малих кошенят. І цього підкинули — здогадалася вона. Цей

пухнастик надто чистий! Він не виживе на вулиці. Мабуть, окрім штучного корму, іншої їжі він не куштував...

Кілька хвилин вона дивилася на нього, потім пішла до під'їзду. Кошеня побігло за нею. На щастя, двері були відчинені. На килимку біля однієї з квартир Марилька зупинилася. Кошеня обережно підійшло до неї. Відчувався запах котів з-під дверей. Кошеня зрозуміло: сіло на килимок і занявчало. Марилька дочекалася, поки двері відчиняться, і побігла до себе — під сходи... Про малюка подбають, а вона... А їй ніхто не потрібен. Вона більше нікого не впустить у своє котяче життя...

КВАРТИРА № 108.

СОЛОМІЙЧИН ПРИТУЛОК

Соломія прокидалася раніше від усіх, щоб нагодувати своїх улюбленців. Схрестивши руки на грудях, цього разу завмерла посеред кімнати. Сріблястий жмутик вибився з-під руського волосся, розсіявшись дощиком над розгонистими бровами. Широко розплющені карі очі вдивлялись у вікно.

Раптом рвонуло так, що вилетіла шибка. Соломія інстинктивно відсахнулася. Під ноги сипонули скляні друзки. Заревіла запізніла тривожно-набридлива сирена. Під ноги кинувся рудий кіт Персик. З ліжка стрілою злетіли сіра Цукерочка та ряба Сіма й пірнули під шафу. А біла, як молоко, Сніжана з різноколірними очима заскочила їй на спину. «Здається ж, нічого не гуло вгорі», — майнуло в думці.

— Що, полякалися, мої маленькі? Не бійтеся, все нормально, — взяла на руки Сніжану й притиснула до грудей.

— Мамо! — забігла до кімнати стривожена донька Даринка. — З тобою все гаразд?

— Не панікуй! Там у двері хтось добивається! Йди глянь!

— Зараз, зараз... Телефон твій, мамо...

Через мить у вхідних дверях постала розтріпана сусідка в домашньому картатому балахоні та в хутряних капцях на босу ногу.

— Ви що, до підвалу не збираєтеся? — перекрикуючи сирену, схарапуджено запитала вона. — Бомба вибухнула! Спускайтеся швидше!..

— Мамо, пішли! — наполягла Даринка. — Бомба ж...

— Яка бомба, доню! Любані не знаєш. Вона ще та панікерка. Ліпше заспокой наших пухнастиків... Полякалися геть.

Руденьке кошеня непомітно пробралось за сусідкою, коли відчинилися двері. Жінки не відразу побачили його.

— А це хто такий? — здивувалася Соломія.

— Мабуть, твій новий мешканець, — здвигнула плечима сусідка.

— Ходи до мене, маленький, — зітхнула Соломія. — І тобі знайдеться місце...

Знову озвався мобільний. Соломія приклала до вуха свою стареньку кнопкову «Сігму».

— Сестро, як ви там? — почулося стривожене. — За дванадцять кілометрів од нас, над старим складом боєприпасів рашистську ракету збили. Бахнуло так, що ого-го! У нашому будинку всі шибки повилітали.

— Слава Богу — живі.

— Отож-бо... Скільки я буду вас просити — їдьте звідси швидше. Вам же є куди.

— Годі тобі, Сергію! Максим наш повернеться, де шукатиме нас?

— Не переживай, знайде. За котів переживаєш?

— Звичайно. Куди їх везти? Вони такі полохливі. Та й хто нас чекає з такою оравою?

— Мамо, я все чую! — гукнула з коридору Даринка. — Не обманюй дядька Сергія. Зараз скрізь приймають із домашніми тваринами. А як прорвуться ці рашисти... Вони ж нелюди, у приміському селищі он постріляли всіх собак.

— Гаразд, Сергію, я подумаю. Передавай своїм «полякам» привіт. Бувай, і бережи себе!

Соломія вимкнула мобільний. Сіла край стола, поклавши руки поперед себе. І відчула, як ліву руку охопили зашпори. Не раз таке вже бувало. Важка робота у формувальному цеху... Уже нема й заводу, а німота в руках не проходить...

...Найпершу біло-сіро-руду Соню з прекрасними смарагдовими очима приніс у квартиру Максим. Знайшов серед дороги. Хтось збив автомобілем. Виходили...

Надзвичайно пухнасту, темно-сіру Сімку знайшли одного дня у під'їзді. Стрілку принесла під двері квартири непримітна дворова кицька, коли комунальники проводили «акцію із зачищення тварин-безхатків». Персика теж врятувала самотужки. Покусаного блудними псами, його спочатку забрала з клумби Любаня. А потім горопашного виставила за двері. Соломія мовчки підбрала котика. Через кілька місяців рудий абіссинець уже гасав квартирою на чотирьох, хоча й накульгуючи.

Нюшу й Няшу підбрали у дощ зі смітника теж маленькими. Манірну Жозефіну принесли сусідські хлопчакі. Леопардову й дуже ніжну Цукерочку підкинули невідомі. Малюсіньку, ніби іграшкову, Намистинку зняла з дерева у середині грудня. А мейкунистий розкішний красень-котяра Василько сам напросився до квартири. Ось так і назбиралася сімейка із дванадцяти вусолапохвостих.

Звісно ж, Максим ремствував і не завжди поділяв таку милосердність дружини. Проте не відмовлявся допомагати. Хоча й не зовсім охоче знаходив волонтерів, бо ж у сімейний бюджет апетити котячої гвардії аж ніяк не вписувалися.

Безумовно, стало набагато важче, коли Максим пішов до армії. Раз зателефонував і серед іншого повідомив, що незабаром ротація. «Тож привезу вагон «Кітікету».

«Повертайся швидше, ми всі тебе чекаємо... живим», — згадалося — і вона вмить розплакалась, як дитина.

І тієї ж миті зловила себе на думці, що й сама вже не боїться тих тривожних сирен. Більше напружує воскова тиша. Особливо вночі. Іноді аж до дзвону у вухах вслухалася в неї. Чи, бува, не летить на місто горе-смерть у вигляді ракети, бомби або снаряда.

Насипала в кілька тарілочок «Кітікету». Налила води у пластиковий лоток. Пухнасті попіднімали хвости і дружно заходилися наминати свій сніданок. Соломія дивилась, як снідають її пухнастики, і їй стало так спокійно...

«Може, і справді треба на Захід. До подруги в Німеччину. Через кордон, кажуть, вільно з домашніми тваринами пропускають. Треба нагадати Даринці, щоб спочатку зателефонувала».

Підвелася. Взяла віника й заходилася підмітати скляні друзки з підлоги.

...Наступного дня, на диво, сирени з ранку не гули. Проте в полудень зі своєї кімнати вилетіла, як ошпарена, Даринка і крізь сльози показала:

— Мамо! Тут таке...

— Що там? — спохмурніла Соломія. — Знову надивилася телевізора...

— Я з тіткою Мирославою розмовляла. Ти ж просила...

— То й що?

— Прийме нас з дорогою душею. Але без... «блохастих». Сказала, відчиніть вікно на кухні, зачиніть надійно двері й виїжджайте. Зустріну!

— Ні, доню... Залишимося у рідному місті й на татка чекатимемо.

— Бач, яка... Кішки тобі рідніші, — кинула спересердя Даринка.

— Ой, не гріши, доню!

— Мамо, я ж... — Даринка підійшла й обняла матусю. — Вибач, будь ласка.

— Болить душа в мене. Хто ж про них подбає у цей жахливий час? Люди ще якось дають собі раду. Перебираються з окупованих міст. Їдуть за кордон. А їх он — на вулицю...

...Якось запитали в неї, що від того вона має.

— Я щодень стаю добрішою, — відповіла, не задумуючись, Соломія.

Колись Будинок був призначався для робітників заводу. Це було зручно: він розташований майже поряд: тільки перейти через дві вулиці — й ти на роботі. Молоді й завзяті, робітники радо оселилися в ньому. З роками тих, перших, залишилося зовсім мало. Кватири викупили інші люди, та й завод був уже не той...

Будинок із ніжністю ставився до тих, хто з перших днів залишався з ним. Він знав, що Валентин Іванович із квартири № 144 живе сам, і що зимовими вечорами йому самотньо... Якби дім міг розмовляти, то розрадив би старого, але міг тільки слухати...

КВАРТИРА № 144.

ДОЖИТИ ДО РАНКУ

Сталося те, чого Валентин Іванович боявся найбільше, — серцевий напад посеред ночі, коли триває комендантська година, скрізь темінь і все завмирає аж до ранку. Та чи й викличеш ту «швидку допомогу», чи потраплять медики до квартири, коли й світла у під'їзді немає, і ліфт, мабуть, вимкнтий...

З їхнього поверху також усі виїхали, поліцейський часом з'являється, коли відпускають з чергування, щоб відіспатися. А чи вдома він тепер? Можна було б до нього у двері подзвонити чи постукати.

І ліків ніяких не залишилось, останню пігулку випив, а в аптеці нічого від серця нема — розібрали, бо скільки днів під аптеками черги великі стояли...

Напади аритмії в нього виникли, відколи почалася війна. Усе те — від стресів постійних. У перші дні паніка всіх охопила, бо думали, що воно якось минеться, хоч і знали, що нападу не запобігти, бо це ж як у Чехова — коли рушниця висить на сцені в першому акті, то в кінцевому вона неодмінно має вистрілити. Як по-іншому? Бо скільки ще часу ворожі війська могли стояти на кордонах України без діла? Воно й почалося...

Колись землячок із його села — підполковник російської армії — ще до «кримнашу» кричав в інтернеті: «Хто на вас нападати буде? Меморандум підписаний».

А коли той вояка знову навідався до сестри в Україну, то про «кримнаш» не згадував, хвалився трьома великими зірками (щойно академію успішно закінчив). Та сільчани й розмовляти з ним не забажали, хіба що любителька оковитої кацапка Голька видудлила пляшку французького коньяку, що привіз полковник, та горлала одну і ту саму пісню про свій «родной край». Поблукавши ще кілька днів вулицею, «настоящий полковник» не знайшов прихильності, тож знову подався до расії. І більше не з'являвся, та хто б і пропустив зрадника. А бач, казав, що нападати не будуть...

Зять говорив, що коли розпочнуться військові дії, то вимкнуть усе — телефон, інтернет, радіо, телевізор... Але в перші години війни інтернет у смартфоні працював.

Валентин Іванович набрав тоді номер своєї родички, яка живе у Воронежі.

— Що, ваші путіністи геть клепки втратили? Що ви творите?

— Ти мене тільки через це так рано розбудив? — сонно озвалася троюрідна. — Що, у штани напудив? Не бійся, нічого з вами не станеться...

— Як не станеться, коли вже б'ють без розбору, — кричав нестямно.

— Ви вісім років людей убивали, то тепер і на своїй шкурі відчуйте, як це добре. Не переймайся. Вони по мирних не б'ють, лише по воєнних об'єктах... Як там твої діти, дружина?..

Валентин Іванович тоді не втримався і послав ту сестру подалі.

Оце згадав, і серце сильніше застукотіло. Узявся за смартфон. Ті, зі «швидкої допомоги», радили під час нападу заспокоїтися, набирати в легені якомога більше

повітря і стримувати дихання. Він так і робив, але відчував, як німіють кінцівки — на руках та ногах. Стало лячно, і зовсім не від того, що серце не витримає навантаження й він помре, а від того, що його, мертвого, тут довго ніхто не знайде.

Хотів набрати номер «швидкої», та пальці дрижали й не слухалися. Намагався заспокоїтися, згадати щось хороше, не думати про погане.

Із хорошого — добре, що діти з трьома внуками вже у безпеці, в Чехію поїхали. Їх із дружиною теж хотіли забрати, але вони категорично відмовилися. Дружина казала, що воліє померти вдома. То що хотіла, те й отримала. Стало їй уночі погано. «Швидка» довго не відповідала, а коли нарешті приїхала, то дружина вже не дихала...

Подумав про дружину — і потепліло на душі, бо небозі, мабуть, легко на тім світі, не треба спускатися сходами до холодного підвалу, щоби пересидіти тривогу, не треба мерзнути у чергах, аби купити хлібину чи дістати ліки...

Спокійніше стало на серці, воно забилося рівніше.

За вікном завила сирена. Мешканці затупотіли сходами в будинку. Валентин Іванович уже не мав ні бажання, ні змоги йти в укриття.

«Коли ж воно усе закінчиться?..» — зависло питання.

А за вікном уже сіріє, машини на вулиці загули. Дожив до ранку...

І спокійно заснув. І навіть не почув, як знову пронизливо заводала сирена...

Ліфт не працював через часті повітряні тривоги. Мешканцям верхніх поверхів довелося добряче побігати сходами. Молоді швидко звикли, а ось стареньким було важко. Будинок чув, як старий пес і старий хазяїн з квартири № 132 намагалися налагодити своє життя. Вони залишилися самі, коли родина поїхала за кордон. Та й

ще сусідня квартира була порожня: виття сирен налякало багатьох.

Будинок не розумів, чого тут боятися? Він стояв стільки років і не міг уявити, що могло щось завадити йому стояти й далі.

Людина душею прикипає до своєї оселі. Старим важко уявити себе в іншому місті, в іншій домівці. Навіть небезпека не може змусити залишити свій дім...

Будинок прислухався, як старий розмовляв зі своїм собакою, і не міг зрозуміти, як можна було залишити цих двох на самоті. Чоловік уже кілька днів не виходив із дому — важко без ліфта. Чи є в них їжа? Чи добре вони почуваються? Чи не лякають їх сирени? А як почуваються їхні діти за кордоном, знаючи, що в холодній квартирі, часто без світла та води, без ліфта і допомоги залишився їхній тато й дідусь? І що вони удвох роблять довгими зимовими вечорами?

Будинок слухав, як старий розмовляв зі своїм собакою...

КВАРТИРА № 132.

СТАРИЙ І ГРЕЙ

Узагалі-то мені тепер — воля. Не те, що раніше. До компа внука не лізь, бо старий уже і щось накоїш, зіпсуєш...

А тут війна. Донька з онуком до Польщі подалась. А мене залишили за квартирою і собакою наглядати. Хоча що за Греєм наглядати? За собачими літами він такий самий старий, як і я.

Кажуть, що старе — що мале. От і нам із Греєм захотілося малими побути. Я навчився на комп'ютері інформацію шукати. Ігри там є гарні — відволікають од важких думок, од паніки. От тепер можу досхочу сидіти за комп'ютером, а пес м'ячик по квартирі ганяє, неначе мале цуценя. І обом нам цікаво й не сумно.

Брешу, звісно. Цікавістю сум не погамуєш. Бавимосся кожен своєю цяцькою.

А потім посідаємо та й прислухаємося, теж кожен до свого. Я — до стіни, що межує зі сусідською квартирою. У новинах багато всього пишуть: і про мародерів квартирних, і про диверсантів, які тепер вибирають не приміську непривітну лісосмугу, як у давні часи, а затишну квартиру.

А Грей, радше, винюхує своїх одноплемянників. Бо багато таких людей, які кинули напризволяще в порожніх квартирах своїх друзів-собак. Двох таких бідаків, завдяки Грею, уже визволили. Одного велетенського ротвейлера та дрібного пекінеса. Той великий, той малий, а в обох з очей сльози капали — від зради господарів і байдужості людської.

О! У сусідській квартирі наче замок вхідний клацнув. Не почулося. Бо і Грей свого м'ячика полишив та вуха нашорошив. Тепер двері тихенько причинились. А сусіди завжди чомусь ними грюкали. Відлуння на весь під'їзд стояло. Я ще зауваження робив. Та де там! Значить, хтось чужий.

Я узяв чашку з-під чаю й приклав до стіни. Щоби краще чути. Точно, чужий. Бо відразу на кухню подався. Що там господарям робити, коли знають — ні крихти харчів. І навіть холодильник вимкнутий. Надовго поїхали.

Дверцятами шафи клацають. Може, й, правда, повернулись? Якись документи забули.

Знову хтось побіг до вітальні. Цікаво, скільки їх? Та що там гадати, з моїми хворими ногами я й із одним не справлюся.

Якийсь дивний шум. І собака загривок наїжачив. Ні, треба дзвонити в поліцію.

— Грею, телефон! — прошепотів я псові, чомусь боячись своїм човганням хворими ногами сполохати злодія чи злодіїв. А може, і диверсантів.

Грей хутко приніс мобілку, тицьнувши в мої пальці своїм мокрим носом.

Тільки б сприйняли серйозно й швидко приїхали. Мій же телефон, мабуть, уже в їхній базі. Скажуть, знову собачник про чотирилапих турбується. Зачекає. У поліції є справи важливіші.

Примружуючись, бо окуляри в таких випадках мали звичку кудись ховатися, набрав «сто два». Один вихідний гудок... Другий...

Третього я не почув, бо за вікном чомусь занадто голосно завила сирена...

Цей молодик тут уперше. І кроки в нього незнайомі — у цьому Будинок не мав сумніву, бо знав ходу кожного мешканця. А цей підіймався все вище й вище, знаючи, мабуть, що там, де не працює ліфт, мешканці не виходять без потреби на вулицю. Він зупинився перед дверима квартири, де жила дівчинка. Вона завжди весело збігала сходами, і Будинок милувався її легкою ходою. Ні за ким він так не скучив, як за нею, — вона була, мов сонечко. А що ви думали — якщо будинки не розмовляють, то в них і нема прихильностей?

Що він робить, цей молодик? Ох, якби я, старий, міг покликати на допомогу!..

Він вправно відімкнув двері й зайшов у порожню квартиру. І думки його Будинок чув, немов той промовляв уголос...

КВАРТИРА № 133.

ЦУКЕРКА ДЛЯ ЗЛОДІЯ

Із дитячого будинку я втікав не раз. А тут війна, і дитбудинок утік від мене, коли я був саме в бігах. Кажуть, тепер він десь аж у Туреччині. А чого його втікати — сирена тільки виє. Та мені й найкраще: усі по бомбосховищах, а я — по квартирах. Я будь-який замок — двома шпильками...

Цю квартиру я ще зранку примітив. Тато, мама і донька, моя ровесниця, і в кожного — по пластиковій валізі. Величезні такі, на коліщатах. Бідні з такими не мандрують. Та все ж не забереш. Коли з такими валізами, то й у квартирі щось мені лишили.

Магнітний замок під'їзду нараз відчиняв. Магнітиком з холодильника. Піднімаюся на восьмий поверх. Ось і квартира. Навіть шпильки другої не потрібно, однієї вистачило. Замок звичайний, китайський.

На кухні — ні крихти, і холодильник вимкнений. Це добре. Значить, поїхали надовго, а може, і назавжди. У спальні розгاردіаш. У залі чисто. Зазирнув у шафки. Порився в постільній білизні — порожньо. Жодної бодай сирітської гривні чи задавакуватого долара.

Зазвичай чоловіки мають заначки чомусь у туалетному бачку. Прихопивши з кухні молоток для відбивання

м'яса, мчу до вбиральні. Та й тут порожньо.

Плентаюся в дівчачу спальню. Комп. Біля нього — кришталева вазочка, а в ній — цукерка. Механічно кладу цукерку в кишеню. Солодке потім. Тепер головне — гроші чи хоч якесь їдло. Посміхаюся сам до себе. Яке їдло у спальні! Відчиняю шафу-купе. Викидаю звідти одяг. Ба!!! У кутку акуратним стосиком складені рибні консерви, пакунки з чипсами і навіть сухарі. Отже, це дівчисько таємно від батьків ночами хом'ячило.

Перекидаю на полиці білизну, різні там трусики-ліфчики. Товстий блокнот. Що це? Гортаю сторінки. Та це ж дівочий щоденник! Прикольно. Прикольно, що всі ці мамусині доньки висять в інеті, а вона щоденники пише. Серце моє незвично тьохнуло. Чимось вона мені вже сподобалась. Якби мені таку подругу, було б про що поговорити. А не тупитись у смартфон. Якого, правда, в мене нема і ніколи не було.

Читати дівчачі мусі-пусі мені не хотілося. Та кортіло дізнатися, куди ж подалась ця сімейка з такими крутезними валізками. Перегорнув кілька останніх сторінок і побачив учорашнє число.

«Мої батьки розбігаються. Це мало статись. А війна тільки прискорила це. Хоча від мене все приховують. Наче я зовсім маленька. Тато йде на війну. А мама їде до Німеччини. А мене відправляють до бабусі в Чернівці. Звичайно, маминому Гансу я не потрібна...».

Дівчинка мені подобалась все більше. Колись подібним чином розбіглися й мої батьки. Я всім став зайвий.

«Тільки й бабці я не потрібна. Я дорогою втечу й повернуся. У війну ніхто нікого шукати не буде. Мої запаси ніхто не чіпатиме. Бо злодію я приготувала цукерочку, — хвалилося дівчисько в щоденникові, — скуштувавши яку, три дні з туалету не вилазитиме».

«От хитре, стерво», — я розізлився, та в душі якось потепліло.

Я швидко згріб у свій наплічник увесь запас харчів і вислизнув із квартири.

Пройшовши кільканадцять кроків од будинку, зупинився. «Вона ж прийде голодна, а їсти нічого...» — тепер уже в серці щось щемливо тенькнуло. А що таке голод, я мав уявлення не з книжок.

Навіть не пам'ятаю, як знову опинився в квартирі. І розклав усе на свої місця. Не вистачало, щоб це маленьке стерво помітило, що я порпався в її трусиках.

Я вирішив її дочекатися. І пригостити для приколу її ж цукеркою. Пригостити це противне, але чомусь таке мені миле дівчисько.

На вулиці завила сирена. Нічого, нехай виє...

ДІТИ НАШОГО ДВОРУ

—**В**лаа-даа! Влааааа-дааааа! — на дитячому майданчику під вікном багатоповерхівки горлає сусідський Андрійко.

Галина Сергіївна підійшла до вікна. Вона ж любить бачити всіх і все. Вчителька української мови, хоч і на пенсії, а фахових здібностей не втрачає, все помічає. Ну, звісно, це він! Схожий на розпатлане шпаченя, що випало з гнізда. Чорна чуприна стирчить у різні боки, худий, цибатий і... закоханий.

Так, Галина Сергіївна бачила, якими очима він дивиться на ту з'яву — Владу. Дівчисько приїхало із батьками з міста, що захопили орки. Тікали від війни, шукали, де спокійніше. А тут у них тітка, мають, де притулитися тимчасово. Хоча... де в Україні тепер спокійне місце? Он уночі знову вила сирена, всі бігли до підвалу. Добре, що обійшлося.

Галина Сергіївна хреститься й зітхає. Отаке життя. Ніколи не сподівалася, що війну доведеться не в кіно побачити, а на власній шкірі відчути. Господи, спаси і помилуй!

А діти є діти. Підлітки, а в голові уже дівчата, захоплення. Усміхнулася. Гаразд, пора на город. Хоч позаглядає, що там робиться. Весна он лиш наклюнується, а земельку хочеться хоч трохи порухати.

Земля завжди давала жінці силу. А нині сила була дуже потрібна. Бо тривога з'їдала, як лютий пес, усі її нерви. Війна. Вбивства. Вибухи. Розтрощені будинки, сльози, кров, дим, вогонь... Як таке можливо? А є! Зігнулася, смикнула суху бадилину, що стирчала із землі. Ти диви, не піддається. Вхопила обіруч, смикнула щосили — ех! Та що ж то таке росло, що не годна викорчувати? Певно, не дається, бо земля ще мерзла, тримає.

— Нє, Владо, ти не розумієш, ми тут. Та де, тут, на майданчику. Виходь! Тут і Вітька, й Андрік, і Дімон! Так, Ігорко теж є! Та як що, виходь! Та ну її на фіг твою алгебру!

То вже знову хлопці вмовляють ту новоспечену місцеву красуню, щоби спустилася до них. Ох, дівка гарна! Коси темні, довгі, густі, очиська чорні, як ніч у Коктебелі, сама гінка, як молода вербичка. Але ж вреднюща! Галина Сергіївна подумки знову всміхається. Ох, діти, діти. Та дівчина не одному голову закрутить. Ще мала, а вже розуміє свою звабу, крутить тими хлопчачками, як вправна жонглерка різними предметами. То вона їх не чує, то вона їх не бачить, то раптом починає сміятися і в очі зазирати тому шпакові Андрійку, щоб насолити Дімону. От хто їй подобається. Дмитро, Дімон повуличному. А сумирним Андрійком грається, мов кішка мишкою. І звідки в неї те вміння?

Галина Сергіївна знову зігнулася над упертим стеблом. Ну, от, вже інша справа. Зламала! Втішилася, наче всю болотну армію здолала.

Розпрямилася, роззирнулася. За безлистими кущами її опасисту постать у сірій куртці не дуже помітно. А жінці, натомість, видно всіх і все. Віддихалася, знову глянула на майданчик. О, «королева» з'явилася. Сіла на гойдалку, розігнану в чотири пари рук — летить!

Ах, яка ж гарна! Волосся крильми злітає за спиною, дівчисько сміється нарешті по-справжньому!

— Андріку, ...б твою мати! Ти що, слабак! Та *розху...р!* Щоб аж до неба!

Ти диви, яка? Аж до неба їй треба? Влада ж явно дражнить Андрійка. Він відігнав усіх пацанів і сам узявся розгойдувати дівчинку.

— Ти тримайся, дивись, а то *й..бнешся* звідти! — гукає розпашілий Андрій.

Галина Сергіївна стерпла. Отакої! Як вони знову матюкаються! Люди добрі, та що ж то таке!

Наче у відповідь на свої думки почула таку громіздку лайку, що аж вухам не повірила. Це так гукала Влада. Це таким «вишуканим» словом обдарувала Андрія.

Ну, як так можна? Вже ж колись підходила до тих дітей, пояснювала, що усі ті матюки — прокльони! Як вони озвуться їм у житті? Що то за мода тепер така... Того разу, як говорила з хлопцями, вони очі поховали та підсміювалися один до одного. А тільки-но відступилась од них — знову рясно «бл..» та «бл..». А тут дівчинка які «перли» видає! І що робити?

Галина Сергіївна скрушно зітхнула і важкою ходою почовгала до майданчика. Підлітки притихли.

— Добрий день! — привіталася.

— Добрий! — буркнув Андрік. Наїжачився. Що, баба Галя знову буде мозок виносити своїми лекціями? Дістала...

— Можна вас попросити? Не матюкайтеся. Будь ласка, — мовила тихо, так безнадійно тихо, аж сама здивувалася. Діти лише мовчки презиралися питально. Жінка стояла над ними, як сніп, стара, огрядна і стомлена. Андріку чомусь стало її жаль.

— Та звісно, можна. Пробачте.

Влада пирхнула і скривилась, але Галина Сергіївна цього вже не побачила — помалу йшла собі до своєї грядки. За кілька хвилин звідти почулося важке лупання мотики, наче жінка продовжила воювати — уже з камінцями — за своє, за рідне.

КОЛІБРІ

Павло повертався додому з каменем на серці. Анька так і сказала: «Який із тебе волейболіст? Ти ж — колібрі». І всі засміялися.

Усі — це хлопці, які гратимуть на міському волейбольному турнірі за їхню школу. Он, вони і тепер сидять, пересміюються, про щось гомонять. Тут тобі й Вітька, й Андрік, і Дімон, й Ігорко. Чи не про нього, часом, мова?.. Їм добре, кожен з них — на голову вищий за Павла. До них ніхто не прискіпується. Але ж вони гравці так собі. Вони розважаються, а він... він волейбол дуже любить. Ну і що з того, що росте він украй повільно, будучи найнижчим у класі? Зате як забиває! От зайшла би Анька на їхню фізкультуру та подивилась, як він грає, і не плела би таких дурниць. Та ще й при чужих людях.

Але Анька не зайде — достатньо того, що і вдома, й у школі його бачить. Ото наділив Бог сестричкою! Всього й нічого, що на два роки старша за нього. Але, як мама поїхала на заробітки до Італії, Анька уявила, що тепер вона — найкрутіша, і давай командувати: «Павле, зроби те. Павле, зроби се».

Бери та й роби. Бо не ти, а бабуся — головна. От як бабуся скаже, то й робитиму. Правда, бабуся уже років зо два нічого такого не каже. Відколи батько загинув.

Щось їй таке сталося, що з ліжка вже не встає, не говорить, й тільки всміхається. Очі її, буває, плачуть, а усмішка з обличчя не сходить. Павло прийде, візьме її за руку та й розповідає, що від Аньки має терпіти. А вона його руку стисне, дивиться на нього так ніжно-ніжно й усміхається. І тоді Павлові починає здаватись: якщо бабусі колись не стане — її усмішка завжди буде з ним. А може, й у ньому самому. Бо й сусіди кажуть, що він усміхається так, як його тато: щиро, відкрито, на всі 32 зуби. А тато був копією бабусі, ще коли з нею все було добре.

Біля свого під'їзду на лавочці Павло побачив Михайла Васильовича зі сусіднього під'їзду. В минулому — шкільний учитель біології, Михайло Васильович рідко виходив із дому — мав хворі ноги, а жив на верхньому поверсі їхнього багатоквартирного будинку. Одначе, коли це траплялося, завжди перепиняв Павла: то попросить до крамниці збігати і продуктів купити, то допомогти сміття винести (бо більше не має кого просити), то просто новини розповісти.

Павло не скупий. Йому новин не шкода. Та й допомогти з нього корона не впаде. А Михайло Васильович завжди йому щось цікаве розкаже. Наприклад, про природу. Він багато про неї знає. А Павло природу любить. То й поговорять собі.

Однак оте зневажливе Аньчине «колібрі», яке закреслило для нього навіть примарну можливість потрапити до шкільної волейбольної збірної, не налаштовувало на особливе спілкування: хотілось якнайшвидше забігти у квартиру й уже там зробити те, що на людях хлопцям робити не випадає, — розплакатися.

— Щось трапилось, юначе? — Михайло Васильович подивився на нього поглядом директора, а директоріві не збрешеш.

— Я — не юнак, я — колібри! — випалив Павло, уже заледве стримуючи сльози.

— Я знаю, — усміхнувся Михайло Васильович. — Якщо всі діти — пташки, то бути колібри тобі підходить найбільше. Адже чи знаєш ти, що серце займає до третини об'єму тіла цієї пташки і є найбільшим у цьому вимірі серед усіх живих істот на Землі? А ти, Павлусику, хоча ще малий, та з особливим серцем...

ЛИСТ ІЗ НІМЕЧЧИНИ

До Михайла Васильовича підійшла сива жінка, сусідка.

— Вийшли погуляти? — усміхнулася вона. — Сьогодні холодно.

— Доброго вам дня! — відповів Михайло Васильович. — Ви маєте такий щасливий вигляд... Що трапилось?

— Я листа отримала від онука! — радісно повідомила старенька. — Так довго чекала звісточки, й ось послухайте, що моє сонечко пише!

Павло не любив бабських теревенів; йому було нудно слухати базікання ні про що, обговорення щонайменших сусідських вчинків чи мимохіть кинутого слова. Та й боявся, що побачить сусідка його сльози, розпитувати почне. Він швиденько попрощався й побіг додому.

Жінка тим часом дістала конверт. І почала читати:

«Баб, привіт!

Нарешті ми доїхали до Німеччини. Уяви, скільки їхали — чотири дні! Спочатку важко було. Сирени, сирени... І вибухи! Один раз зовсім біля потяга. Мама мене схопила, обняла міцно. От не люблю, коли мене тискають! Я що, дівча якесь? А деякі тітки рюмсали. Хтось заголосив так, ніби сирену перекричати намагався. Але то таке...

Тепер ми живемо у містечку Альпен. Тут є парк, в якому бігають зайці, як у нас коти. Там ще качки і гуси в озері.

Сирен нема. Всі говорять німецькою. Я вже трохи навчився. «Ґутен морґен» знаю і «Ґутен таґ». А ти знаєш, що це? Як ні, то я потім напишу.

А вчитись і тут треба. Математику я розумію, бо цифри на дошці пишуть. І дії. А ось із мовою складніше. Вдома я ж англійську вчив. Та ще й забув багато. Тепер маю німецьку вчити. Добре, що тут є українська вчителька, яка німецьку знає. Бо в класі тільки я українець.

Мама теж буде вчитися. Бо інакше важко. Тобі щось гелдичать, а ти ні бе, ні ме.

Тут тихо, але мені не подобається. Тільки ма — сумна й заклопотана.

Ой, потім допишу. Ма чомусь розплакалася. Піду, запитаю...

Баб, не знаю, що й робити!

Нашого дому вже нема — в нього попала ракета. Мамі телефонувала подруга. Добре, що я зі собою планшет забрав. Нема у нас нічого.

А ще в Олени — пам'ятаєш, однокласниця моя? — загинули батьки, а її придавило після вибуху. Вона жива, тільки без руки.

Мама хвилюється за тата. А він лише раз дзвонив. Йому не можна з фронту.

А я хочу додому.

Баб, може, ти до нас приїдеш? Тільки ноут бери обов'язково!

Усе, втомився писати.

Па-па!».

— То треба радіти! — усміхнувся Михайло Васильович. — Ваші рідні залишилися живими. Але як подумаєш про тих, хто загинув... Хіба могли ми припустити, що нашим онукам доведеться переживати те, що навіть для нас було далеким і несправжнім — війну?

— Добре, що поїхали... У сорочці народились! А там, бач, сумують... А дівчинку жаль... так покалічило... як

вона, сердечна, без руки? — зітхнула сива. — Та хоч у безпеці, живі-здорові! І руки на місці. О, знову тривога. Треба йти.

— Так. І я, мабуть, піду, — Михайло Васильович повільно піднявся, ввічливо схилив голову. — До побачення.

— До побачення. Треба до 108-ї квартири зайти. Купила для їхніх котів обрізків. Я, звичайно, проти, щоб у квартирі стільки тварин тримали, але то у мирний час. А тепер... — її слова обірвав вибух, і двір заволокло чорним димом.

КВАРТИРА № 121.

МАНДРІВКА, ЩО НЕ ВІДБУЛАСЯ

Юлія ліниво розплющила очі. Нинішня ніч була трохи спокійнішою за минулу, болі не так сильно турбували її. Улюблениця Челсі зручно примостилася біля своєї господині й завела свої муркотливі пісеньки. Юлія потягнулася, погладила кішечку. Заплющила очі й поринула у спогади...

...Лише три роки тому вона їхала сюди модним та зручним способом — бла-бла-каром. Дорогою мило спілкувалася з водієм Олегом. Він виявився цікавим співрозмовником, галантним кавалером, чуйною та вихованою особистістю.

Зав'язалися стосунки. Він залюбки виконував усі її забаганки. Треба сказати, що забаганками вона не зловживала. А ще в них було спільне захоплення — подорожі. Жодні вихідні не минали без мандрівок! Дуже часто у свої подорожі вони брали й Лізу — доньку Олега від першого шлюбу. Це були неймовірні дні!

Але... Але щасливе, сповнене оптимізму життя піднесло жахливий сюрприз. У Юлії діагностували онкологію. З цим страшним діагнозом треба було звикнути і самій Юлії, і всім рідним та близьким.

Ось тут і проявляється сутність людини! Вона або Людина, або слабке нагадування людини.

Олег виявився Людиною. Незважаючи на те, що вони не були одружені, він огорнув Юлію такою увагою і турботою, що більшого годі бажати. Лікарні, клініки, операційні, консультації зі закордонними спеціалістами... Так тривало вже півтора року.

Юля мала таку надію на одужання, таку жагу до життя, що всі, хто її знав, були впевнені — вона переможе хворобу! Вона буде жити! Та через три дні після чергової операції почалася війна...

Бомбосховища, життя в постійному стресі не спонукають до одужання. Її стан різко погіршився. А в лікарню везли й везли поранених. Медичний персонал і ладен був би більше приділити їй уваги, та не було коли. Рук катастрофічно не вистачало. От і вирішив Олег перевезти Юлію в місто, де мав знайомих.

Ось тут, у цій затишній квартирі, вони й оселилися. Челсі облюбувала підвіконня, але вночі завжди мстилася ближче до хазяйки, наче оберігала її. Стан здоров'я Юлії поліпшився, вона навіть почала працювати — дистанційно надавала консультації психолога. А у вихідні вони з Олегом вибирались у маленьку подорож...

...Юлія розплющила очі, усміхнулася Олегові, який уже приніс їй каву. Потім вони поснідали, згадуючи свої попередні мандри, та розпланували нинішній день.

Він обіцяв бути гарним.

Та несподівано загуділа сирена...

Будинок чув кожне слово, відчував кожну думку. За кожним його вікном пульсувало чиєсь життя. Плани, надії, мрії, сподівання — він усе знав. Лагідно усміхався про себе — так, як це може зробити Будинок, бо, наповнений людьми, він і сам поступово ставав людиною. Вони не могли знати про це, а він не міг їм

цього пояснити. Якби в нього були руки, він затулив би долонями їх усіх, сховав би від лиха. І йому було боляче за кожну людину, яка залишилася на самоті під виття сирен...

КВАРТИРА № 109.

СТРІТЕНЬСЬКА СВІЧКА

Сірий ранок поступово переходив у сірий день. Літня жінка подивилась у вікно й зітхнула.

Вона ще порається сама й задоволена, що не обтяжує дітей.

Уже й не віриться, що так швидко сплинув час. Тому й не думає про нього, адже в душі намагається бути молодю та енергійною. Турбує її інше — це якесь дивне відчуття небезпеки — начебто з повітря щось витісняє кисень, від чого дедалі важче дихати.

Не доведи Господи, страшно й проказати це слово: «війна»!..

Ось і в церкву б пішла, та важко — ніжки дуже болять, навіть із паличкою. Попросила дочку, щоби допомогла. Подякувала їй, побувала на службі Божій, поговорила з батюшкою. Засвітила лампадку перед іконою Богородиці, просячи в неї заступництва для України від ворогів, — вона ж наша покровителька ще з козацьких часів.

Там-таки, біля ікони, священник підійшов до неї, і це здалось їй добрим знаком. То й запитала в нього поради, бо тривога про нову війну не дає спокою, уже й ночами не спить. Батюшка уважно вислухав, потім на хвилинку відійшов, а повернувшись, подав три великі воскові

свічки. Порадив у разі тривоги запалювати свічку й молитися, допоки не настане відчуття спокою в душі.

Коли повернулася додому — і справді стало якось легше. Так і проминуло кілька днів у молитві та при свічці, яку запалювала перед сном, як радив священник.

Про всяк випадок запаслася сухарями, олією та консервами, перевірила вихід у підвальне приміщення, яке колись чоловік влаштував під балконом, бо житло на першому поверсі, тому й стала почуватися безпечніше.

Цієї ночі вона заснула раніше, навіть новини не подивилася по телевізору. Кіт також спав, згорнувшись клубочком біля її хворих ніг.

Перед сном, молячись перед іконою, якою колись благословили її батьки, засвітила Стрітенську свічку, помолилася та й не погасила її, залишила біля ліжка. Чомусь відчувала потребу в мерехтінні цього особливого освяченого вогника. Для безпеки накрила стіл спеціальним настільним склом, яке знайшла у шафі. І сон не забарився...

...Тієї ночі вона прокинулася під ранок від гулу, що не стихав, а тільки наростав щохвилино грізними звуками. Зателефонувала донька, в її тривожному голосі вона почула те страшне слово — «війна». Донька просила зібратися й чекати, вона обов'язково приїде, щоб забрати її до себе.

Постаралася хоч якось заспокоїти доньку, попросила берегти дітей, а ще — порадила також засвітити Стрітенську свічку, яку недавно принесли з церкви. Зібратися з думками, відкинути будь-яку паніку й молитися, благодіяти в Бога захисту й порятунку від чужинців. Божа сила — найсильніша! Так думала й так молилася старенька, а на столі рівно горіла Стрітенська свічка.

Вибух примусив увесь дім здригнутись, усе навкруги затряслося. Балконні вікна розлетілись, але вони захистили вікно помешкання.

Сиділа перед іконою й обнадійливим вогником, просила Бога про захист та порятunek і вірила: Господь почує.

Вона не знала, скільки часу минуло, уже й свічка майже догоріла... Була настільки приголомшена, що й незчулась, як донька відчинила двері своїми ключами й підійшла до неї.

«Як вона добралася крізь це пекло? Не покинула стару матір, не побоялася, прибігла!» — серце здавило почуття жалю, любові та вдячності. Вони обнялися, відчуючи гіркий присмак сліз. Довго мовчали, дивилися на вогник свічки. Можливо, це Він їх захистить і надалі?..

...Переїжджати до доньки вона відмовилася: навіщо заважати? Ще має сили, щоб себе обслуговувати.

Дні минали за днями. Вона прилаштувалася плести шкарпетки для бійців, «десятину» від пенсії обов'язково перераховувала на допомогу армії. Донька та внуки щодня ходили плести маскувальні сітки. А старенька щовечора запалювала свічку й зверталася до Божої матері — саме їй довіряла свої думки та переживання. І була впевнена: доки горить свічка — з нею нічого поганого не трапиться.

Цієї миті пронизливо завилала сирена. Ну, то нехай виє. Вона до того звикла. Ноги болять, навіщо в те укриття спускатися?

На жаль, нема свічки — запалити. Закінчилися... З вогником свічки якось спокійніше...

А сирена вила...

Він звук до них. Сирени вили щодня, часто після них лунали вибухи. Десь далеко підіймався чорний дим. Іноді Будинок відчував легкий струс і дивувався: це ж треба, який вибух! Але сам стояв міцно, упевнений, що з ним нічого подібного не трапиться. Бо під його дахом — десятки чиїхось доль, чиїсь мрії, надії! Десятки життів — і

серед них стільки малечі, яка тільки-но починає радіти цьому світу!

Із ним нічого не може трапитися, бо всесильний бог будинків добрий і справедливий. Він не допустить руйнування, бо в кожному кутку, за кожною стіною, під кожним метром даху і на кожному метрі підвалу чиєсь життя — людське чи тваринне. І кожне цінне, навіть отієї кішки Марильки, яку він прихистив під сходами, теж важливе. Бо кожне життя — важливе, і як люди цього не розуміють, коли він, Будинок, відчуває це кожною цеглиною!..

А ще кажуть, що люди розумні...

КВАРТИРА № 135.

КОЛИ ТОБІ П'ЯТНАДЦЯТЬ

Скупе зимове сонце заглядало крізь фіранку. Нарешті воно знайшло шпаринку і ковзнуло по дівочому обличчю.

Ангеліна любила суботи. Можна було спати до десяти або й дванадцяти, не поспішати робити уроки ввечері, не летіти на гуртки, які тепер, під час війни, були єдиною втіхою і можливістю поспілкуватися з друзями, бо шкільне навчання відбувалось онлайн.

У квартирі було тихо. Батьки, як завжди у вихідні, вирушили до церкви, а потім — до бабусі з дідусем.

Дівчина пішла на кухню. Тост, сир, варена курка, листя салату. Смакота. Може, ще собі яйце пашот зробити? І каву. Навіть найтемніший ранок стає добрішим од цього напою. А як пахне! Карамелькою! Тато щось новеньке купив для них із мамою.

Щоб надихнутися на нове відео, зайшла в «Тік-ток». Музика, приготування їжі, малювання, книжкові огляди, географічні цікавинки...

Раптом задзвонив телефон.

— Привіт, мала! — старша сестра Уляна, яка вже кілька років жила й навчалась у Києві, по відеодзвінку показувала Андріївський узвіз. — Думали погуляти, але тут не дорога, а скло. До Подолу хіба їхати.

— На чому? — здивовано запитала Ангеліна.

— Здогадайся сама, — пирхнула сестра. — Ну все, на мене чекають.

Уля обіцяла приїхати після сесії, наприкінці місяця. Ангеліна вже будувала плани, що вони робитимуть. А поки їй самій пора до роботи.

Тільки не працювалося. Згадувався Стас із паралельного, який при зустрічі дивився скося. І носом так смішно поводив. На їжачка схоже. Але ж дівчата казали, що він з Анжеолою з 8-Б зустрічається. Проте ж дивиться так... багатозначно... Може, усміхнутися йому? А якщо їй здалося? Треба з Уляною порадитися.

Втім, у неї тепер є важливіші справи, ніж про Стаса згадувати. Поки батьків нема, якраз час зняти відео про... Що сьогодні вибрати? Англійську, малювання, музику? Може, розповісти якийсь цікавий факт із недавно прочитаної книжки? Тільки якої?

Ангеліна замислилася. Ну, не читають її однокласники. Ні, програмну літературу проглядають так-сяк. Дивно, що не розуміють: книги — це світ, сповнений не тільки пригод. Там можна знайти пораду на яке завгодно питання, якщо більше ні з ким поговорити. Та й узагалі...

Дівчина вже й не мислила себе без книг. Можливо, тому, що подруг у неї мало? Так чи інакше, але мама привчила Ангеліну любити хорошу літературу. Читала їй на ніч до дванадцяти років, підтримувала у пошуках творів для ілюстрування, коли дівчинка захопилася малюванням, водила на вистави за творами відомих письменників. І коли донька сказала, що буде вести блог, одразу запропонувала рубрику про літературу та купила їй кільцеву лампу.

Вона раділа, що книжкова забаганка купується відразу, як озвучена. Бо тепер стільки книжок цікавих виходить друком. І не завжди їх можна знайти в інтернеті.

Ангеліна витягла «Чарівні істоти українського міфу» з книжкової шафи і почала шукати матеріал.

«Ну, Повітруля нагадує фею. Чугайстер їх не любить. Ага, українські русалки мають ноги. Про це й поговоримо!».

Якщо ще додатково пошукати літературу про русалок? Чи русалок у літературі...

Окей, гугл. Леся Українка... Шевченко... Гоголь... казки народні... Винничук... Буде про що говорити!

Ангеліна набрала Катю. Та була не лише її найкращою подругою, а й помічницею, операторкою, порадицею.

— Привіт. Катрися, гайда до мене відос сьогодні знімати.

— Привіт. Та нині ніяк, пробач. Мене Хмара в кіно запросив.

— Хто? — Ангеліна аж підстрибнула. — Це той, який з 11-В?

— Так, — голос подруги набрав значущості й багатозначності. — Уяви, сам Хмара. Я давно помічала, що він на мене «запав». Просто мовчала. Щоб ніхто не позаздрив. До нього, знаєш, скільки дівчат залицяється? І з його класу, і з паралельних. Навіть одна студентка, я чула. А він... він мене обрав. Так і написав учора у вайбері. І ми вирішили в кіно сходити. Там зараз та-ака мелодрама. Про кохання.

Ангеліна образилася. Ну й подруга! Мовчальниця. Ти диви, яка! А вони ж домовлялись усіма секретами ділитись. Особливо про хлопців. Гаразд, вона потім Катрусі все викаже. Але потім. Зараз не покаже, що образилася.

— Ой, переказуй йому привіт від мене. І — до завтра.

— До завтра.

Якщо вже сьогодні не виходить зняти відео, то можна залюбки почитати. «Лісову пісню» Лесі Українки вони ще не вчили. Але той уривок, що їй трапився при пошуку інформації, заінтригував. Книжка має бути на полиці у мамі. «Треба їй написати, що я вибрала тему для відео!» — схопилася русява дівчина й відкинула з чола гривку.

Телеграм уже зеленів непрочитаними повідомленнями: чат однокласників, танці, куди треба було йти за дві години, сестра відео прислала.

«Мамусю, зніматиму про русалок. Де у тебе Леся Українка? Хочу «Лісову пісню» ще раз прочитати».

Вона була в мережі ще зранку. Цікаво, наскільки швидко відповість?

Ангеліна увімкнула музику в навушники і поки сіла робити уроки. Про повідомлення вона все одно дізнається відразу.

«Друга полиця знизу, третя секція справа».

Звістка прийшла водночас із тим, як Ангеліна поклала ручку біля зошита з історії. Ну як можна такий цікавий предмет настільки скупко подати між двох обкладинок підручника?

Дівчина потягнулася в плечах та пішла за книжкою, за якою недавно зняли офігенний мультик.

Вона згадала ще перший трейлер, після якого ходила і просила батьків піти в кіно. Ох, як вона на нього чекала! І ось, нарешті... Але чомусь не виходить у кіно піти. Постійно щось заважає. І вкотре собі пообіцяла:

«Як мама не зможе, то я... сама піду! Бо ж на Катю тепер можна не сподіватися. Вона без Хмари, напевно, не піде. А йому хіба цікаво мультик дивитися? Ще дражнити почне...». Подумала, і розгорнула томик творів Лесі Українки.

Читання захопило. Разом з героями Ангеліна проживала історію кохання Мавки та Лукаша. В якомусь місці на шкірі виступили «сироти», і читачка усміхнулася: пробирає. Вона загорнулася у плед і повернулася до книжки.

Незчулась, як минули ті дві години до танців. І тільки відклала книжку та вимкнула навушники, як у місті загула сирена.

Дівчина сумно зітхнула. Танці скасовуються.

А сирена не вгамовувалася...

Будинок добре бачив, як у місті частенько здіймався чорний дим. Але це було далеко, і він був упевнений, що йому нічого не загрожує: звук до вибухів. Він чув, як мешканці не раз говорили, що це небезпечне сусідство — завод, який тепер виготовляє щось для фронту. Що саме, будинок не знав, і це його не дуже цікавило. Але йому були неприємні ці розмови: він уважав себе велетнем, а мешканці мали щодо цього сумніви.

Але цього разу сталося лихо.

Він побачив це здалеку. Воно гуло і швидко наближалось. Він розкинув стіни-крила, намагаючись захистити тендітні життя, котрі його наповнювали. І до останньої миті не вірив, що воно влучить...

Удар відчув у самісіньке серце. А де ж воно?..

Посередині. Удар прошив його наскрізь, він здригнувся всіма стінами. Але встояв. Через кілька хвилин зрозумів, що, хоч і пошкоджений, але все ще незламний.

Ракета влучила у той під'їзд, який він любив більше від інших.

Вони були такі веселі, завзяті! Це єдиний під'їзд, де на стінах не малювали паскудних слів, де не сварилися, де на підвіконні між поверхами стояли червоні квітки в горщиках...

Він знав усе про кожного з них — і що відбувалося в кожній квартирі...

І ось тепер верхні поверхи осіли, завалили неушкоджені нижні. Він знав, що там, під завалами, люди ще живі. Їх ще можна врятувати!

Якби він мав голос — він би кричав на весь світ: «Люди, що ж ви робите! Невже нічого не можна вдіяти? Невже весь світ так і буде дивитися на це?! О, як би ви знали, яке прекрасне кожне життя!».

Але ж хтось зробив це жахіття, на якомусь заводі якісь — такі самі, тендітні й беззахисні перед вогнем — люди

зібрали його, завантажили в якийсь пристрій, призначений для того, щоб убивати, і чиясь рука запустила його, знаючи, що коли воно увійде в його тіло й вибухне, десятки життів згаснуть!

Вони знали це, але все ж таки зробили.

Знали, що загине й та дічинка, яка читала біля вікна, і старий, і його пес, і кішка, і жінка, й дівчинка, яка танцювала у дворі, і її бабуса, і закохані, які так чекали на зустріч!..

Люди, зовсім не знайомі тим, хто це зробив, не винні ні в чому!..

Що ж це за люди по той бік? А чи люди вони?..

Мабуть, що ні...

Йому стало легше від цієї думки. Бо уявити, що такі самі люди, як ті, котрі жили тут, могли скоїти це, було неможливо.

Мабуть, якісь істоти, прибуди з іншої планети...

Бо якщо вони теж люди — то нема сенсу жити. Хай би зруйнували його вщент, аби він не міг чути ці звуки, відчувати їхній біль, згадувати, як було раніше...

КВАРТИРА № 118.

НАРОДЖЕНИЙ НЕ ДЛЯ ВІЙНИ...

Марко повільно розплющив очі. Прислухаючись до звуків у квартирі, він не поспішав підніматися з ліжка. Тихо. Батьки, мабуть, уже пішли. Вони сьогодні збиралися в гості. А він спав досхочу! Субота. Канікули. Марко тішився, що заклав семестр на «відмінно»!

Цікаво, чи є світло? «Ці віялові вимкнення добряче дратують, — подумав він. — І, взагалі, коли б раніше я задавався таким питанням?».

Зіскочивши з ліжка, він клацнув клавішею вимикача. Лампочка радісно засяяла.

— Клас! — вигукнув Марко і поставив на зарядку телефон.

Тепер це майже найголовніше, якщо є світло. Це — як чистити зуби чи вмиватися! Марко попрямував до ванної кімнати. У нього завжди був гарний настрій, незважаючи ні на що!

Пів на одинадцять. За вікном хмарно й холодно. На столі мамина чашка з недопитим чаєм.

Вона часто так робить. Коли повернеться, доп'є. Як можна пити холодний чай узимку? Бр-р-р! «Мама в мене особлива — розумна, весела, щира! — відсorbуючи

каву, неквапливо розмірковував Марко. — Узагалі батьки в мене класні!».

Чомусь згадався випадок, коли батько вчив його кататися на велосипеді. Крутячи педалі, Марко міцно тримався за кермо, а тяжіння працювало чудово: велосипед кренило то вправо, то вліво, але батько встигав його підстрахувати.

— Не бійся! Я поряд!

Він і зараз завжди поряд, коли потрібне міцне плече старшого друга.

Зумер телефона розігнав думки, немов полохливих пташок.

— Привіт! — бадьоро пролунав голос двоюрідного брата.

— Привіт, Дмитре!

— Сьогодні о п'ятій ідемо до волонтерського центру?

— Авжеж! Як домовлялися!

— До зустрічі!

Марко поклав слухавку й затримав погляд на коробці, що лежала зверху на кухонній шафі. «Це на випадок голоду! — згадав слова мами. — Так роблять зараз усі, ніхто не знає, що буде далі. То ж війна!».

Раніше це слово було якимось далеким, а тепер воно жахом увірвалося в життя. Марко дуже любив читати, але про війну — ніколи. Думав, коли це було?! А тепер ось вона, війна, поряд! Кожного стосується! І його, Марка, особисто! Тільки обличчя у війни для кожного своє.

Чомусь згадалися слова батька: «Війна — немов лакмусовий папірець, проявляє нашу сутність через учинки». Так він сказав, коли повернувся з військкомату роздратований, бо не взяли на фронт через хворобу.

Марко підійшов до вікна. Подивився на різнокольорові машини у дворі, метушливих людей... Настя, сусідська дівчинка, вигулювала норовливого пса. Усе наче в мирному житті, з однією тільки обмовкою: ніколи не

знаєш, що й куди прилетить, кому прилетить і в якому місці.

Марко — першокурсник. Але він не так уявляв собі студентське життя. Монітор, темні віконечка студентів без можливості особистого спілкування, скасовані через вимкнення світла лекції, і він — самотній з цього боку екрана. Адже перший курс — це нові друзі, цікаве життя, посиденьки за горнятком кави й обмін інформацією. Багато однокурсників через війну тепер за кордоном, хто де...

Холодильник, немов жива істота, поперхнувся й замовк. Знову згасло світло. Марко вимкнув усі прилади — це вже перетворилося на звичку. Разом із електрикою зникли мобільний зв'язок та інтернет.

«Тоді будемо обідати!» — уголос проказав Марко, бо процес поглинання їжі заспокоював.

Учора, повернувшись із вулиці, Марко почув слова матері: «Він народжений не для війни!». А батько відповів: «Ніхто для цього не народжується!». Вони говорили про нього. Але раптом замовкли, як тільки почули, що Марко повернувся додому.

Спрацювала сирена повітряної тривоги. Про правило двох стін він пам'ятає.

«Мені теж іноді страшно, — Марко перебрався до коридору. — Може, через це ми з Дмитром і стали допомагати у волонтерському центрі, бо є люди, яким набагато страшніше. Вони втратили свої домівки і близьких. А ще я зустрів там її».

Марко, зручно вмощуючись на підлозі, замріяно усміхнувся. Він згадав її невимушений сміх і виразний блиск зелених очей. Вона прикувала його до себе поглядом. Тоді немов блискавка вдарила: це вона! Читаючи в книжках про подібні почуття, не вірив, що таке може бути. Як, не знаючи людини, можна її покохати?! Але тендітна, з дрібними пружинками-кучерями на довгому вогняно-рудому волоссі дівчина

заволоділа його думками. Сьогодні він знову її побачить! Настуся... Десь під грудьми запурхали різнокольорові лоскотні метелики.

«Увечері обов'язково розповім про неї мамі. Цікаво, що вона скаже, — вирішив Марко, — увечері...».

Та він не встиг додумати...

КВАРТИРА № 139.

КОРОБКА З ПЕЧИВОМ

Нині був важливий день — день найму на нову роботу, і Вікторія хвилювалася. Не те щоб дуже, але від цієї роботи багато залежало. Передусім їй потрібно було оплатити оренду квартири, у якій вона з дітьми тепер жила.

А ще їй необхідні нові речі дітям, які зростали, наче на дріжджах. До того ж вона як приватний підприємець зі стажем узагалі любила мати грошенята в запасі, а тепер у неї було «зеро», тобто нічого. До речі, це мала бути лише співбесіда, і Вікторія не була впевнена, що її візьмуть. Але вона зробить усе, щоб отримати цю роботу.

— Поводьтеся тихо, не бешкетуйте, — наказала десятирічному Вадимові й семирічній Ксюні. — Щоби потім сусіди не скаржилися. Бо знаю я вас! А коли сирену почуєте, обов'язково тут, у коридорі, на стільці сідайте. Поки відбою не буде, сидіть! Ви ж пам'ятаєте, що це важливо і може врятувати життя?

— Ой, та завжди тихо. Ну, пореве та сирена, та й годі. Я з хлопцями розмовляв. Вони навіть під час тривоги гуляють — і нічого, живі-здорові, — зневажливо пхекнув Вадим.

— А можна, ми теж підемо гуляти, як сирена завие? — відразу пожвавішала Ксюня.

— Ні в якому разі! — захвилювалася Вікторія. — Я зможу працювати тільки тоді, коли буду впевнена, що ви в безпеці. А робота мені дуже потрібна...

— ...бо нам потрібні гроші, — скривився Вадим.

— І навіщо людям ті гроші? От би всі жили дружно, просто мінялися тим, кому що необхідно, — замислено протягнула Ксюня.

— Можливо, колись це й станеться. Але не тепер, не тепер, — посміхнулася Вікторія. Донька часто дивувала її філософськими роздумами. А Вадим, на відміну від сестри, — чистий прагматик.

Гарні в неї діти. Але... Треба бігти, бо не встигне на зустріч. А запізнюватися, коли шукаєш роботу, не варто.

— Тільки не забудь принести щось солоденьке! — навздогін вигукнув син.

Їхати їй потрібно було за місто, у невеличке село, де розмістилося майбутнє місце її роботи.

Вікторія сиділа в маршрутці й роздивлялася пейзаж навкруги. Їй подобалося це місце, де траса йшла поряд з рікою, а на пагорбах розташувалися невеличкі будиночки.

«Де ж цей сирний хутір? — подумала Вікторія. — Скільки ще їхати?».

Вона запитала в жіночки, яка сиділа поряд. Та відповіла, що Вікторії потрібно виходити разом з нею через зупинку.

На місці жіночка показала, куди йти:

— Вам сюди, — сказала вона. — Тепер прямо вниз і проміж будинків до річки. Потім перейдете місточком та повернете праворуч. І вийдете до цього сирного хутора... А знаєте, чому він так називається? — запитала жіночка, мабуть, їй дуже хотілося побалакати з кимось.

— Знаю, — відповіла Вікторія, яка поспішала, але дала жінці можливість виговоритися. Багато кого вона зустрічала тепер, кому це було вкрай необхідно зробити. Просто побалакати, щоб тебе послухали.

— Там раніше пустир був, усяке сміття валялося в посадці. Прийшли працьовиті люди, побудували гарний дім, потім узяли в оренду землю, усе вичистили, вирубали посадку, облаштували загони, хліви. А тепер у них чого тільки нема: і вівці, і кізочки, і кури, і гуси, і коні. І навіть рідкісні гвинторогі барани є...

— Знаю. Із Харкова, із зоопарку вивезли тих тварин, коли там бомби падали, — відповіла Вікторія.

— Ну, хай щастить! — жіночка помахала рукою та й пішла у своїх справах.

Вікторія попрямувала доріжкою, яку вказала попутниця.

Пройшла поміж невеличких будиночків перед підвісним мостом, що гойдався на залізних тросах. Тримаючись за поручні з товстого каната, вона перейшла красиву невелику річку із зарослими осокою берегами і закрокувала селом, де за парканами квоктали курочки й гавкали собаки.

На пагорбі побачила огорожу з дерев'яних балок та велику вивіску, на якій було написано «Сирний хутір».

«От я й на місці!» — подумала Вікторія, швидкими кроками наближаючись до невеликої крамниці, де, мабуть, продавали вироби з молока. Їй дуже хотілося почати працювати. Тут був її інтерес: їй потрібні кошти на життя. Бо після евакуації вони зі сім'єю залишилися зовсім без грошей. А тут їй пообіцяли не тільки роботу, а й бонуси: їжу для дітей і для її котиків, яких вона з великими зусиллями вивезла з-під бомб.

Зійшовши сходами крамнички, яка торгувала усім, що виробляв «Сирний хутір», Вікторія зайшла всередину. Яке розмаїття! Скільки всього смачного стояло на полицях! Овочі та різні сири й у скляних банках, і

великими кругами, які були промазані воском. Можна й кави випити за гарненькими столиками!

До Вікторії підійшов хлопець, запитав, чим може допомогти. На це вона відповіла, що домовилася про зустріч з хазяйкою.

— А, точно! Ви менеджер із роботи з туристичними групами! — кивнув головою хлопець. — Сідайте, я вас кавою та печивом пригощу.

Вікторія вмостилася на масивний стілець, зроблений з дерева у стилі старого грубого селянського дизайну. Їй принесли філіжанку кави й печиво, обсипане цукром та корицею.

— Дуже смачно! — похвалила Вікторія.

Цього часу до крамнички увійшла зовсім молода жіночка, яка після короткої розмови з хлопцем підсіла до Вікторії.

— Мене звати Інга, я власниця «Сирного хутора».

— Ви самостійно цим керуєте? — здивувалася Вікторія.

— Разом із чоловіком, він у нас за головного, а я більше щодо персоналу та продажу, — пояснила Інга. — Ви згодні на наші умови? Бо ви нам підходите.

— Так, згодна, — зраділа Вікторія, розуміючи, що вона прийнята на роботу і що не доведеться чекати відповіді тиждень, аби дізнатися, узяли чи ні.

— То й розпочинайте сьогодні. Ось вам список екскурсиводів, з якими ми працюємо щодо приїзду на «екохутір» — так нас ще називають. Подзвоніть і надайте інформацію щодо нових екскурсій, відзначте, хто приїде найближчої суботи.

— А що нового для них у цій інформації? — по-діловому перепитала Вікторія, бо на сайті вже заздалегідь ознайомилася з культурною програмою, яку надавали екскурсантам.

— Риболовля з нового пірса, купання на піщаному пляжі, можна навчитися козу доїти, на верблюді покататися, — відповіла Інга. — Узагалі, може, на «ти»

перейдемо? Ми приблизно одного віку, не люблю своїм одноліткам «викати».

Вікторія погодилася.

— А як ви з чоловіком оце все організували? — запитала вона.

— Як? Та заробили грошей у Європі, довго думали, чи там залишатися, чи їхати сюди. Вирішили повернутися. Тут якраз і ділянку цю запропонували. Ми її дооблаштували, дім побудували, людям роботу даємо, продаємо їстівне. Якось так.

— І тварин рятуйте, — додала Вікторія, яка була ознайомлена з історією евакуації коней та інших тварин і звірів із харківського зоопарку.

— І це теж, — кивнула Інга. — Раді тебе бачити в нашій команді. Берися до справи! Якщо будуть питати, я на фермі — сир по формах розкладаємо, — це Інга сказала вже хлопцеві, який розставляв товар на полицях.

Вікторія допила каву, доїла печиво, але два маленьких смаколики залишила й загорнула в серветку, щоби принести додому дітям.

— А ви кому печиво загортаєте? Діткам? — запитав уважний хлопець.

Вікторія кивнула. Їй стало ніяково, що чужа людина таке побачила. Ще подумає хтозна-що.

— Та ви не переживайте, усе нормально! — засміявся хлопець, побачивши спохмурніле обличчя Вікторії. — Я запитав, бо якщо дітям, то я вам ще дам. Ось!

І він зняв із полицки коробочку з печивом і поклав перед Вікторією.

— Дякую вам, — вона змахнула сльозу. — Я не бідна, просто так у нас було заведено, що завжди щось смачненьке дітям приносила.

— Не хвилюйтесь, я все розумію, — відповів хлопець. — Ви краще перевзуйтеся. Ходімо, я вам ферму покажу. Он чоботи ґумові лежать, є різні розміри. Узувайте.

Він покликав жіночку із сусідньої кімнати, аби та його підмінила, а потім більш як годину водив Вікторію «Сирною фермою». Зацікавлена, вона оглянула все: і вівчарню, і маленьких кізочок, і цех, де виготовляли сири. Потім її нагодували тарілкою смачнющого борщу, який дядько варив на природі у великому казані для бригади будівельників. Вона спершу «проковтнула язика» від смаку, а потім зрозуміла, що їй сподобалися місцина і люди.

Так, вони усе втратили, евакуювавшись зі свого рідного міста після обстрілів та бомбувань, але тут її сім'я зустріла тепло й доброту незнайомих людей, які щиро ділилися з нею всім, що мали. Тепер це місто стало їй рідним, і вона докладе усіх зусиль, щоби бути корисною цим людям, щоби повернути своїм дітям усе, що втрачено через війну.

А вдома на неї чекали найкращі у світі син і донечка. Вікторія тішилася думкою, як приїде й скаже їм: «А мене взяли!». І пригостить їх печивом!

...Вона ще не знала, що пригощати вже нема кого...

Він її побачив — вікнами верхніх поверхів. Вона гула й швидко наближалася. Це було суцільне Зло — смертельне, хиже, нелюдське. Це була смерть.

А що він міг зробити? Переміститися?.. І в ці хвилини до вибуху він почув одразу всі голоси тих, хто залишався у його стінах — як композитор чує всі інструменти в оркестрі.

Голоси були дитячі, дорослі, жіночі, чоловічі... Вони розповідали про своє життя у його останні хвилини.

Він знав, що вони тепер ніколи не щезнуть, і він завжди буде чути кожного у своїй пам'яті...

...Вона швидко наближалась. Якби він міг, то заплющив би очі.

Не міг. Тому зустрів її, дивлячись прямо, і грудьми прийняв на себе вибух.

А голоси продовжували звучати, хоча багатьох із тих, кому вони належали, уже не було серед живих...

КВАРТИРА № 127.

ЩАСТЯ НА ВОЛОСИНІ

Жінка сумно дивилася у вікно свого купе і бачила, як пролітали та змінювалися краєвиди незнайомої місцевості, але нічого особливого там не було: такі самі поля, такі самі переліски, як і в Україні, такі самі зграйки птахів у цілеспрямованому леті в пошуках їжі.

Вона не обтяжувала себе ніякими думками — просто рухалася разом з потягом уперед, куди він її віз, і слухала ритмічний перестук коліс.

Везла в собі емоційний багаж від подорожі Європою.

Якби не ця безглузда безпричинна війна, жінка навряд чи наважилася б на таку далеку дорогу, але донька з онучкою, у чому стояли, ухопивши лише документи й телефон, кинулися того страшного дня з міста, бо перед їхніми очима ракета влучила в сусідній будинок і розірвала його навпіл...

То була весна, а тепер настали холоди, і купити весь одяг та взуття на зиму для обох було складно.

Вони тоді поїхали світ за очі, куди були квитки, не маючи ніякого розуміння, де зупиняться, в якій державі, на чийй землі. Аби дитина не бачила жахів бомбардування і не чула виття сирен повітряної тривоги...

Відвезла все, що згодиться їм, може, і не на один рік перебування в тім далекім краї, аж поки не закінчиться війна.

Їхала спустошена усвідомленням відстані між ними й собою, між північчю Франції та Україною, між чужим кутком і квартирою дочки, яка за пів року відсутності господарів стала пустою. Туди вона мала заїхати, перш ніж повернутися додому.

Прилягла, заплющила очі від подорожньої втоми, задрімала під ритмічний перестук коліс об натруджені рейки.

А коли вже перетнули кордон та їхали Україною, на будівлях вокзалів читалися назви міст, від яких серцю ставало затишно і млосно водночас...

Надвечір двері відчинились, і в купе зайшов військовий.

Вона зупинила на ньому невідривний погляд, немов до неї з неба спустився янгол світла.

Розумні очі... благородна постава... мужній силует... і камуфляжний однострій.

Вона зустрічала на своєму віку багато різних чоловіків. Намагалася з'ясувати їхні особливості, щось пропустити, щось не помітити, щось узагалі не брати до уваги: люди мають право бути різними.

Вона втомилася жаліти чоловіків, бути для них нянькою.

І з роками дійшла впевненості, що тільки герой здатен проявити у ній істинний скарб жіночності, відданості, злету сутності аж до осяяння...

Потрясіння від неминучої зустрічі з героєм, яка нині трапилася, заволоділо всім її єством.

Він сів навпроти неї. Обоє мовчали, але потайки розглядали одне одного. Вона майже фізично відчувала його думки:

— Яка мила жінка... Не можу визначити вік... Розумні очі....

Вона ховала усмішку й подумки відповідала:

«Мені теж сподобалися ваші розумні очі...».

Він сумно зітхнув:

«Утома на душі не дає дихати на повні груди...».

Уявила, як вона пестить його сиве волосся:

«Я поглядом знімаю вашу втому...».

Він примружив очі, похитав головою, ніби на свої думки собі ж і відповів:

«Чим вона наповнена, ця жінка, хто вона?.. Вона природна, ніби з минулого, вона нетутешня...».

Кинув погляд на миле обличчя і голосно зглитнув. Примарилося, що перед ним портрет Джоконди, огорнутий флером таємничості й непізнаності. Ніби до нього голосно промовили:

«Вам буде складно відразу вгадати, хто я... Та я бачу, хто ви... Ваша благородна сивина зачарувала мене з першого погляду...».

Він уявив себе мушкетером: мереживні манжети, тонкі шкіряні рукавички, капелюх з білими перами, на боці — шпага. Захотілося зняти капелюх, уклонитися, поцілувати тонкі пальчики:

«У вас рухи аристократичні...».

Вона опустила вії:

«Ви особливий, неординарний — і це як статус...».

Серце забилося сильніше:

«Від вас ідуть такі хвилюючі флюїди...».

Жінка ніби прислухалась:

«Як романтично: я сприймаю вашу ідеальність...».

Цікаво, хто вона? Звідки? Куди їде? До матері? Чоловіка?

«Нізащо не вгадаю, хто ви, але що особлива — це точно...».

Поталанило якомусь небозі...Чому «небозі»? Я що, ревную?

«Я натхненна зустріччю з вами...».

Вона відверто подивилася йому в очі. Невже не звернеться до неї?.. Їх очі вже усе сказали одне одному... Але він мовчав.

Можливо, це лише гра її уяви? Вона завжди вирізнялася бурхливою уявою. Легко закохувалась, а потім... розчарування, сльози, безсоння. Подруги радили не шукати принца, а вона... знов обрала не того. Але тепер вона вільна. І цей попутник навів стільки приємних мрій!

Він вийшов на наступній станції.

Вона зітхнула. Знову помилилася!

Потяг набирив швидкості.

Вона доїхала. Занурена у свої роздуми, не звертаючи уваги на виття сирени, зайшла до квартири дочки.

«Я чекатиму на вас... Ви для мене — Герой цієї війни... Я вірю, що зустріну вас... коли все закінчиться»...

...А потім пролунав вибух.

КВАРТИРА № 111.

РАНОК СУДНОГО ДНЯ

Хоч би як планував я перші хвилини після сну вранці — із вірогідністю десь відсотків на 95 вони почнуться так: тільки зачувши, що відчиняються двері зі спальні, до мене кинуться пес і кіт, щоби повідомити: вони — найголодніші істоти на всій планеті. Кіт сповістить про себе щонайменше трьома впевненими «мурррр!», ніжно вкусить за литку (ніби підганяючи цим скоріше до кухні), а згодом застрибне на стіл і почне тицькати мене у груди своєю котодолонею (немов шукаючи навпомацки кнопку активації пожвавленого режиму). Тому годую його першим. Такий уже закон: «спочатку тим, кому треба» — хто найкраще вдає зі себе нужденного — у того більше шансів отримати поза чергою.

Із псом зустрічаюся на добрих секунд десять пізніше. Жваво хитаючи хвостом-крендельком, обходить мене по колу (коли я вже мчу годувати кота), ризикуючи, що можу перечепитися через нього і приземлитися на це джерело відданості та рохкання. Й уже на кухні сяде біля своєї миски, вказуючи, що зробив усе можливе, аби отримати свій законний сніданок.

А я, взагалі-то, планував почати ранок з того, щоби поставити варити собі кашу. І вже потім, коли вона

булькатиме у каструлі, — використати цей час до настання *al dente* на виконання обов'язків перед тими, хто приручив мене. Так, у фантазіях про свої майбутні кроки в розпорядку дня — я часто педантичний і досконалий. Бо в ці планування не можна закласти цукор, що розсипався по столу, вперто оминаючи цукерницю на шляху з фабричної упаковки. Або пачки рису, яка точно мала лежати на третій полиці комірчини десь біля тушонки, котру замовляли у розпал ковідних часів на випадок, що всім нам доведеться самоізолюватися на невизначений термін (ага, вкотре згадав, що треба глянути, який у неї термін придатності, однак уже не сьогодні).

Але під мікрохвильовкою, мабуть, зачаїлася щедра дрібка цукру, назбирана там за тиждень. І каші таки нема. «Бермудський трикутник» комори проковтнув її, підсунувши замість неї оманливу впевненість, що вона обов'язково зустрічатиме мене тут зранку — не менш привітно, ніж мої кіт та собака.

Натомість помічаю гречку швидкого приготування у пластикових стаканах. Куплену в листопаді під час знеструмлення як пам'ятник моїй кмітливості. Тоді ще хвилювало питання, а що як із електрикою не буде й газу — за скільки годин крупа достатньо набрякне від крижаної води, аби (хай уже із тим *al dente*!) її в принципі можна було так-сяк прожувати?

Мабуть, відчувши мою розгубленість, строкаті етикетки на гречці зблискують сонячними зайчиками від фіранки, що хитнулася (це кіт уже поїв і гнівно крутить хвостом на підвіконні, бо голуби вийшли на свою щоденну варту наїдків під вікнами). Мовляв, підказуючи, що сама доля, боги непередбачуваності або хатні духи комірчини схиляють нарешті звернути на них увагу. Проте є в цьому своя забобонність. Страх порушити стратегічні запаси на чорний день. Бо яким би ти не був оптимістом — важка долоня завбачливості не сповзе з твого плеча аж до

перемоги. Знехтувати нею — це як стати на один шар шкіри тоншим. Обрушити один зі стовпів космічної світобудови, що тримає дах у всіх сенсах цього слова.

Ох, дідько! Точно — треба ж було зранку прочитати новини. Трохи більше ніж через рік після повномасштабного вторгнення ця звичка виходить з ужитку. Стрічка повідомлень у телефоні вперто мовчить про обставини вчорашніх прильотів. Натомість кожен п'ятий допис приблизно однакового тексту: «Поставте в коментарях +, що з вами все добре».

Фейсбуку вже давно треба створити для українців опцію — автоматичну розсилку плюсіків у коментарях френдів. Хоча ні, ось це ручне відплюсовування кожної окремої стривоженості — особливий ритуал єдності. Який хоч і став схожим на формальність, та все ж додає спокою вже десь на четвертому разі за ранок.

Що записати у планування ідеального майбутнього? Перевірити тушонку. Перебрати запаси в пошуках рису (він точно десь там є!). Купити кілька пар шкарпеток.

А тепер можна розрадити себе класичним сніданком (канапкою з кавою). Можливо, навіть із нагоди зниклої упаковки каші — відкрити банку варення. Хоча ні! — та дюжина банок варення, що нагрів торік восени, — теж на чорний день.

Ставлю чайник і дивлюся на пса. Той уже також давно доїв свій брикет із телятиною, але все ще наснажливо винюхує підлогу навколо миски. Так, друже, знаю, ти впевнений, що найсмачніші шматочки ще не з'їдені й десь під самісіньким твоїм носом чекають на тебе. Так само як і я був упевнений, що бачив днями ту пачку рису — лежала собі згори, не треба й шукати.

Хіба можу позбавити друга цієї надії? Ні. Лише з ніжністю почухати за сивуватим вухом, щоб він відволікся від своєї мани. Мопс кілька разів чхає і розчаровано сідає під моїми ногами біля стільця.

Не мушу зраджувати свої прагнення у продуктивному плануванні часу. Поки нагрівається чайник — треба дістати

розчинну каву і глянути, що там є з мелених спецій до неї. Має лишитися куркума, мускатний горіх, чорний перець. Десь із червня 2022-го особистий стовпчик витрат на спеції різко стрибнув угору й відтоді відмовляється спускатися бодай на сходинку нижче. Можливо, то лише плацебо, але це одна з тих дрібок у повсякденні, що допомагають тримати коливання внутрішніх терезів і збирати думки до купи. Особливо, коли впритул насуваються дедлайни з роботи, наче корабель на скелі з невблаганним «Ну?!», що, здається, набуває вселенського звучання. І тоді вже додаєш чарівної сили каві, щоб так само, як щойно кіт лапою, шукати в собі режим максимального пожвавлення.

От і зараз треба буде заводити двигун думок, щоби скласти пазли у голові. Після того, як заснув майже під ранок. Коли уроборос вікторини «Це були прильоти чи ППО?» виплюнув свого хвоста і дозволив таки відключитися.

Уже сотню разів бачив світлини російських ракет, що влітають у будинки. Але коли вони ось так мчать до нас глухої ночі — вони завжди уявляються ніби зі старого ретро-мультфільму. Схожі на металевих акул із усміхненими пащами, з яких стирчать ікла, і з ласими поглядами в очікуванні поживи. Заплющую очі й бачу цю зграю хижаків у хмарах, мов серед пінистих хвиль океану.

О, дідько! Свистить чайник. Як я міг так схибити? Порятунком сусідів та рідних від гучних і протяжних звуків — одне з нових колективних правил етикету після 24-го лютого. Не вмикати зайвий раз витяжку над пічкою, коли щось смажиш. Не користуватися пилосмоком. І навіть не діставати фен, попри мокре волосся, коли вже треба було виходити взимку з дому.

І тільки-но вимикаю свисток, як крізь шумоізоляцію на вікнах проривається звук, від думки про який щойно хотів уберегти сусідів...

КВАРТИРА № 122.

ФЕЯ

Юля вправно затигла золоту стрічку на останній кульці яскраво-рожевого кольору в сердечках. Лишень послабила руку, кулька весело здійнялася до стелі. А там уже чекали інші — білі, червоні, бузкові, а ще найголовніша — великий рожевий поні з фольги. Сьогодні іменинниці — дівчинці Катрусі — п'ять рочків!

Витягнувши вилку з розетки, Юля вдячно погладила старенький компресор: дякую, мій хороший, тримаєшся, не підвів, не зламався. Час такий, що треба всім триматися і за все одне одному дякувати. Знову ж таки, електрику не вимкнули, встигла кульки надуті — дуже всім дякую.

Вона перевірила пакет із сюрпризами для іменинниці та її маленьких гостей, підійшла до приготованого костюма феї і на кілька секунд зупинилась. От і повернулася до того, із чого починала сім років тому. Тоді щойно закінчила педагогічний, збиралася працювати у школі, але, спробувавши, зрозуміла — не зможе, це не її. Разом із подружками з театрального коледжу вони почали проводити дитячі свята. Квести, вікторини, привітання... Самі вигадували сценарії, писали тексти, костюми спочатку теж майстрували, потім уже замовляли в

ательє. Перші заходи проводили для друзів та родичів, але виходило непогано, дітям подобалося.

— Такі гарненькі дівчата, — відгукувалися про них батьки маленьких клієнтів. — Малята задоволені, що вони спілкуються з ними, наче з дорослими, не сюсюкають. І програми в них цікаві: й кумедні, й водночас розвивальні.

Поступово про них дізналися в місті, передавали одне одному контакти, тож справа пожвавішала. За кілька років самодіяльна команда виросла до івент-агентства. Щоправда, з перших учасників залишилася тільки Юля, дівчата «розгубились» — одні повиходили заміж, інші знайшли себе деінде. Натомість з'явилися режисери, декоратори, актори, дизайнери, офіс у центрі міста та гучна назва: «ShowTime». А ще безліч партнерів: танцюристи, циркачі, стендапери, діджеї та інші майстри, щоб розважати різну публіку.

Сама Юля тепер займалася лише організацією, гордо називала себе CEO, але іноді таки брала участь у заходах. Їй дуже важливо було тримати форму, відчувати публіку, її реакцію, настрій. Та, як і раніше, завжди полюбляла понад усе саме дитячі свята. Якщо треба було підмінити когось із дівчат-аніматорів, часом і сама виходила. Постійно казала підлеглим:

— Діти — найкращий маркер. Вони завжди відчують нещирість чи фальш. Щось зненацька запитують і покажуть, де в сценарії дірка. Той, хто навчився дивувати й забавляти дітей, потім легко впорається і з дорослим заходом.

Отже, виявилось, не дарма. Тож не дивно, що збережена навичка знадобилася саме зараз, у воєнний час.

Порожняві коронавірусні часи її агентство сяк-так, але пережило. Звичайно, не було колишнього розмаху, галасу та велелюддя, але люди все одно хотіли проводити весілля, розважатися на корпоративах,

відзначати дні народження. Довелося трохи перебудуватися, перевести максимум подій у формат open-air, але після кількох дуже успішних івентів на святкування Нового 2022 року можна було сміливо сказати, що кризи вони подолали. А потім настало двадцять четверте лютого — і все зруйнувалося в одну мить...

Початок війни Юля пам'ятала доволі тьмяно. Після перших ранкових вибухів усе понеслося якимось жахливим вихором зі страшних новин і подій. Один за одним писали співробітники та партнери: ми збираємось їхати, їдемо, уже поїхали. Юля залишалася. Сама не розуміла чому, але просто фізично не могла виїхати. Може, тому, що приходили й інші повідомлення: я у військкоматі, завтра вирушаємо, мене мобілізували, я сам, добровольцем...

Воювати пішли саме ті люди, від яких вона цього ніяк не очікувала. Директор фірми, котра займалася світловими ефектами та лазерними шоу. Актор місцевого драматичного театру, який іноді в них підробляв конференсьє. А ще Богдан, просто незамінний артист, яким можна було закрити будь-які прогалини чи паузи. Він умів жонглювати, показувати фокуси, виконувати циркові трюки, робити бармен-шоу коктейлів. І за нього Юлі чомусь боліло найдужче. Худорлявий, геть іще юний, щойно після циркового училища. Тепер він іноді викладав відео у фейсбуці з передової, завжди жартівливі, кумедні — то картоплею жонглював, то на голові стояв. З екрана дивився на Юлю геть незнайомий бородатий чоловік у повному екіпіруванні з автоматом і веселими очима Богдана.

Сама вона гарячково метушилася між знайомими волонтерами, шелтерами, зборами на машини, тепловізори і дрони. Закуповувала, відвозила величезні пакунки з продуктами, ліками, одягом для переселенців та з усім, що було в списках, які здавалися

нескінченними. Офіс перетворився на перевалочний пункт: туди постійно щось привозили, забирали, складували. Кілька разів вона ходила плести маскувальні сітки до партнерів, які до війни займалися святковим декором, а тепер шили форму. Але не змогла — монотонна робота просто зводила її з розуму, цілком вибивала з колії. А тоді хтось зі знайомих раптом сказав:

— До шелтеру привезли багато дітей із Донецької та Запорізької областей. Їм би психолога. Або щоб позаймався хтось.

І вона помчала. Малювала, ліпила, читала книжки, проводила конкурси, руханку. Одні діти приходили до тям і разом з батьками їхали далі. Відразу ж приїжджали інші. У шелтері доводилося буквально жити.

Так минуло кілька місяців. Десь на початку літа Юля зненацька виявила: у неї майже закінчилися гроші. Дуже непоганий, дбайливо накопичений запас швидко витратила на збори й закупки, і він буквально витік крізь пальці. На картці залишалося коштів, щоби протягнути максимум до осені. Тоді ж добігала кінця оплачена оренда офісу.

І приблизно тоді ж пролунав перший дзвінок:

— Вибачте, а ви в місті? Працюєте? День народження для дитини можете влаштувати?

Нашвидкуруч вона накидала сценарій свята, розшукала дівчину-аніматора, знайшла кафе в підвалі — батьки іменинника попросили підібрати безпечне приміщення. Усі діти були місцеві, але здавались якимись розгубленими, начебто не вірили, що це все насправді — гірлянди з повітряних куль, веселі клоунеси, гармата-конфеті, конкурси, подарунки...

І вже того ж дня Юля зрозуміла: треба працювати. Хоча б заради дітей, у яких дитинство лише одне, й, попри все, у ньому обов'язково мають бути свята і квести, клоуни та супергерої, торти зі свічками й сюрпризи. Почала дізнаватися, хто в місті, з ким можна

співпрацювати. Оновила рекламу в соцмережах, у тексті залишила лише дитячі свята та додала: «Частину коштів виділяємо на допомогу ЗСУ». Вона дуже хотіла б віддавати не частину, а все, однак треба було за щось жити.

Реакція на рекламу була несподіваною. У коментарях під постом люди вихлюпували біль і жах, накопичені за ці місяці.

— Як ви можете думати про свята в такий час?!

— Вам би лише кишені набивати, забули, що війна у країні!

— У кого тепер є гроші на ваші розваги?

— Усі нормальні люди дітей за кордон вивезли!

Юля спочатку намагалася відповідати, переконувати, пояснювати, сперечатися. Її закидали образами. Якоїсь миті хотіла взагалі все скасувати, забути, кинути і виїхати за кордон, як багато хто. Але потім пролунав дзвінок:

— Яке щастя, що ви працюєте! Наш тато тепер воює. І він сказав, що дуже хоче, аби Оленка мала справжній день народження.

Юля вхопилась за цю фразу, наче за рятувальний круг. Щастя. Хай би хоч у когось був шматочок щастя. Хоч би ненадовго, на кілька годин.

Працювати було непросто. Обмаль людей, обмаль можливостей. Та й сил, як виявилось, уже теж було обмаль. Постійний потік трагічних новин і сигналів тривоги. Якось під час квесту в парку зовсім поруч пролунали вибухи. Усі вони — Юля, діти, батьки — прожогом помчали до найближчого підземного переходу, а коли добігли, іменинник, десятирічний хлопчик, спокійно заявив:

— А чого ви так перелякалися? Це ж ППО, за звуком чути.

Усі розсміялись, а вона ледве стримала сльози, що навернулися на очі.

Восени стало ще складніше. Після періоду уявного затишшя знову почалися ракетні атаки — страшні, масовані, а разом з ними — вимкнення електрики, у найкращому разі на кілька годин, часом — знеструмлення на кілька днів. Юля закликала всю свою фантазію, вигадувала сценарії і жарти на випадки раптових вимкнень, щоб діти не лякалися. Найкращими подарунками стали ліхтарики, найкращі конкурси та квести — у цілковитій темряві.

Але сьогодні можна було не перейматись. У кафе, де планували день народження, недавно встановили генератор. І розташоване воно неподалік — у сусідньому будинку, на першому поверсі. Можна відразу одягнути костюм, під довгим зимовим пуховиком не видно. Щоправда, перука рожева, але це дрібниці — тепер і так у всі кольори фарбуються, тим паче кілька хвилин бігу.

Вона перевдяглася, закріпила блискучі крильця на спині, розправила спідницю-пачку. Дивлячись у дзеркало, з гіркотою відзначила, як змінилася за ці довгі воєнні місяці. Не те, щоби постаріла, але якось посумнішала, змарніла. Що вдієш — які часи, такі й феї — утомлені, приречені...

Юля поправила яскраві пасма перуки, підхопила оберемок кульок і попрямувала до дверей.

Цієї миті з вулиці долинуло несамовите завивання сирени...

КВАРТИРА № 115.

ЗА ДВАДЦЯТЬ ХВИЛИН

Ніна Степанівна ліпила вареники, Аліна допомагала — у чотири руки завжди швидше.

— Краще бери оці, — скомандувала Ніна Степанівна, показуючи рукою, — складай у морозилку, отак, на дошці. Як замерзнуть, перекладемо в пакети. Може, Андрієві щось запакуємо... — мрійливо додала вона.

Спритні, трохи зморшкуваті пальці заліплювали вареники, хитро підгортаючи тісто. Так уже в їхній родині було заведено: з картоплею — звичайні, з капустою — «вушком», а зі сиром — «із косичкою».

— Мамо! Андрій відмовиться, ти ж знаєш!

Аліна відчинила морозилку та розчистила місце під дошки. Може, і не варто багато морозити, бо світло вимикають регулярно. Але як стане скрутно, то вареники підуть першими.

— Як можна від вареників відмовитися? — обурилася Ніна Степанівна з усмішкою на вустах. — Краще них хіба що борщ і сало!

Аліна засміялася.

— Ну, як він їх повезе, га? Йому не годину їхати, та й набирати не буде зайвого. Я печива йому напечу трішки, хлопці в окопах поласують.

— А вареники краще були б! — Ніна Степанівна помовчала і змінила тему. — Надовго Андрій приїхав?

Аліна поставила на газ каструлю з водою під вареники, а з антресольки дістала величезну глиняну макітру, здається, ще прабабусину. Вареники в родині складали тільки в неї, бо тоді на обід запрошували всю родину. А тут інший привід — Андрій приїхав у звільнення.

— На два дні лише, завтра зранку має вже їхати. І то добре, бо часто відпускають тільки на добу чи й того менше.

Аліна й Андрій зустрічалися давно. Поки Аліна вчилася в університеті, із розвитком стосунків не поспішали: попереду, здавалось, усе життя. Того року планували з'їхатися, та ворог завадив: Андрій, ветеран АТО, у перших лавах повернувся на Донбас. Аліна залишилася чекати. Їхати за кордон відмовилася. Робота є, ще й приватні учні нікуди не ділися, та й узагалі злість узяла. Чому це вона повинна кудись їхати, залишати свій дім? Тут відносно спокійно. Тривоги? До тривог звикли, іноді вже й уваги не звертали. Світло? Гірлянди та красиві свічки розв'язали проблему. Пощастило, що при ремонті не замінили газову плиту на електричну.

Поки закипала вода, Аліна підсіла за стіл до матері, та, притрусивши руки борошном, заходилася робити кругляшки під начинку.

— Кажу точно: він їде освідчуватися тобі, — завела знайому пісню Ніна Степанівна.

— Мамо! — Аліна зашарілася. — Ну от чого б це? Якщо приїхав у звільнення, це не значить, що заради освідчення.

— Ну, а як же? Хто знає, що буде завтра?

— Не кажи такого, — обірвала Аліна. — Усе буде добре!

Ніна Степанівна тільки зітхнула, поглянувши на годинник.

— Так пізно вже, увесь день провозилися з тими варениками.

— Казала тобі, давай наліпимо трішки з картоплею і трішки із сиром, та й годі.

Аліна прикрутила вогонь під каструлею і заходилася кидати у вир окропу вареники.

— Тато ж із капустою любить, — відказала Ніна Степанівна. — Та й не виходить у мене тісто на одну порцію. А ми ось наліпили, і тепер, коли захочеться вареничків, то ось у морозилці — домашні, смачні! А о котрій Андрій приїде?

— Та уже скоро повинен. Як тільки родичі відпустять.

Аліна поглянула на екран телефона, що лежав на підвіконні, — чи не пропустила повідомлення?

— Ще й Мишко затримується, — несхвально похитала головою Ніна Степанівна..

— Піду зателефоную Андрієві. Щось він і справді довго, — схопилась Аліна.

Вона стрімко вийшла з кухні. Мати провела її хитрим поглядом.

— Ну, так, аби тільки цибулю не різати!

Андрій витер трохи спітнілу долоню об підкладку кишені куртки. Пальці торкнулися оксамитової коробочки, яка там лежала.

«От тобі й маєш... І чого нервуватися? Що, під обстрілом менше страшно?».

Так, він розумів, що гарбуза йому не винесуть, що все до того йшло, що треба було це зробити раніше... набагато раніше. Але пальці дрижали. Ну, що це за подружжя, га? Він в окопі, вона в укритті. Та щось у його серці підказувало, що так правильно.

Андрій витягнув пачку сигарет і закурив. Руки мерзли, і сигарета їх не гріла. Утім, тремтіти пальці стали менше. Самообман, ясна річ, але звичні рухи трохи заспокоювали.

Долинула знайома мелодія — такий рингтон стояв у нього тільки до Аліни.

— Алло!

— Ти де, Андрію? — голос у слухавці був трохи схвилюваний.

— Я вже недалеко. Маршрутка зламалась, уявляєш? Трохи до тебе не довезла, чекати наступну не мало сенсу, тут іти лише три зупинки.

— Хвилини за двадцять, мабуть, будеш, — Алінчин голос повеселішав. Здається, вона трохи розслабилася.

— Оскільки все одно йду пішки, то, може, купити щось?

— Та ні, усе є, — Аліна гмикнула. — Мама затіяла справу з розмахом. Уся кухня в борошні. І ти маєш усе це з'їсти, інакше вона навантажить тобі повен рюкзак.

Андрій удавано застогнав. Аліна весело засміялася.

— Не лякайся, я тебе прикрию! — вона раптово зупинилась, у слухавці почулося шарудіння. — Трясця, повітряна тривога.

— Чую.

Над Андрієм завив ревун. Відчуття було таке, ніби прямо в нього у вухах. Звук додавав нервів до тих думок, що крутилися навколо маленької коробочки в кишені. А якщо каблучка їй не сподобається?..

— Тобі ще далеко? — ледь почув крізь виття сирени голос коханої, в якому знову прозвучали нотки занепокоєння.

— Ні, я ж по прямій іду, одну зупинку вже проминув.

Найближчий ревун нарешті вмовкнув. Стало трохи тихше.

— То що, подружко, — кепкувала Аліна, — поговорити з тобою, поки дійдеш?

Андрій усміхнувся. Стиснув коробочку в кишені тепер уже впевненим порухом пальців.

— Давай, не так нудно буде йти.

І раптом виття сирени перервалося на найвищій ноті...

КВАРТИРА № 123.

ТРИ БУЗКИ Й КАЛИНА

Із самого ранку Олена почувалася втомленою. Останнім часом це траплялося все частіше. Могла би списати оту слабкість на поважний вік, на самотність, на безсоння, на війну... Але ж знала, що не лише це є причиною безсилля. Вона просто втомилася жити. І зрозуміла це аж тепер, у свої майже сімдесят. Ні, здоров'я міцне, не підводить її. І пенсія чимала, вистачає й на їжу, на одяг, на ліки. Вона ощадлива. Зайву копійку не витратить, бо ж має ще обов'язок війську допомогти. Навколо є добрі сусіди, є друзі. Та не гріє ніхто й ніщо її охолону душу. Бо все життя великий гріх серце обтяжує. А сказати про це нікому не може. Жодна жива душа про це не знає і ніколи від неї не довідається...

Попри слабкість, Олена все ж устала з ліжка, одразу й застелила його. Ця звичка у неї з дитинства. Ліжко не має бути розхристане. Так мама навчила. Воно має берегти тепло тіла та сні. Інакше увечері людина заснути не зможе. Потім почовгала капцями на кухню. Зранку натще має бути склянка теплої води із кружальцем лимона. То вже чоловікова наука. Дуже Семен пильнував оту вранішню процедуру. Тепер вона пильнує...

Після кави підійшла до вікна, відчинила. Свіже прохолодне повітря увірвалося в кімнату, злегка розкуйовдило волосся, розвіяло фіранку.

Скоро весна зазеленить усе довкола, забіліє пролісками, заспіває пташками... Ще зо два місяці — й залетиться подвір'я бузковим п'янким ароматом.

Олена дуже любить цей запах.

Батько після народженням кожної донечки куш бузковий висаджував. Три прийнялись, а четвертий ніяк не хотів, бо найменша Настуня народилася кволою. Не прожила й чотирьох рочків — померла. Батько викопав бузок та посадив на її могилі. І — о диво! Навесні куш зацвів рясно-рясно! Чи то земля цвинтарна сподобалася, чи то цвіт із Настусиного серденька вирвався. Та квітне й досі.

При згадці про батькову хату сльози покотилися зморщеним обличчям. Усі повмирали, хата занепала, а куші й досі квітнуть, усі три. І став перед очима ще один куш. Калиновий. Що цвів червоними ягодами взимку, нагадуючи про той гріх, який не дає спокійно віку доживати, рве душу, крає серце, забирає сили... Цей куш — таємниця, яку знає на всьому білому світі тепер лише вона. І забере її зі собою в могилу.

Олена зачинила вікно, бо за холодно. Не має сонце ще такої сили, аби зігріти самотню жінку. Поправила фіранку, помилувалася кімнатними примулами, що обсіли все підвіконня, прилягла на диван і заплющила очі...

— Олено, дитинко! Що ж ти наробила! Нащо свою долю занапастила! Та це ж село... Люди між собою знаються. Нічого не сховаєш. Засміють, осудять... Тобі ж тільки сімнадцять. Сама ще дитя. Лише з-за парти шкільної встала недавно. Куди ж тобі дітей заводити! Господи! Що робити? — бідкалася мама, позираючи з образою та сумом на заплакану й розгублену дочку.

— Цить, стара! Не репетуй на все село! Не впильнувала дитину — то й не лай. Пізно тепер. Уже сталося. Вона й без твоїх приповідок світа Божого за слізьми не бачить! Ще, не доведи Господи, щось собі зробить... Хай Бог милує, — перехрестився батько.

Підійшов до жінки, посадовив її на стілець і продовжив ледь чутним голосом:

— Мусимо якомсь цьому раду дати. Ми ще не такі й старі, виростили трійко дітей, то й четверте на ноги поставимо. Буде хлопчик — значить, продовжувач роду. А якщо дівчинка — то нам замість Настуні буде. Так Богові угодно. Настунею й назвемо...

— Чи ти здурів на старість? Як ми то зробимо? Як?

— А отак! Олену вивеземо квартирувати до міста, а ти подушку підкладатимеш. Отак дитя нашим стане. Четвертим.

— Матіночко! Та ти збожеволів!...

Олена тримала новонароджене дитя й не розуміла, що з нею відбувається. Не мала до немовлятка ніяких почуттів. Отак ніби ляльку тримає. Із якою бавитися нецікаво, але й кинути страшно. Бо ж дитя живе.

— Як донечку назвеш, мамочко?

Олена аж здригнулася від слів медсестри.

— Насткою, — ледь мовила...

— Мамо, тату! Наша Оленка з міста приїхала! Ляльку мені привезла! Погляньте, яка гарна! — дзвіночком розливалася Настка.

А Олена червоніла, бо соромно перед батьками було, що доня не її мамою називає... Та й яка вона мама у свої двадцять... Сестра вона старша. Бо так сталося...

— Олено, заміж за мене підеш? Скільки я ще ходитиму за тобою? Мені скоро тридцять чотири, тобі вже тридцять. Чого ще чекати? То підеш? Кажи!

— Піду, Семене. Правду кажеш. Нема вже чого чекати. Роки летять...

— Люба ти мені. Шануватиму тебе, берегтиму. Квартиру придбаємо, купу діточок народимо. Щоб у кожному кутку — та й по дитині...

— Присядь біля мене, Олено. Обійми востаннє. Знаю, що то кінець мені. Не ховай, жінко, очей. Думаєш, що я не бачу? Жаль мені тебе саму на цім світі залишати. Не дав нам Бог ані діток, ані внуків. Маю на нього жаль за це. За щось покарав нас. Тіко не відаю, за що...

— Оленочко, сестричко! Моя ж ти любая та єдина! Як добре, що приїхала, що не забуваєш! А в мене робота не робиться, бо Сергійко неспокійний. Плаче, на руки проситься. А де ж я маю час його на руках носити?

— Іди, Настко, до роботи. Я посиджу. Я побавлю...

Олена тулить до себе хлопчика, кровиночку рідненьку, єдиную, Богом даровану. Зрошує його слізьми, обсипає поцілунками. А Сергійко руцями обіймає, оченята звеселіли, радісінкий такий!

— Та що ж це діється, сестричко! Війна! Сергійко наш у добровольці пішов! Що ми з чоловіком не напросились, аби не поспішав. Та де там!

Олена мало зі стільця не впала від отих слів Настчиних. Господи! Єдиний її внук! Єдина її радість і втіха!

— Не плач, Настко... Молитимуся, що моїх сил. А моя молитва є щира, велику силу має. Убереже Сергійка...

Зруйнована батьківська хата сиротою стояла на околиці села. Батьки повмирали. Старші сестри теж повмирали. Настка перебралася в сусіднє село до чоловіка. Порожньо біля хати. Лише буйно квітнуть кущі бузку та зеленіє калиновий, посаджений на честь Настки. Так батько вирішив.

Та раптом якийсь дивний гул! Що це?

— Не руш калину! Не смій! — знавісніло закричала Олена до сусіда, котрий намагався пилкою відтяти гілля, що розпростерлося на його подвір'я. Пилка була зовсім поруч, дзижчала, гуділа, свистіла так голосно, що Олені довелося руками затулити вуха. Але звук ставав усе гучнішим, усе ближчим, усе різкішим. Господи! Як голосно! Як страшно!..

Олена розплющила очі. Який страшний сон!.. Серце несамовито гупало. Здавалося, що оте гупання в кожному її органі, у кожній клітині.

Повітря навколо розсипалося від сирени...

КВАРТИРА № 134.

СЕСТРИЧКИ

Марія сьогодні в школу не пішла, бо маму покликали на роботу, а Яся захворіла.

Яся — молодша Маріїна сестричка. Мама вдруге вийшла заміж, і тоді на світ з'явилося це невгамовне дитинча. Дуже невгамовне!

Треба віддати належне, що ні мама, ні вітчим ніколи не навантажували дівчину оцим «допоможи з Ясею». Але тепер вітчим на війні. Мама — військова лікарка. Вона могла б іще спокійно сидіти з Ясею вдома. Але тоді б це була не їхня мама. Матуся — хірург від Бога. А тепер операцій у шпиталі більше, ніж навіть на самому початку війни. Мама постійно дуже стомлена і завжди на телефоні, коли вдома.

Нянька з Марії така собі. Не дуже виходить у неї спокійно реагувати на сестриччині вереди. Та, тільки що не по її, — заливається плачем на всю квартиру. Батьки тоді готові на все, аби це дівчатко заспокоїлось. Але Марію дитячі примхи обходять мало. Їй ще своїх не вдається ніяк позбутися, хоча вже випускний на носі.

Але тепер Яся спить. Уночі була висока температура. Марія зазирнула в кімнату до сестрички і тепло усміхнулася, спостерігаючи за маленькою сонєю з

великим білим ведмедем поруч. Цю м'яку іграшку подарував Ясі татко перед від'їздом на фронт.

Узяла свій ноутбук і сіла на кухні. Недавно мама затіяла розмову про те, що дівчаток уже вкотре кличе до себе в Ужгород їхня рідна тітка, мамина сестра. Таки там, хоч теж тривоги лунають, але від ворога далі. Однак Марія і слухати цього не хоче. Вона нікуди не поїде від мами. Нікуди не поїде від друзів. З їхнього класу від початку повномасштабного вторгнення виїхало троє дітей. Марія спілкується з ними — усі хочуть додому. А вона вдома. І єдине, чого їй хочеться: щоб війна закінчилась. І щоб повернувся дядько Ігор (не називала його татом, але дуже любила), і щоб усі вони знову були разом — подорожували б чи пекли гуртом на кухні смачні тортики.

До речі, тортика Марія зараз спече для Ясі. А потім піде її будити. Любов до випічки — це в них сімейне.

Через пів години на столі рум'янився пиріг, щедро посипаний цукровою пудрою.

Яся на кухні з'явилася сама. Але її оченята були сумними. Від пирога вона відмовилася. Марія торкнулася рукою лоба — гарячий. І без термометра було зрозуміло, що температура знов є. А коли поміряла і глянула на термометр, то почала телефонувати мамі. Мама слухавки не брала. Таке було лише тоді, коли вона оперувала.

«Що робити? Що робити? — думала Марія. — Хрещена Ясі. Вона має щось підказати».

Зателефонувала їй. Цього разу слухавку взяли.

— У Яськи температура 40. Тітко Ніно, що робити? Я страшенно боюся. Ви б її бачили! Згорнулася клубочком і мовчить. Ніби не наша Яся. У мами, мабуть, операція.

— По-перше, заспокойся. Я не в місті. Але зараз викличу «швидку» і примчу сама також до вас. Ти їй ліки давала?

— Давала. Ті, що мама лишила. Але вони не діють. Яся вся горить.

— Просто будь біля неї. Я виїжджаю.

Марія взяла сестричку на руки і притиснула до себе. Їй ще ніколи так не було шкода Яську.

— А ти мене любиш?

— Дуже люблю!

— А я не помлу?

— Ти що таке верзеш? Красиві дівчатка живуть довго. А ми ж з тобою красиві?

— Класиві. І мама класива. І тато класивий.

— От бачиш. Значить, усі ми житимемо довго. Зараз приїдуть «швидка», твоя хрещена і мама, тільки-но звільниться. Я їй повідомлення написала.

За вікном щось загуло, схоже на сигнал повітряної тривоги.

— Тливого? — запитала Яся і ще сильніше притиснулася до Марії.

— Більше схоже на сигнал «швидкої».

— Коли я вилосту, тез буду лікалкою і лятуватиму людей.

— А я буду вчителькою, як бабуся, і вчитиму дітей.

— А коли одузаю — з'їм сама весь твій толтик. Ти з його для мене пекла?

— Ну, звісно ж, для тебе.

На якусь мить усе замовкло. Марія, тримаючи Ясю на руках, підійшла до вікна. Назустріч сестричкам у кімнату летіло лихо...

КВАРТИРА № 110.

НЕ ЗАЛИШИЛОСЯ НІКОГО...

Тік-так... Тік-так... Тік-так... Це чути годинник у вітальні. Старий настінний годинник у великому дерев'яному футлярі, з красивим срібним маятником. Щогодини він відбивав належний час, і його унікальний, майже кришталевий дзвін було чути в найдальшому куточку квартири. Ним у родині дуже пишались і дбайливо його доглядали. Годинник залишився від дідуся Пилипа та бабусі Софії.

Їх Маруська не знала. Вона народилася набагато пізніше. Проте добре пам'ятала, як цей годинник любив Артемко! Він міг годинами милуватися ним, а коли лунав дзвін, то завжди опинявся поруч, заглядаючи всередину, і, якщо бачив, що гирка на ланцюжку піднята надто високо, обережно брав її двома пальцями й тягнув униз.

Артемко приходив зі школи о першій годині дня. Маруська раділа йому і завжди виходила назустріч. І Артемко її любив. Це Маруська точно знала! Веселий, безтурботний, він приходив зі школи, кидав портфель у крісло, нашвидку з'їдав обід, що заздалегідь приготувала мама, і біг у двір, де на нього чекали хлопчаки, футбол та неймовірні пригоди...

Тік-так... Тік-так... Тік-так...

Перше кохання. Міський парк. Лавка під кленом. Літній дощ та перший поцілунок.

Цей рік був для Артемія особливим. Серце радісно билось в грудях — йому там було тісно! Надійка, з якою він познайомився в університеті на святковому вечорі, вразила його уяву. Красива, яскрава, талановита! А скільки вона знала поезій! І як проникливо читала цього вечора!

Надя, Надійка... Серце, ах, серце, тобі нема спокою!..

В університеті їх прозвали «соколятами». Може, тому, що Артемії мав прізвище Соколовський? А може, тому, що однокурсники цих двох «одружили» вже після першого їхнього побачення...

Маруся чекала Артемія після кожного побачення, довго й терпляче, вона блукала квартирою і не лягала спати. Турбувалася про нього, виглядала у віконце, чи не йде?.. А коли він приходив, у нього завжди було для неї кілька лагідних слів. Сам голос Артемія був таким, що після нього ставало спокійно й душі, й серцю. Маруська вірила, він захистить її та інших від усіх бід на світі!

Тік-так... Тік-так... Тік-так...

Годинник ніколи не втомлюється. Він відбиває щогодини і не спізнюється ані на хвилинку. Це його головне завдання.

А яке завдання було в Артемія? Про це не треба було говорити. Він знав усе сам — від того моменту, як це сталося. Юнак відчув, що настав його час, і не вагався жодної хвилини.

Його серце знову розривалось. Але тепер уже з іншої причини — від смутку та болю. За батьків, за друзів, за сусідів і навіть просто за незнайомих людей, коли у перші ж дні війни він почав допомагати волонтерам розміщувати біженців, які виїхали з окупованих територій.

Так. В Україну прийшла війна... Страшнішого за це слово нема нічого.

Андрій Григорович та Людмила Сергіївна проводжали Артемія, мовчки стоячи в маленькому вузькому коридорі. У горлі в обох застрягла грудка. Вони боялися починати говорити, бо їхні біль та страждання могли відразу вийти назовні, й син це побачив би і страждав би ще більше, ніж вони. Волю своїм емоціям дали тільки тоді, коли Артемій сів у зелений військовий «уазик», і той поїхав у невідомому напрямку.

Дорогий, коханий, єдиний наш синочку! Повертайся живим!..

Довгих два місяці не було звістки від сина, але батьки знали: Артемій на завданні й не може мати при собі телефона, тому намагалися не хвилюватися марно. Вони чекали, рахуючи дні та години, і просто сподівалися на швидку зустріч.

«Зустрічайте Артемія», — нарешті прийшла СМС з його телефона. Андрій Григорович та Людмила Сергіївна не зрозуміли, що син уже ніколи не візьме слухавку...

Вони чекали.

Тік-так... Тік-так... Тік-так...

Маруська сиділа біля вікна, неспокійно метляючи хвостиком, і не зводила очей з людей, які клопотались у дворі. Кожен був зайнятий якимись справами. Двірник розмітав старою мітлою велику калюжу. Матусі намагалися заспокоїти малюків, які побилися через іграшковий літачок. Бабусі сиділи на лавці та про щось гомоніли. З другого під'їзду двоє огрядних чоловіків тягли до бомбосховища матрац.

Уранці вже лунала тривога. Тепер було тимчасове затишшя, котре втомлені люди хотіли заповнити чимось побутовим, щоб відволіктись од сумних думок. Напевно,

тому не помітили білий «пазик», що під'їхав і зупинився неподалік.

Водій автобуса в зеленій військовій формі терпляче чекав. Потім кілька разів посигналив. Яка важка місія в нього!.. Ось зараз вони вийдуть... Це так тяжко — казати батькам про загибель сина...

Зненацька завила сирена.

Кішка Маруська сиділа на підвіконні й дивилася на автобус, ніби знала, що там лежить її улюблений господар Артемко. Вона вже давно звикла до цих нескінченних сирен.

Раптом вибухнуло, і щезло все...

КВАРТИРА № 131.

ЛІКАР ЛІКА

Ліка мала щасливу вдачу. Так вона сама вважала після низки подій свого 33-річного життя, яке то підіймало її на вершину, то з неймовірною силою жбурляло вниз. Але Ліка щоразу вставала і знову йшла вперед, сподіваючись, що цього разу доля буде до неї поблажливішою.

Першою вершиною Ліки став вступ до медичного університету — адже про це вона мріяла з дитинства.

Роки навчання у великому місті на сході України, безтурботне студентство... Дівчина вже проходила інтернатуру в одній із найкращих клінік міста, коли в її життя увірвалася війна. Тоді, 2014 року, вона змушена була разом із батьками утікати від російських бомб і снарядів до столиці, де розпочинати нове життя. Там, у гамірному величезному місті, Ліка втратила батька: за місяць після переїзду він просто вранці не прокинувся. Як лікар дівчина розуміла, що батько не витримав стресу, хоча зовні був дуже стриманим, постійно заспокоював їх з мамою, жартував...

Через рік Ліка з матір'ю повернулися на схід, до іншого великого і гарного міста, де молода лікарка почала працювати в онкологічному відділенні дитячої лікарні.

Там вона з'ясувала, що дуже щаслива: адже знайшла справу свого життя. Робота була важкою й надзвичайно відповідальною, але Ліка розуміла, що рятувати маленьких пацієнтів, дарувати їм шанс на життя — це те, про що вона мріяла завжди. Іноді траплялися важкі моменти, дітей не вдавалося вирвати з лабет смерті, й це краяло серце лікаря Ліки, як називали її діти та їх батьки. Але життя тривало, Ліка й далі лікувала і рятувала своїх Вірочок, Оксанок, Сергійків і Олежків, не маючи права схибити, помилитися, зрадити надію, яка світилася в дитячих оченятах. Так минуло майже сім років.

У ніч з 23-го на 24-е лютого 2022 року Ліка чергувала у відділенні. Чергування було неспокійне: кілька разів медсестра викликала її до п'ятирічної Кірочки — важкої пацієнтки, якій ставало зле. Під ранок заснули і змучена Кіра, і Ліка. Проте о 5-й ранку медсестра, щось швидко говорячи, знову забігла до ординаторської. Сонна Ліка подумала, що знову погано з Кірою, але раптом до свідомості долинуло коротке: «війна». Майже одночасно Ліка почула рев літаків і вибухи.

Усе, що було далі, здавалося Ліці чимось нереальним. Під звуки вибухів персонал швидко евакуйовував пацієнтів униз, до підвалу лікарні. Дітки плакали, а розгублені дорослі намагалися заспокоїти малечу, водночас тремтячими руками набираючи телефоном номери рідних і близьких.

Ліка потрапила додому лише через тиждень. Вирішила, що буде евакуйовувати маму, а сама залишиться тут, поки в лікарні є пацієнти. Мама дуже плакала і вмовляла Ліку їхати разом з нею, але Ліка вже прийняла рішення...

За добу вона відправила матір і вийшла на роботу. Багатьох пацієнтів виписували, вони теж їхали разом з батьками в евакуацію. У місті щодень ставало все небезпечніше, а на початку березня бомби зруйнували лікарню, де працювала Ліка...

Далі були жахливі дні в підвалі, у місті не стало води, світла, закінчувалась їжа. Одного дня Ліка пробралась у свою квартиру, вигребла залишки продуктів, узяла деякі речі й, повертаючись до підвалу, почула відчайдушний котячий крик. Руде котеня, худе, із хворими переляканими оченятами дивилося прямо на неї, і було дивно, яким чином це кволе тільце могло породжувати такі гучні й різкі звуки. Не довго думаючи, Ліка підхопила руданя на руки і побігла до підвалу...

У середині квітня разом із кішечкою, яку назвали Шушею, Ліці вдалося виїхати з міста, що пошматували окупанти.

...Невдовзі мав виповнитися рік, як Ліка мешкала у великому прифронтовому місті. У вирі війни події з калейдоскопічною швидкістю змінювалися. Мама Ліки проживала у своєї сестри, на початку літа захворіла на той смертельний вірус, про який уже всі трохи забули на тлі нової реальності. Вона померла через три дні після початку хвороби, як і батько, уві сні. Поховавши маму, Ліка почувалася геть пригніченою.

Але, як і завжди, доля після великого горя подарувала їй радість: Ліку взяли на роботу до такого ж відділення дитячої лікарні, в якому вона працювала до війни. І знову були такі ж Оксанки та Сергійки, які дивилися на неї повними страху, болю й надії очима. А ще Ліка зустріла тут, у лікарні, своє кохання: Назар був лікарем-хірургом. Та через кілька місяців їхніх зустрічей він поїхав на фронт...

...Нині був знаменний день: Назара на кілька днів відпустили зі служби, і він мав ось-ось приїхати. Адже післязавтра Ліка з Назаром мали одружитися. Зранку Ліка неспішно випила кави, яку варила із запашних зерен, змелених у ручній старовинній кавомолці, що дісталась їй від бабці та яку вдалося зберегти під час постійних переїздів і втеч. Певно після жахливих днів, проведених у холодних підвалах, Ліка по-особливому

відчула, яке задоволення дарують абсолютно прості речі: тепло, їжа, улюблена кава... Ліка прибрала в невеликій, недавно орендованій квартирі, приготувала улюблений пиріг з вишнями. Шуша, яка зазвичай затишно вкладалася на кухонному диванчикові, поки Ліка поралася біля плити, чомусь була неспокійною: бігала з кутка в куток, щось нюхала, нявчала і заглядала жінці в очі. Ліка навіть оглянула її — невже захворіла? Але за всіма ознаками кішка була абсолютно здоровою. Із худого хворого кошеняти вона перетворилася на руду пухнасту красуню. Шуша обожнювала свою рятівницю, мала гарний, лагідний норів. Але сьогодні тваринка поводитися зовсім незвично. Через деякий час Шуша підбігла до вхідних дверей і почала їх шкрябати. Ліка подумала, що це її занепокоєння передалося кішці. Так, Ліка дуже хвилювалася: Назар уже зателефонував, що буде за пів години.

Ліка поправила зачіску, оглянула себе у дзеркалі: каштанове волосся м'якими хвилями спадало на плечі, відтіняючи зелені, уміло підфарбовані очі, стильну сіру сукню перехоплював у талії бордовий поясок. Залишившись задоволеною, Ліка, підхопивши знервовану Шушу на руки, почала її заспокоювати.

Раптом заволатала сирена: розпочався ракетний обстріл. Зазвичай під час обстрілів дівчина ховалася зі Шушею у ванній кімнаті, що була найбезпечнішим місцем у квартирі. Де ж Назар? Аж ось він, телефонує: так, він уже майже біля будинку, нехай Ліка сидить у безпечному місці, він відчинить своїм ключем.

Тамуючи тривогу, Ліка зі Шушею на руках увійшла до ванної. Смартфон знову ожив: дзвонили з лікарні — Ліка просила повідомляти про стан трирічного Андрійка, поки вона перебуває в короткій відпустці. Медсестра повідомила, що стан у Андрійка стабільний, і він хоче поговорити з Лікою. «Ліка... Ліка», — лепетав хлопчик. Вона хотіла сказати малому, що невдовзі повернеться,

що теж за ним скутила, але смартфон чомусь випав із рук.

Шуша несамовито занявчала, потім Ліка оглухла від страшного гуркоту...

...Назар, який, підійшовши до під'їзду, в останню хвилину вирішив заскочити у крамницю за рогом і купити Ліці її улюблене маршмелоу, з яким вона пила какао. Звідти побачив, як страшна ворожа ракета вдарила по будинку, який посипався, мов іграшковий, розтрощуючи і руйнуючи не лише бетонні перекриття, а й безліч життів, які ще хвилину тому були сповнені надій, сподівань та планів...

...Ліка розплющила очі. Лікарня. Свідомість повільно поверталась, і Ліка зрозуміла, що її щаслива планида знову взяла гору: вона вижила після ракетного удару! А де Назар? Де Шуша?

Ліка пам'ятала лише фрагментарно, як її несли на ношах і вона чомусь постійно дивилася на свої руки, які були всі у крові.

Тупий біль примусив Ліку потягнутися туди, де боліло, але рука безпорадно вдарилась об лікарняну ковдру, під якою була порожнеча. Боліла нога, якої не було. Ліка заплакала, сльози заливали їй лице, капали на зелену лікарняну сорочку, білосніжну підковдру. Життя знову нещадно жбурнуло її вниз. Чому? За що? Як вона тепер житиме? Крізь сльози Ліка побачила, як двері лікарняної палати розчинились і на порозі постав Назар, живий і неушкоджений.

Він підніс до лиця Ліки телефон із фото. На фото була Шуша, яка сиділа на руках у незнайомого чоловіка; за його спиною бовваніла руїна будинку. У іншій руці Назар тримав пакетик із її улюбленим маршмелоу. Ліка ще дужче заплакала, простягаючи йому назустріч руки...

КВАРТИРА № 113.

«ОБІЙМИ МЕНЕ...»

«**О**бійми мене, обійми мене, обійми...» — нав'язливим рефреном звучало у вухах із самого ранку.

«Ну й причепилося, — подумав він. — І так завжди останнім часом. І витіснити це можна лише прослуховуванням оригінального твору, та ще й не раз, тоді він звучатиме не настільки нав'язливо, але все одно цілий день». Сьогодні це «Обійми мене...». А вчора було «Ми підем, де трави похилі...».

Коли це трапилося з дружиною, і вона стала перепитувати, куди ми підемо, він відповідав словами пісні. Вона раділа, мов дитя, підхоплювала слова і мелодію, підспівувала чистим альтом, а він тихенько виводив першу партію. Виходив непоганий дует.

Цікаво влаштована наша пам'ять. Її можна втратити, але у випадку дружини — вибірково. Усе, що було колись, пам'ятає. Руки пам'ятають найтонші операції, а що відбулося місяць, день, годину, навіть хвилину тому, мозок ніяк не хоче відтворювати. І притуплюється гострота відчуття.

І виття сирен уже не лякає ні її, ні його.

Із початком війни вони бігали до підвалу, так-сяк переобладнаному під бомбосховище. Сиділи там

годинами. Дружина все перепитувала, чому ми тут. Хникала, просилася додому. Ніякі вмовляння не діяли — ні те, що вдома небезпека, ні те, що тут є хоч якийсь шанс вижити. Хоча...

Він розумів, що таке бомбосховище, бо сам займався цими питаннями в минулому житті. А підвал — це братська могила, якщо...

Уже понад рік телевізор і ютуб захлинаються, показуючи жахіття війни, розповідаючи чи то про відступ, чи то про наступ. Одне зрозуміло: війна нікого не щадить.

Коли дивився на натовпи біженців, проєктував усе це на себе. У разі чого що взяти з собою? Чи багато понесеш в одних руках? Усе доведеться залишити з мізерними шансами, що колись сюди повернешся.

Він обводив поглядом полиці, шафи, захаращені за довге життя. І пам'ять повертала в далеке минуле, коли вони як молоді спеціалісти отримали цю квартиру. Вибір був між першим і останнім поверхами. Вони вибрали нижній.

Найперше враження від нової квартири було — це стадіон. І гучна луна від кожного звуку. І перші меблі: «придане» дружини — тридверна одежна шафа, розкладний диван, придбане за безцінь дитяче ліжко, подарунок батьків — полірований стіл. Це вже потім купили «стінку» — сервант, книжкову шафу, тумбочку під телевізор.

Згодом ці меблі перекочували на дачу, де й досі виконують свою функцію. Їхнє місце зайняла «стінка», розкішна на той час і така, що виглядає анахронізмом нині. У спальній кімнаті — спальний гарнітур: шафа для одягу, двоспальне ліжко, але не суцільне, а зіставлене з двох односпальних, обабіч дві тумбочки. Тож посередині не полежиш. Кожен на своїй половинці. І ковдра у кожного своя. Він жартував, мовляв, коли кому щось закортить, то той нехай і перелазить на сусідню

половину. Частіше рипіло її ліжко, але були часи, коли металеві ресори на його ліжку, отримуючи значне навантаження, ще й як скрипіли!

Та з роками скрип тихішав і чувся лише від перевертань із боку на бік.

Шухляди в тумбочках перекосило, бо пластик розпадався на очах. Ані бажання, ані сил ремонтувати вже не було... Отже, меблі, як і господарі, доживали свого віку.

Проте життя тривало, і залишати навіть це не хотілося. Куди подіти весь крам, яким заповнені шафи й комірчина? Там багато того, що вже не носять, а викинути — ще не настав час. Сукні дружини, спідниці, кофточки... Не сказати, що вона схиблена на вбранні, — просто любила гарно, зі смаком одягатись. А він не надто цим переймався. Останній костюм куплено років двадцять тому, висить у шафі майже новісіньким. Жартував, мовляв, не треба буде дітям витрачатись — у ньому й поховають. Але це так, узагалі. Життя ще не скінчилося, хоча *memento mori* не ми придумали.

А фотоапарати й оптика? Їх в одну сумку не складеш.

Машини вже давно нема — замість неї стоять пластикові вікна. З переходом на пенсію, а потім із початком війни на Донбасі стало не до машини — нема за що її утримувати та і їздити нікуди. Хіба що на дачу, але туди можна дістатися безкоштовно автобусом. Скоро й туди не поїдеш, бо де взяти сил обробляти ділянку?

Але ці панічні настрої потроху минали — фронт стабілізувався, окупанти вже так прудко не лізли. Виникла надія, що до їхнього міста орків не пустять. Хоча місто стало прифронтовим. Якщо спочатку сюди навідувалася ворожа авіація і прилітали крилаті ракети, то тепер більше дістається від зенітних комплексів. У них заряд хоч і не надто потужний, та й цього вистачить, аби умертвити людську плоть у разі прямого попадання.

Та про пряме попадання думати не хотілось. І в підвал бігати раз по раз теж набридло. Як попаде, то й підвал не врятує.

Про евакуацію давно вже не думали. Яка евакуація? Куди? З чим? До дочки на Київщину? Так там зять п'ять тижнів перебував під орками. Як вижив — тільки Богові відомо. Дорослі внуки свого житла не мають, та й обидва у війську. Тож залишимося тут, поки є можливість. А там видно буде. Як то кажуть, чи шах, чи віслук, чи... Меткі сусіди з половини чкурнули за кордон, там уже обжилися. Зосталися або малі, або ледачі, або ті, хто має гарну роботу. Якось звиклися.

Евакуація... У ту, далеку вже війну, покійна тітка евакуювалася з прифронтового міста. Наказ — взяти одну валізку. І вона взяла замість валізки з дитячими лахами... патефон. І вагітна поїхала з малою дитиною. Та якось вижила на чужині.

Сьогодні треба було вийти до аптеки, зайти у крамницю. Дружина почувалася зле, тож і залишилася вдома. Хоч останнім часом завжди брав із собою. Боявся, аби не накоїла чогось, не пішла б кудись. Вона — як мала дитина, за нею треба постійно наглядати. Хоча тиха, спокійна. Сидить, дивиться собі телевізор.

Коли він осягнув, яке нещастя сталося з дружиною, спочатку запанікував, бо стало очевидним, що тепер усе на ньому. І відчув таку ніжність до неї, якої не відчував з часів молодості.

За довге життя траплялося всяке. Стало звичним, що вона є, чимось займається, кудись ходить. Ніби й подружжя, але кожен сам по собі. І її, і його це влаштовувало, не напружувало. Але тепер усе змінилося. Зараз він — стрижень благополуччя. Щось із ним станеться, і... Виявилось, що це важко тільки фізично — готувати, прати, прибирати, ходити за продуктами. І все одно веселіше, що вдвох. Сам він не витримав би.

З осені та взимку, коли почалися перебої зі світлом, він читав їй уголос книжки. Або грав на гітарі й співав пісень, які вона знала ще з тих щасливих часів. Вона із задоволенням підспівувала, іноді забуваючи слова, але швидко пристосовуючись, надто при повторях текстів. І в нього закрадалися сумніви, чи не симулює вона свою забудькуватість?

Хоч із теплом поталанило. Він свого часу зробив індивідуальне газове опалення, але систему поставив прямооточну, без моторчика. Мабуть, уже тоді передбачав необхідність автономності. Хоча й по кишені било через неекономічність, але тепер якраз стало в нагоді. Дяка Богові та владі, з газом перебоїв не було.

Чекав весни, коли можна буде проводити більше часу на свіжому повітрі. У них гарний двір, облаштовані дитячі майданчики. Є де посидіти. Та й пройтися — теж. Місто гарне, з кожним роком усе гарнішає. І війна не надто вплинула на цю красу. Хоча прильоти були. І люди гинули. Та всі якось звиклися з цим. Життя не зупинити навіть війні.

Він уже скупився і поспішав додому. Раптом сирена. І майже водночас гуркіт ракетного двигуна. «С-300, — промайнула думка. — Цю не збити». І — вибух, поряд, за рогом сусіднього будинку.

«Невже поцілили в наш?!».

І — стовп диму й вогню, тріск конструкцій та гуркіт падаючого каміння.

Він відчув, як усе всередині похололо. Вулиця захиталася й попливла. Він ледь утримався, щоб не впасти. Ноги стали неслухняними. І лише дзвеніло у вухах «Обійми мене, обійми...». Назустріч бігли ошелешені люди. Він майже зупинив молодика, який поспішав мимо нього.

— Що сталося?

— Прилетіло в сусідній будинок!

— У який під'їзд?

— Здається, у четвертий.
— Геть зруйнований?
— Не знаю. Відчепіться від мене! Підіть та подивіться самі, — і молодик прожогом кинувся навтьоки.

Він ледь знайшов у кишені телефон і неслухняними руками набрав номер дружини. Мобільник не відповідав. Він знову натиснув на «виклик», знову й знову... Мовчання. «Не носить із собою телефон, хоч і прошу її про це».

І раптом усвідомив, що, мабуть, сталося найстрашніше. Зараз він дійде до рогу будинку — і побачить руїну...

Почув ревіння автомобільної сирени. «Пожежники, — автоматично відзначив. — Отже, є надія, що вдасться хоч когось врятувати».

І раптом у телефоні зазвучав такий дорогий, мабуть, зараз найдорожчий у світі рингтон, налаштований на виклик дружини: «Обійми мене, обійми...». І це виспіював не Святослав Вакарчук тихим та хрипкуватим голосом, а сама Доля його вустах проказувала найпотаємніші слова: «Обійми мене, обійми мене, обійми!»...

КВАРТИРА № 143.

ОСТАННІЙ ДІМ КОТА ТИМОША

Ірина Степанівна не дуже й сувора. Шкода лише, що котів не любить. А Тимош, здається, не любить її.

Олеся інколи думає, що сусідка й дітей недолюблює. Інакше, певно, колись давно, замолоду, своїх би завела. Чи хоч частіше усміхалась би, коли з нею у дворі вітаються. А то завжди квапиться в якихось важливих справах і на голосне дитяче вітання лише головою киває.

Та вголос цього дівчинка не говорить, бо мама докорятиме: не можна так про самотню сусідку казати. Ще й якщо та сусідка погодилася на кілька годин прихистити саму Олеся й того ж Тимоша. Щоправда, кота — із зітханням і умовою, що той буде гарно поводитися, а як щось зламає, то Олесина мама таку саму річ купить.

Кіт од такого припущення ображено влігся просто на дах своєї переноски і презирливо мружив жовтаві очі: він що — кошеня нерозумне? Звісно, на кріслі було би зручніше, ніж на пластиковій покрівлі. Та тільки крісло червоне з квітчастим покривалом, а сам кіт — чорний із довгою густою шерстю. І це привід для господарки квартири Тимоша на те крісло не пускати.

Кіт філософськи роздумує про дивних людей довкола. А може, й про те, що не варто його було нести в цю квартиру, посидів би самотою у своїй. У тій тобто, де вже пів року мешкає зі своєю дівчинкою та її мамою.

Ще краще було раніше, коли вони жили у своєму будинку, і в нього був власний двір. Там можна було поніжитися на осонні, пополювати, хай і невдало, на горобців, залізти на дерево й нявкати, аби допомогли спуститися, чи подражнити сусідського пса-незграбу на ланцюгу, який так і не зрозумів, що не дістане його.

А потім двір перестав бути затишним. Бо земля почала здригатися і ніби кричати від болю. Люди ті дивні звуки називали «прильотами» й «вибухами». А ще часто-часто — і вдень, і вночі лунав високий неприємний звук «сирени», й це примушувало котову родину зодягатися, засовувати його в переноску та йти до великого будинку з підвалом, де разом із ними ховались інші люди.

Умів би Тиміш розмовляти, пояснив би людям, що то сирена хоче їх налякати й вигнати з домівок, аби самій там поселитися. Та Олесина мама й сама дівчинка не були лякливі: коли сирена втихала, вони поверталися до знайомих кімнат. Тільки в мами дівчинки чомусь часто були червоні очі.

А от їхній дім виявився, певно, лякливим і втік від тої сирени чи від гучного звуку, який пролунав зовсім поруч. Так що люди у сховищі зіщулились і почали гадати: де «прильот»? Певно, дім забрався кудись подалі від такого страхіття, бо на його місці залишилося щось неприємне і страшне — уламки стінок, бите скло, якесь потрощене начиння... І пахло гидко, як від великого багаття, де спалили купу різних речей.

Тож не дивно, що вся родина вирушила у дорогу — шукати інший дім. Тиміш розумів, що його людям тепер ведеться нелегко. Та й не лише їм, усі довкола від гучних звуків потерпають. Тож не став докоряти, коли вони

влаштувалися на новому місці не у домі з двором, а в квартирі — у невеличкій кімнаті й кухні, високо від землі.

Він старанно відшукав найсонячніше місце — на підвіконні, де можна сяк-так влягтися спати. Видивлявся на похмурих міських голубів крізь скло. Уважно вислуховував Олесину маму, Ганну Дмитрівну, що аж ніяк не можна дряпати чужі меблі, бо й цього даху над головою не стане. І навіть муркотів, коли Олеся його гладила, хоча й настрій у нього був не муркотний. Однак дівчинка пахла так само, як і в колишньому будинку. А це справді важливо, коли довкола стільки чужих запахів.

Він навіть злизував сльози зі щік дівчинки. Раніше вона такою ревою не була, а тут хлипала, варто було розпочати тій сирені свій довгий моторошний гук. Добре, що тут сирена лунала рідше. І що вони більше не ходять до підвалу, де вогко і тхне іншими котами й навіть псами. Відсиджувалися в коридорчику, де Ганна Дмитрівна постелила килимок для людей і зробила зручну лежанку для кота.

Загалом Тиміш тепер був задоволений поведінкою своїх людей: раніше, ще як стало погано, дівчинка ходила до школи навчатись, а її мама — працювати там. Кіт не сумував, звісно, однак, якщо вони десь там, далеко, затримувались, увечері показово з ними не спілкувався. А тут вони теж говорили, що починають навчання чи роботу, але залишалися вдома, тільки сідали за столами — дівчинка в кімнаті, її мама на кухні — та розмовляли з балакучими пластиковими коробочками, звідки визирали чужі обличчя.

Тільки час од часу мати похоплювалася й відправляла Олесю у двір погуляти, бо та зовсім бліда. Із наказом, коли почує сирену, щоби бігла швидко додому, — ховатися в коридор. Тиміш такі прогулянки не схвалював. Бо як пильнувати те людське кошеня на вулиці? А сирену він чув раніше за людей. Тільки вони не завжди звертали увагу на його шипіння й готовність

учепитися у ворога, який гучно вив, але поки не з'являвся на очі.

Ще гірше було, коли мама збирала Олесю й вела її кудись із собою. Потім дівчинка поверталася рум'яною, часто з цукерками чи дрібними цяцьками, які можна було поганяти підлогою. А мала торохтіла, що її мама волонтерить, і що її брала сьогодні на допомогу, і що сама Олеся сітки ще не плела, але розкладала коричневі, зелені й сірі поворозки за кольорами, щоб дорослим зручніше було.

А от сьогодні мати мала вихідний на роботі, аж тут дзвінок із волонтерського центру: терміново потрібна ще пара рук, та й із досвідом, швидко допомогти спакувати все, що потребують воїни і що зможе їх хоч трохи захистити. Бо знайшлася раптово додаткова машина, і вже завтра допомога вирушить туди, де війна зовсім поруч.

Сама Ганна Дмитрівна ладна була працювати хоч до опівночі, але розуміла, що часу на доню зовсім не матиме. А залишати її саму теж не хотіла, бо раптом знову сирена, то дівчинка може налякатись. І так пів зими хлипала — то від сигналів тривоги, то від вимкнення світла, то від вибухів. Добре, що тепер переконалася: тут безпечніше, ніж у них вдома, — і трохи заспокоїлася.

Ірина Степанівна не те, щоб дуже зраділа свого часу, дізнавшись, що в сусідній квартирі появилася переселенка з дитиною і котом. Не те, щоб вона не співчувала тоді ще незнайомій жінці. Як не співчувати тій, у кого після чергового обстрілу тих гаспидів залишилось із майна хіба те, що на ній самій і на дитині зодягнено, та переноска з котом? Та мала дитина, яка ледь до школи пішла, й кіт за тонкою стінкою... Ну, ви розумієте, що то — шум-гам? Особливо для пані досить поважного віку, яка звикла, що квартира поруч безгомінна й порожня. Так, як до війни, уже ні для кого

не буде. А якщо втратиш лише спокій, то вважай, що з тебе дешево взяли.

Тож коли пані Ірина побачила, як Олеся, підмітаючи, старанно водить віником по спільній клітинці сходів, ледь силувано посміхнулася. І заговорила з дівчинкою, мов із дорослою, бо й гадки не мала, як це воно — правильно розмовляти з дітьми.

Поки мала поважно відповідала на запитання, звідки їхня родина і як їм ведеться на новому місці, з квартири визирнула Ганна Дмитрівна. Подякувала малій помічниці, перепросила, що та ладна весь вечір розповідати, аби слухали, й загадала їй щось у квартирі зробити. Сама ж запевнила сувору сусідку, перед якою трохи ніяковіла, що сьогодні ж поприбирає сходи ще раз, тільки-но доня захопиться іншою роботою.

Тож після такого знайомства всі ставились одне до одного приязно, хіба що крім кота Тимоша, якому не подобався різкий запах ліків од чужої жінки. Та на його думку не дуже зважали. Сусідки віталися, інколи обговорювали новини з фронту, а Ганна Дмитрівна купувала для старшої пані хліб чи молоко у крамниці. А ось тепер сама змушена просити про допомогу, подумки картаючи себе, що не звела близького знайомства з іншими сусідами.

На диво, Ірина Степанівна навіть без зітхання погодилася пригледіти за дівчинкою. Олеся теж була не проти, хоч і знала, що їй наказуватимуть не горбитися й читати книжку, а не сидіти в телефоні. Але в квартирі Ірини Степанівни було багато цікавого: статуетки на полицях, яскраві букети, що не в'януть, дитячі книжки з малюнками — такі старі, що їх ще сама Ірина Степанівна читала, як малою була, і дивні фотографії без кольорів у великих альбомах зі шкіряними обкладинками.

Тож іншим разом це було б навіть цікаво. Однак — не сьогодні. Бо Олеся раптом уперлася: не піде без Тимоша нікуди, йому страшно без неї, він боїтиметься, коли

сирена завиє. Як на гріх, кіт теж зранку нервувався, шипів на щось невидиме, смакав вухами, ніби незадоволено вслухаючись у звичайні міські звуки. Ще й на руці хазяйки з'явилася велика пекуча подряпина, коли його саджали до переноски.

Подумки жінка заприсяглася навіть стиха не зітхати на повчання сусідки, поза чергою помити сходи, купити щось у крамниці до чаю й завтра обов'язково запросити Ірину Степанівну на гостину. Вона ж, бідна, така сувора через те, що самотня. А так он погодилася пригледіти за її шибениками...

Ганна Дмитрівна не вміла довго сердитися й уже на повороті вулиці відчула докір сумління, що суворо наказала Олесі поводитися пристойно і слухатися. Легенько обняла й навіть не поцілувала в щічку. Та нічого, як не дуже втомиться й не надто затримається, то знайде час увечері почитати доньці казку. А може, пофантазувати про те, як після війни вони повернуться додому й відбудують хату. Такі розповіді Олеся любила чи не більше, ніж чарівні казки. Але тепер не час думати про вечір — попереду довгий день. І жінка пришвидшила ходу, бо на неї вже чекали у волонтерському центрі.

Олеся не знала, що мама її вже пробачила, і ще винувато супилася, повільно гортаючи альбом із старими фотографіями Ірини Степанівни та щиро дивуючись, як раніше дивно дітей одягали. Тиміш поведився не так гарно. Він шипів на людей, блукав квартирою, принюхувався біля вікон і дверей, не вгавав ані на мить.

Урешті Ірина Степанівна не витримала. І як не хотіла бути суворою й не балувати чужого невихованого кота, відкрила пакетик корму, що залишила сусідка, і поклала трохи до миски. Тиміш і вухом не повів на те шурхотіння, навіть і з цікавості не понюхав. Тут уже й Олеся стривожилася, чи він не захворів?

Та перш ніж розгнівана Ірина Степанівна виголосила: «Ну й сиди голодним, бачиш, балуваний який!» —

тренькнув дверний дзвінок.

Виявилося, що то Марійка з їхнього під'їзду. Її мати відправила до крамниці й загадала зайти до Ірини Степанівни, спитати, чи не треба чогось. Бо погано змушувати немолоду людину в такий вітряний день за покупками йти. І хоча та ніби з новою сусідкою потоваришувала, але ж не можна на переселенку всі клопоти перекласти.

Марійка була не в захваті від доручення. Та ще й те комаша в неї вчепилося: купи корму для кота, бо він їсти не хоче звичайний, увесь день голодний сидітиме. Ну, купи, будь ласка, ось гроші, мама давала на морозиво, а тоді крамниця зачинена була, бо тривога почалася. Так-от, тоді Марійка вирішила, що задешеву ціну в матері за допомогу запросила, бо з неї ще й няньку зробили.

— Та що я в тих кормах розбираюся? Твій кіт — ти й купи! — кинула спересердя. Але не допомогло. Виявилося, що Олесю саму до крамниці ще не пускають, бо треба переходити через широку вулицю. А тут іще й Ірина Степанівна втрутилася, щоб Марія взяла дівчинку зі собою, хай трохи повітрям свіжим подихає. Певно, утомилася від дівчинки й хотіла перепочити.

Марійка була надто доброю і сама про себе це знала. Тут вона просто уявила, якби її малою на сувору Ірину Степанівну залишили на весь день, та й поспівчувала малій. Звеліла швидко одягатися, не гальмувати і не надто торохтіти дорогою.

Олеся виявилася кмітливою, зробила, як їй загадали. Тож доглядати за нею було неважко. Однак бажання швиденько крутнутися до найближчої крамниці й повернутися додому, до чату з подружками, у Марійки не справдилось: залунала сирена, коли вони вже ледь не на ґанку тої крамниці були. Відразу вийшов охоронець, щоб ніхто не зміг усередину прослизнути під час тривоги.

Марія уявила, що доведеться плентатися додому, чекати на відбій, потім знову квапитися за покупками та

ще й дівчисько із собою брати... І наважилася:

— Давай швидко! Тут є невеличка крамничка, так вони і в тривогу працюють, купимо, що зможемо, там. Та поквапся, не до вечора ж ходити...

Олеся покірно заквапилася за старшою дівчинкою, почувавши себе так, ніби втрапила у пригоду. Це чи не вперше їй дозволили кудись іти, поки сирена надсаджується. А інші люди на той гук навіть уваги не звертають. Хіба дехто на небо поглядає й квапиться далі у своїх справах.

Ірина Степанівна спостерігала за дівчатами з вікна, побачила, як Марійка потягла молодшу в двори, вихопила примруженими очима смішну яскраву курточку Олесі. Похитала головою: треба б Марійчиній матері сказати, нехай пояснить дочці, що це небезпечно, щоб вона отак молодших не каламутила.

Потім звернулася до кота:

— І не соромно? То так волав, що дитина бігає вулицями під сирену, твій улюблений корм шукає, а тепер утомився бешкетувати і вмовк?

Звісно, відповіді Ірина Степанівна не чекала, тож на кота й не глянула. Той і справді втишився, коли дівчинка вийшла з дому. А зараз застиг мовчки на підвіконні, вигнув спину, кидаючи виклик війні, сирені, ще чомусь, назви чого не знав і не міг знати, чомусь, чому нема місця в житті порядного звіра. Але воно наближалось, лінуло з неба неприємним невтишним звуком, ще нечутним для слабкого людського вуха.

Тиміш мовчки оскалився, не витрачаючи часу на крик, кидаючи виклик отому страшному, яке щомиті ставало все більшим.

Його люди встигли піти звідси, де небезпечно. Це добре. А страшне «воно» вже забрало в нього один будинок. Хоче забрати й цей. Забрати самого Тимоша. Якщо пощастить, то він захищатиметься. Якщо ні...

Він — український кіт. Тепер, коли часу зовсім не стало, він не відчував страху. Його відчайдушне «Няв!» за довгу мить до вибуху було сповнене люті. Тої, з якою йдуть на бій із сильнішим супротивником, щоб коли не жити, то померти з честю.

КВАРТИРА № 132.

ЧОТИРИ КІМНАТИ

Він потягнувся за пультом, щоби змусити замовкнути масну телевізійну піку, зачепив хитку вішалку і заборсався в майках, спідницях, сукнях та ще в бозна-якому ганчір'ї, що займало половину їхньої 18-метрової студії.

Війна, надто ж ремонт розбитих ракетами електропідстанцій і те, що бачив там після вибухів, відкрили шлюзи його лихослів'ю. Та при Яні й синові від брутальної лайки утримувався. Добирав іншим способом.

— Ти з криворукими подружками нездатна нашити у своєму цеху нормальних шмоток! Ти всю хату завалила невипраними європейськими трусами! Я не хочу їх нюхати! Спалю це звалище!

— Воно смердить не гірше від твого пивного й тютюнового перегару! — озвалась Яна.

— Ага, ти ж любиш напахчених чоловіків. Я пам'ятаю, як Ромка ще в дитсадку розлив якісь батькові парфуми, і тхнуло так, що нашу групу переселили.

— А ти не забув, де Ромка тепер? — голос Яни затремтів.

— Та вже ж не на передку, якщо дзвонить тобі майже щодня, а ти цвірінчиш, наче шпачиха у шлюбний період.

Він не був певний, що колись чув тих шпаків, але ріка люті невпинно несла його невідомо куди.

— Треба було виходити за Ромку! За нього, як уб'ють, дадуть мішок гривень, а за мене нічого!

— А тобі в ліжку треба працювати, щоб мати гроші. Їх у твоєї Оксани неміряно! На недоливі в барі та оббиранні п'яничок можна не тільки на чотирикімнатну квартиру наколядувати, а й на палац!

— Ану вщухни, дріль іржавий! Ти бачиш у мене дірки в голові? Ні? А вони є! То ти мені їх просвердлила! А Оксана їх залатувала!

— То йди до неї, що заважає?

— І піду, і піду, — він гидливо підчепив капцем оранжеву футболку, вискочив у передпокій, за шафою помітив сина і лише ніби тепер почув благальні слова «Мамо! Тату! Досить!» — а хлопчик же повторював їх із самого початку сварки.

Натягнув шапку і твердо промовив:

— Ростик, я вискочу за сигаретами і миттю повернуся. Бачиш, навіть пуховика не вдягаю, тільки курточку накину, не бійся.

Сказав так, бо пам'ятав, як Ростик відніс його сумки, рюкзаки та валізи до друга, і мати того повернула речі з гнівними докорами: «Дитина хотіла, щоб вам не було куди запхати ваші манатки й піти до якоїсь Оксани, бо у вас тісно! Ви б розібралися в своєму житті й не травмували такого хорошого хлопчика!».

Він умостився покурити в гойдалку на дитячому майданчику. Ритмічне похитування впорядкувало думки.

«Що я роблю? Для чого? Я ж теж переживаю за Ромку! Ми ж усі троє виросли у старих дворах на місці отих коробок. І мені він теж дзвонить, і я радий, що він живий. А барахло із секонд-хенду, яке Яна перешиває, прасує та продає через інтернет, дає виторг навіть у війну. І ні до кого я й не думав іти! Я ж вирішив

розбігтися з Оксаною ще до того, як вона тицьнула мені межі очі свідоцтво про шлюб. Стервоза!.. Крутила зі мною і не признавалася, що має законного чоловіка на заробітках у Польщі. Й тільки коли через війну її прибутки, як вона казала, «схудли до непристойності», поїхала до нього. Яна зрадіє, як це почує. Усе чекав нагоди, щоб розповісти. Чи вона повірить? А про це ми зараз дізнаємося!».

Гойдалка, яку він, упершись ногами в землю, хотів загальмувати, не зупинилася. Вона разом з усім світом тріснула, відірвалася від перекладини і полетіла з вантажем між атракціонами, парканами, деревами, дротами, машинами, стовпами, котами, собаками і людьми. Двоє з них стягли його з верхівки куща, кинули й побігли до будинку, що, як він знав (хоч і сидів до нього майже спиною) був його домом.

На помертвілих ногах (руках? колінах? ліктях?) він, як здалося, через секунду дістався туди, де лежала знайома оранжева футболка. Розкладена на бетонній плиті акуратно, ніби на прилавку. Та її ніхто б не купив через червоні плями, що розповзалися рукавами і темнішали під антрацитовими клаптями кіптяви.

Він спробував випростатися.

«Те, що тут тепер, я постараюся ніколи не згадувати, якщо виживу, — перед очима майнула тінь, накрила його і потягла в безодню, що рожевіла, синіла і зрештою почорніла, — ні, вже не вижив»...

...«У-уаа, у-уаа, у-уаа, у-уаа...».

Сирена. Не та. Це якась рятувальна служба. Виє, аж вуха розламуються, а затулити їх не може — руки не слухаються. Повіки ніби склеєні. Проте якщо його пронизує цей звук, то він іще живий? Там, біля дому, не чув і свого голосу, коли кричав: «Ростику, Яно! Ростику, Яно! Синочку, Яночко, синку!».

— Тату, таточку, ми тут, ми біля тебе! Мамо, йди сюди, тато нас кличе!

У грудях щось підскочило й ніби відірвалося — мабуть, серце.

— Ви живі? — раптово розплющив очі.

— З нами все гаразд, ми з тобою, — він повів поглядом за Яною, яка щось розправляла на ньому, і побачив один білий пагорбок обіч зліва і другий нижче справа.

— А я... я живий?

— Так, тату, так, у тебе переламані нога і рука, а друга рука просто подряпана! Лікар сказав, що все заживе, як на собаці!

— Тобі зробили операцію, — додала Яна, — і ти наковтався чадного газу. Це тимчасово пристосована палата, — він зауважив притулені до стіни поламані ліжка і карнизи з накрученими на них шторами. — Потім тебе переведуть у нормальну, загальну.

— А що... у нашому будинку?

Він боявся про це запитувати. А Яна боялася відповідати.

— Наш під'їзд... і сусідній. У нас більше нема дому. І взагалі нема нічого, крім життя.

— А ви... були там?

— Майже відразу, як ти пішов, вибралися прогулятися, бо настрій був гнітючий, — Яна судомно зітхнула. — Щойно проминули скверик, а воно... Не пригадую, сирена була до чи після... З кінця вулиці було видно наш будинок... Я думала, що ти вже повернувся, а телефон твій...

Він його не взяв — ішов же ненадовго. Навіть війна не привчила бути на зв'язку повсякчас.

— Мама заштовхнула мене в поліцейську машину і попросила водія не випускати, — вигукнув Ростик, — а я теж хотів шукати тебе! І це я, я помітив, що тебе заносять у «швидку», і сказав поліцейському знайти маму, бо в неї були короткі гудки. Я обіцяв йому, що не вийду з машини. Бо й сам боявся загубитися!

Він мимоволі усміхнувся, а Ростик похнюпився, засопів і понуро запитав:

— А де ми тепер будемо жити?

— У дідуса й бабусі на дачі, — квапливо відповіла Яна.
— Там є піч і дрова.

Ростик хитнув головою на знак згоди і боязко мовив:

— Ми там, а тато піде до Оксани, бо в неї ж є аж чотири кімнати, так?

У руку, ногу та груди ніби хто ножі встромив. Скрикнув — і не зміг вдихнути достатньо повітря для того, аби видихнути хоч слово.

— Оксани тут уже нема. Вона виїхала за кордон, — спокійно відказала Яна, а Ростик підхопився, щоб застрибати з радощів, та хутко зупинився, адже батько мовчав.

Він не мовчав. Він розмовляв. Нечутно сам із собою.

«То Яна про це знає. Звідки? Ох, бляха, про що це я думаю майже з того світу? Знає від добрих людей, які ніколи не переведуться. Тільки... чому ж вона знову посилала мене до Оксани? За звичкою? Зі злості? Господи, та якби не ця злість, то ми усі лишилися б удома і... Я що, плачу?».

— Я теж буду на дачі, якщо ви не проти. І треба придумати, що робитиму однією рукою, поки одужаю.

Ростик хотів щось сказати, та Яна його випередила:

— Мити начищену картоплю, формувати котлети, вирізати чашкою з тіста кружечки для пиріжків. І вести телефонні перемовини з моїми клієнтами — якщо, звичайно, захочеш.

— Захочу! Захочу! Захочу!

Ростик зручніше вмовстився на тапчані та вдоволено заявив:

— Тепер я буду розказувати дереву тільки про одне бажання, а не про два.

Він здригнувся: син ударився чи перелякався, бо щось таке каже... Он і Яна стрепенулася:

— Яке дерево, синочку? Ти про що?

— Я не знаю, як воно називається. Листя в нього, як сердечка-валентинки, тільки зелене, і гілки покручені — тут таких дерев нема.

— А-а, воно з комп'ютерної гри? — йому чомусь захотілося, щоб того дерева не існувало в дійсності.

— Ні, справжнє, отам недалеко росте, де низькі будиночки. Воно старе, і в ньому велике дупло.

— Ви з хлопцями там ховали скарби під час своїх квестів?

— Ні, туди дядьки бляшанки від пива та недопалки запихали, а я вигрібав, бо інакше бажання б не збулося.

Сторожко, як до дроту, що може вдарити струмом, Яна доторкнулася до синовій руки:

— Яке бажання, моє сонечко?

— А щоб усі ракети, снаряди й бомби розвернулись і влучили у тих, хто їх запустив на нас! Це чарівне дерево знаєте звідки? Я шукав по телику мультики, а на всіх каналах були тільки новини й одне кіно — мабуть, доросле, то я трохи подивився. Там один дядько прошепотів у дупло дерева своє таємне бажання. Не знаю, яке. Але він до того дерева так довго їхав, що я подумав: значить, воно точно допомагає! І скажіть, таке ж бувало, що ракети не долітали — адже ж бувало?

— Так, справді, — через силу ледь чутно сказав він. — Іноді. Не тепер.

Усі троє замовкли та якийсь час не дивились одне на одного.

— Ростіку, — несміливо мовила Яна, — ти казав, ніби крім цього бажання, було ще якесь?..

Хлопчик полохливо озирнувся на матір і спідлоба зиркнув на батька.

— А ви... ви не будете сердитись? І проміж себе лаятись не будете?

— Та ні-ні, звісно, ні, — одночасно вигукнули обоє.

— Не для того нам доля подарувала друге життя, аби ми ще і його вкорочували сварками, — додав він. — Тож говори.

— Я... я після головного бажання загадував, щоб ракета поцілила в квартиру тої Оксани! Щоб нікого не вбило й нічого не згоріло — тільки щоб не стало чотирьох кімнат, куди міг піти тато!

Він обхопив сина однією рукою, вона двома. Притулилися до плечей дитини — і їхні голови опинилися так близько, що могли ловити мозкові сигнали одне одного.

«Ми не знаємо, що буде, але якщо нам судилося життя... Ота Оксанина квартира, яку вона купила за рік до війни... Вони з Оксаною і познайомилися, коли міняв їй там проводку... Ота Оксанина квартира стояла порожньою, за нею наглядав її брат. Краще від цієї чотирикімнатної пустки для побачень підходив флігель на городі її батьків, де — це вони так думали — їх ніхто не бачив... Ота Оксанина квартира... вони нізащо... Ні, навіщо так довго й непослідовно, не треба зайвих слів, треба лише суть».

Вони й через сотню літ не скажуть синові, що та Оксанина квартира була через стіну від їхньої.

КВАРТИРИ №№ 116–117.

ВОНИ ЖИЛИ ПОРЯД

Віталій Кришпа та Микола Гаржа із самого дитинства жили на одному майданчику у дев'ятиповерховій панельці одного з обласних центрів сходу України, великого, довгого будинку, який у народі називали чомусь «пентагоном». У дитячі роки ані Віталій, ані Микола не звертали уваги ні на назву свого будинку, ні на його сірий похмурий вигляд типової будови «добре розвинутого соціалізму» в СРСР.

Це вже згодом, коли обидва за різних обставин побачать трохи світу, їм стане зрозуміло, що поганого дитинства насправді не буває. Бо свої найкращі роки вони провели, як і більшість дітей у Союзі, в занедбаній та непривітній архітектурній споруді.

Однолітки й сусіди, а ще й однокласники Віталій та Микола перебували у приятельських стосунках. Хоч і друзями їх назвати не можна було, але приятелювали не один рік. Контактів поменшало після того, як Микола, заробивши свої перші порядні гроші, придбав собі квартиру і з молодою дружиною виїхав із батьківського дому. А Віталій, який із дитинства мав турботу про всяких звіряток, так і залишився жити з уже старенькими

батьками та чесно і з натхненням трудився в одній із приватних ветеринарних клінік обласного центру.

Відвідуючи батьків у вихідні, Микола, як правило, заходив сказати «гало» й Віталію. Той завжди радо зустрічав приятеля дитинства і захоплено белендів про порятунок чергової ящірки та хвилястого папуги на своїй ветеринарній роботі.

В останні роки Микола нерідко запитував товариша дитинства:

— Чому це ти все одинакуєш? Ми з Галинкою он уже другого «спиногриза» плануємо завести. Це тобі не ящірки й папуги. Це — майбутні громадяни незалежної України! — жартував Гаржа.

У відповідь Віталій, як правило, чомусь густо червонів, починав дивитися кудись убік і тихо пояснював:

— Та не моє це, розумієш. Пелюшки, в АТБ за картоплею ходити, дружині подарунки на день народження вибирати...

— Оце втнув! Черепахам і ящіркам гузно підтирати — це його. А молоду жінку обняти — наче й не цікаво. Та солодше від цього в житті нічого не буває, — категорично підсумовував Микола.

У відповідь Кришпа червонів і ще більше ніяковів. Так і зустрічалися час од часу.

Коли кривавий карлик зі своїми опричниками вдерся у Крим, шкільні приятелі довго обговорювали подію. Чи не вперше їм стало зрозуміло, наскільки подібні погляди вони мають, як обоє переймаються долею і майбуттям України.

— Ну, і чого він досягне?! — обурено ставив риторичне запитання Микола. — Та Крим тепер стане одним великим військовим полігоном, який не визнає ніхто у світі.

— І туристів там буде катма, — згоджувався з приятелем Віталій. — За України, як-не-як, туди і з-за кордону їхали.

Опісля того, як у ветеринарній клініці, де працював Віталій, на роботу влаштувався якийсь Сергій із Сімферополя, бо не захотів жити під насильством і брехнею росіян, Кришпа взагалі політизувався вкрай.

— Знаєш, Сергій мені розповідав, що тепер у Криму — як у «совку», — емоційно ділився з Миколою під час їхніх випадкових зустрічей ветеринар. — Себто, жити мусиш за приписами, як скаже Путін та їхній головний піп Кирило. Ані тобі вибору ані в чому! — скрушно хитав головою Віталій.

— А то як! Моксель — це тиранія від самого початку існування, — теж хитав головою на знак згоди Гаржа.

Якось наприкінці чи то 2016, чи то 2017 року, коли українці вже призвичаїлися до війни на Донбасі та відібраного Криму, шкільні приятелі випадково зустрілися в центрі міста. Віталій був не сам. Поряд із ним стояв підтягнутий, спортивної зовнішності хлопець. На вигляд він був дещо молодший за однокласників.

— Познайомся, — радо привітався зі шкільним другом Віталій. — Це Сергій із Криму. Пригадуєш, я тобі про нього розповідав?

— Приємно, — простягнув руку Микола. — Ну, як там у вас, путіністи лютують? — запитав нового знайомого.

— Це тепер не Крим, це тепер одна велика казарма. Знайомі розповідають, що військові гелікоптери з ранку до ночі літають, солдатів стало кількісно нарівні з цивільними. Одне слово, там життя хорошим не назвеш. Через те я й залишив Крим, — підсумував Сергій.

— Ну, у нас не зле? — поцікавився Микола.

— Звісно, що добре! Бо це ж Україна, — весело відповів колишній кримчанин. — Та й відтепер у мене тут Віталій, — з теплотою в голосі додав хлопчина.

— Ти б його одружив! Не тобі ж із ним жити, — пожартував Гаржа.

У відповідь і Сергій, і шкільний приятель промовчали. Запала тиша.

«Може, щось не те бовкнув», — подумав Гаржа. І, аби розрядити незручність, безтурботно мовив:

— Ну що, козаки, бувайте! Треба якось по пиву вдарити. Дайте знати, коли...

— Еге ж! — дружно мовили ті у відповідь.

За якийсь час, учергове відвідуючи батьків, у дворі будинку свого дитинства Микола випадково зустрів ще одного однокласника — Андрія Маричева. Він мешкав у сусідньому домі. Уже лисуватий, незважаючи на порівняно молодий вік, козячої ваги і статури, той завжди викликав у Миколи неприязнь. Бо був пихатим, із самовпевненістю барана, який лише один знає, куди і для чого йти. Негативу побільшало ще й відтоді, коли напередодні кримських подій Маричев постійно їздив із колорадською стрічкою у машині. А з його сторінки у фейсбуці просто смерділо сепарством і ватою. Микола якось майже випадково натрапив на цю сторінку під час подорожування інтернетом і став ще більше зневажати миршавого Маричева.

— Привіт! — обізвався першим до колишнього однокласника прихильник «руського міра». — Я тут недавно хлопців наших зустрів. Так вони знаєш, про що мені розповіли? — почав торохтіти миршавий. — На голову не натягнеш. Виявляється, Віталій Кришпа п...ст. Живе тут з одним із утікачів з Криму.

— І тобі що до того? — неприязно пхекнув Микола, намагаючись не показати, що вкрай здивований звісткою.

— А то ж як бандерівці... Росією лякають. Війну на Донбасі розпочали. Як то кажуть, у Європу через ж...у...

Микола гидливо обірвав колишнього однокласника:

— Та пішов ти!

Розвернувся й попрямував геть. Почуте від нього викликало і гнів, і роздратування. А найбільше був уражений словами Маричева про Віталія. Враз згадалося

його багаторічне холостяцьке життя, дещо дивна остання зустріч із переселенцем із Сімферополя. Микола ніколи не вважав себе гомофобом. Зрештою, як людина демократичних переконань, ставився до людей нетрадиційної сексуальної орієнтації з погляду особистих свобод. Однак те, що, схоже, Кришпа гей, усе ж таки дряпнуло по серцю. Незвично, незрозуміло все це. Опинившись у полоні таких емоцій, Гаржа вирішив більше про те не думати. Проблем і так вистачає...

Через якийсь час він знову зустрівся з Віталієм побіля будинку їхнього дитинства.

— Миколо, вітаю! — кинувся йому назустріч шкільний приятель.

Тому враз пригадалося те, що почув від Маричева. Мимоволі Гаржа отетерів й непевно простягнув руку для привітання. Це помітив Віталій і стурбовано запитав:

— У тебе якісь проблеми?

— Та ні, — розгублено відповів Микола.

— А, значить, ти про все дізнався. Напевно, Маричев розповів, — з гіркотою мовив Віталій. — Він навіть моїм батькам телефонував. Ти ж знаєш, я в школі лише раз бився. Коли Мишко Кривий у kota з рогатки поцілів. Одначе коли зустріну цю гидоту — рука не затремтить.

— Та облиш ти його. Таких не бити — убивати треба, — суворо проказав Микола.

Запала незручна мовчанка. Вона тривала непристойно довго.

— Слухай, мені абсолютно байдуже, з ким ти, — підкреслено енергійно мовив Микола. — Ми ж із тобою говорили про те, що кожен має право на свій вибір. Ти пробач, мені твій складно зрозуміти, але я його поважаю.

— Це правда? Чи просто хочеш заспокоїти?..

— Чесно. Треба вчитися розуміти інших. Якщо вони навіть не такі, як ти. Не завжди вдається...

— Що ж, я тобі вдячний. Поки що подібні слова в таких випадках я чую не часто. А ще ти знаєш, як важко жити

таким, як я. Вічно приховувати свою суть, соромитися своїх почуттів. Я б теж, може, хотів кохати чи то Галю, чи то Наталю. В Україні це простіше... Особливо батьків шкода. Для них я просто постійний біль, гірше від інваліда, — очі Віталія зволожилися.

Миколі стало гірко за приятеля дитинства. Хотілось обняти Кришпу, але, з огляду на обставини розмови, ці думки викликали якісь суперечливі почуття. А тому він підкреслено по-чоловічому поплескав Віталія по плечу, міцно потиснув руку.

— Не переймайся. Який ти є, такий і є. Це мені, мабуть, треба дещо в собі змінювати...

Із часу тієї розмови поміж Віталієм та Миколою промайнуло кілька років. А наприкінці зими 2022-го, коли Гаржа заїхав до батьків на машині, аби відвезти тих подалі від обстрілів росіян, зустрів побіля своєї квартири Тетяну Іванівну, матір Кришпи. Та, зістаріла до невпізнання, сплеснула руками:

— Миколо, як ти? Як батьки?

— Та ось хочу відвезти до рідні на Хмельниччину, поки все владнається. А ми з Галиною нікуди не збираємось. Упевнені, що москалі до нас не дійдуть. А ви? Де Віталій?

— Ми так само рідну хату не полишимо. А Віталій зі Сергієм ще з початку війни в ЗСУ. Нині телефонує щодня, а де саме перебуває, не розповідає. Пояснює, що їм не можна цього робити. Вони ж удвох із Сергієм чомусь вирішили йти воювати. Сказали, що таких, як вони, на війні поважають. Образливими словами не називають і за рівню вважають. Мамо, каже, ми там такі, як усі, — зі сльозами в голосі мовила Тетяна Іванівна. — А ще він у нас патріот! — гордо додала стара жінка.

— Знаю, через це роками з ним приятелював. Ви ось що, Тетяно Іванівно, коли що, телефонуйте, не соромтеся. Ваші хлопці нас захищають. А ми з Галею

повинні про вас із чоловіком подбати, — простягнув матері шкільного приятеля візитку.

Другий рік війни панував в Україні.

Микола побіля комп'ютера наводив порядок у своїх волонтерських звітах за минулий місяць, коли раптом задзеленчав мобільний. Глипнув на екран, де висвітлився напис: Тетяна Іванівна. На душі стало тривожно. Вона після їхньої зимової зустрічі жодного разу не дзвонила, і про Віталія від неї нічого не було чути.

— Слухаю...

— Миколо, це ти? — не сказала, а прошепотіла старенька.

— Так...

— Віталій на Донбасі загинув. Сергій везе тіло додому.

— Ви вдома? Я зараз приїду, — відреагував миттєво.

У хатньому одязі стрибнув ув автівку. Їхати до батьківського дому не так далеко. За кілька місяців війни це вже була не перша смерть хлопців із середовища Миколи. Але загибель Віталія чомусь вразила до глибини серця. Ось за тим перехрестям уже вїзд до їхнього двору, а тут побіля цих лавочок вони пацанами грались у квача.

Заставлене автівками біженців з окупованих територій подвір'я не давало змоги вдало запаркуватися. Довелося пройти кілька десятків метрів від сусіднього провулку. Перше, що побачив Микола побіля знайомого підїзду, це пику Андрія Маричева. Той заливав пляшкове пиво у своє огидно худе і немічне тіло.

— А, Миколо, — підвів на колишнього однокласника захмелілі очі ватник. — Ти чув, під Бахмутом п...ар Кришпа загинув. Треба було знати, куди лізти...

— Ти як його обізвав?!

— А як? Від правди ніде дітися.

Вищий на дві голови за миршавого Маричева, Микола взяв того за барки. Притулив спиною до панельної стіни будинку.

— Так знай, істото! П...р — це ти, а він — герой!

І кілька разів, не контролюючи себе, стусонув обважніле тіло Маричева об стіну рідної багатоповерхівки. Той стиха хекнув і опустився додолу.

Залізобетонною вертикальною поверхнею широкою цівкою побігла кров. «Ось, мабуть, і я вже скінчив свою війну», — подумав Микола, дивлячись на нерухоме тіло Маричева.

Наче у відповідь на його думки в місті сумно й голосно завила сирена...

КВАРТИРА № 140.

ВЕСІЛЬНІ КАБЛУЧКИ

Рита сиділа за своїм робочим столом, повільно смакуючи щойно заварену запашну каву. Роботи багато, та часу було ще вдосталь, аби встигнути все зробити до завершення робочого дня. Вона трохи нервувалася. Сьогодні особливий день в їхньому спільному з чоловіком житті — виповнилося двадцять п'ять років відтоді, як одружилися, тобто — срібне весілля. Уранці вона особливо не акцентувала на цій даті уваги, залишивши ще сонного чоловіка в ліжку, лише легенько торкнувшись поцілунком. «Нехай ще поспить, адже його робочий день починається пізніше».

Жили вони спокійно, дружно. Зрідка навіть сварилися трохи, не те щоби влаштовувати якісь істеричні сцени. Але, при всьому, подарунків одне одному дарувати не звикли.

Рита глянула у вікно — надворі сірий холодний день. Напевне, якби не війна, цей день був би святковим у родині. Зібралися б діти, батьки, друзі, куми, адже така дата буває раз у житті. Але тепер...

Донька, рятуючись од війни, вимушена була втікати до Польщі. Добре, що син ще до війни поїхав навчатися до Львова і, недавно закінчивши навчання, там і залишився.

Вони zostались удвох із чоловіком. Рита дуже хвилювалася за дітей, — тільки б у них усе складалося добре. Більше переживала за донечку — вона сама в чужій далекій країні. Владик усе ж серед своїх.

Жінка відсorbнула ковток уже прохолодної кави й відчула терпкий гіркуватий присмак.

Думки продовжували вирувати навколо нинішньої сімейної дати. Згадала, як вони з чоловіком познайомились. Як вона хотіла того літнього вечора кинутися з мосту в річку через те, що її зрадив коханий хлопець, з яким вони вже навіть планували весілля. Але десь раптом узявся Сашко і врятував її, відговорив од бездумного плану самогубства.

Через пів року вони побрались. А потім народився Владик. Ще через рік — Женька.

Як швидко промайнули роки... Як швидко вирости діти...

Сашко старший од Рити на вісім років. Напевне, якби не його хвороба серця, уже давно воював би. Лише це стримувало Сашка від безпосередньої участі в захисті країни.

У подружньому житті вона була щаслива. Любов проявлялась у звичних речах, тож не завжди звертала увагу на них: чашка кави, яка вранці чекала її на кухні, швидко накинутий на тіло рушник у ванній, дбайливо підсунуті кімнатні капці чи вночі поправлена ковдра. Рита завжди старалася віддячити чоловікові подібним.

Раптом у двері постукали. Вона перевела погляд на двері й мовила:

— Заходьте.

Здивуванню не було меж. У дверях кабінету побачила чоловіка.

— Привіт! Хутко збирайся додому! Тебе відпустили!

Вона у здивуванні широко розплющила очі.

— Тобто як — відпустили?

— На честь нашого свята. Збирайся швидше. На тебе чекає сюрприз.

Рита ухопила сумку і вискочила з кабінету. Її щасливий погляд перехопили колеги. Кожна з них тримали в руках по шоколадці й задоволено усміхалася. Рита глянула на завідувачку.

— Їдь, Ритулю, додому. Завтра зі справами наздоженеш. У тебе ж свято!

Рита сором'язливо усміхнулася. Потім швиденько одяглася й думала про сюрприз... Це так не схоже на її Олександра. Та вже дуже кортіло якнайшвидше поїхати додому.

— Сашо, зупинися біля крамниці, я щось куплю на вечерю. І... Може, чогось смачненького, адже в нас сьогодні таки свято.

Сашко відвів погляд у вікно, ледь усміхаючись у відповідь.

— Обійдемося. Часи нині важкі, треба економити.

Рита помітно засмутилась, але погодилася з чоловіком, адже тих грошей, що вона заробляла, працюючи державним службовцем, на багато чого не вистачало. Вкотре подумала про те, що якби не війна, усе було б по-іншому. Приїхав би син зі Львова, приїхала б донька, запросили би батьків і друзів та відсвяткували б срібне весілля. Тим часом вони вже під'їхали до будинку.

«Який же сюрприз мене може чекати вдома?» — краялась у здогадках заінтригована жінка. Вона поспішала, аби скоріш усе побачити на власні очі. Сходишками задріботіли її чобітки. Добігши до своєї квартири, відшукала в сумочці ключі. Тим часом Сашко, припаркувавши машину, наздогнав її.

— Відчиняй двері, не замкнено, — загадково підморгуючи, прошепотів він.

Рита здивовано глянула на чоловіка.

— Там хтось є?

— Так.

Тим часом входні двері відчинилися зсередини. Із кімнати лунала гучна музика, а на порозі постали Женя

— донька, син Владик і гарна молода незнайома дівчина, яка трохи сором'язливо стояла осторонь.

— Ві-та-є-мо! — радісно закричали вони всі разом і почали обсипати Риту й Сашка пелюстками троянд.

У Рити від несподіванки навернулися сльози. Їхній Владик приїхав зі своєю дівчиною, аби познайомити з батьками, здогадалася вона.

Якоїсь миті погляди двох жінок перетнулись, і Рита подумала, що їй уже сподобалася синова наречена. Та, своєю чергою, ніяково усміхнулася і опустила погляд.

— Настя, — першою подала руку дівчина.

— Дуже приємно. Рита — мама Владика.

— Я зрозуміла, — підводячи погляд, відповіла дівчина.

— Оце так сюрприз! — щиро зраділа жінка, побачивши дітей. І, обернувшись до чоловіка, мовила:

— Ну й терпіння ж у тебе, любий! Стільки часу мовчати!

— Тож я хотів, щоби був сюрприз, — усміхнувся Сашко.
— Але це ще не все.

Він побіг у спальню і звідти виніс величезний букет червоних троянд. Рита від несподіванки не могла сказати й слова, а сльози текли градом. То були найщиріші сльози щасливої жінки.

— І це ще не все, — підморгнув Владик. — Наші квіти і подарунки також для вас, дорогі батьки!

Він поглянув на Настю, яка вже тримала в руках квіти, а Женя — маленький пакуночок. Рита нерішуче взяла подарунок і тремтячими руками розгорнула целофан. Там, у гарно оздобленій коробочці, лежали дві каблучки — чоловіча й жіноча. Усередині кожної вигравіювані імена: «Маргарита й Олександр. Разом назавжди». Рита дуже зраділа подарункам, але подумала, що зовсім не готова до такого розвитку подій. Їй нічим пригостити дорогих гостей, адже вони не планували відзначати сьогоднішнє свято. Настя немов прочитала думки жінки й сказала:

— Ми тут трохи погосподарювали самі, накрили стіл. Сподіваюся, ви не образитесь, — і, мов господиня, повела присутніх у кімнату. Позаду йшов задоволений Сашко. Там був накритий святковий стіл, а на столі стояв ще один букет троянд.

Рита поглянула на чоловіка — в її погляді виднілася неймовірна ніжність. Очі сяяли від щастя і безмежної любові. Те ж саме вона прочитала і в погляді Олександра. Так могли дивитися одне на одного лише справді щасливі, закохані люди.

— Я — найщасливіша жінка у світі, — мовила Рита, тримаючи букет і одночасно намагаючись пригорнути всіх рідних до себе.

Несподівано пролунав вибух. Потужний вибух. За метушнею вони не почули сирени...

...Їх знайшли через дві доби. Риту й Олександра опізнали за каблучками з написами...

КВАРТИРА № 128.

ЩАСЛИВИЙ ДЕНЬ

У Ніки на мить завмерло серце і спинилося дихання, коли вона побачила на тесті дві смужки.

— Я вагітна! — прошепотіли її губи. — У нас буде малюк!

«Ось воно яке — справжнє щастя!» — подумала жінка й мимоволі приклала долоню до живота, немов намагаючись своїм теплом зігріти маленьке життя.

— Привіт, малюче! — мовила вона. — Дякую, що обрав саме мене!

Треба зберегти цей тест, щоби колись показати своїй дитині. Вона обережно, як найціннішу річ, поклала його на стіл. Хотілось одразу сповістити коханого!

Вони разом з Володею жили уже рік, а тиждень тому чоловік запропонував їй офіційно зареєструвати шлюб. Володя поїхав у село до батьків, щоби привезти їх сюди й уже разом обговорити деталі весілля.

Ніка з Володею відразу прийняли рішення не влаштовувати пишні гуляння, коли горілка ллється рікою і гостям стає байдуже до молодят. Вони запросять лише найближчих друзів та батьків Володі. У Ніки їх не було — її новонароджену знайшла біля сміттового бака якась старенька, вона й попросила назвати дитину Веронікою.

Жінка відчинила шафу й почала шукати красиву скриньку, щоб туди вкласти тест, але нічого підходящого не знайшла.

«Є фотоальбоми для малят! — згадала вона. — Там має бути щось підходяще!».

Вона хутко вдяглася, вийшла з будинку. До крамниці канцтоварів не йшла — здавалося, летіла, не торкаючись ногами землі.

— Добридень! У вас є фотоальбоми для малюків? — ледь переступивши поріг, одразу спитала продавчиню.

Дівчина поглянула на неї, загадково усміхнулася. Напевно, вона не раз бачила таких покупців і добре розуміла їхню радість.

— Звичайно, є! — відповіла продавчиня й подала кілька альбомів.

— Мені такий, щоби було місце для тесту, — сказала їй Ніка.

— Ось у цьому все передбачено! — люб'язно відповіла дівчина.

Удома Ніка тремтячими від радісного хвилювання пальцями розгорнула його першу сторінку. Там був прикріплений конверт із написом: «Привіт! Це я!». Ніка обережно вклала туди тест із двома смужечками й подумала, що треба поставити дату. Вона знайшла маркер і над конвертом зробила напис. Їй здалося, що того мало і, поміркувавши, дописала внизу: «Привіт! Дякую, що обрав мене та зробив щасливою! Мама завжди буде з тобою поруч!».

Ніка залишилася задоволеною оформленням першої сторінки альбому. Вона уявила, як чоловік зрадіє такій новині, й знову відчула приємний щем у всьому тілі.

«Сьогодні найщасливіший день!» — подумала вона, підходячи до вікна. За ним вирувало життя, і перехожим було байдуже до жінки, яка світилася щастям.

Зателефонував Володя і сказав, що він з батьками буде вдома за пів години.

«Коханий, ти навіть не підозрюєш, що за пів години станеш щасливим, як і я, — подумала Ніка, — головне, щоби встиг дістатися дому, поки не завиє клята сирена, сповіщаючи про небезпеку».

І сирена завила...

КВАРТИРА № 124.

УБИТЕ ЩАСТЯ

Ранок ніяк не хотів прокидатися, незважаючи на те, що пронизливо верещала сирена повітряної тривоги. Небо було затягнуте темно-сірими хмарами, від чого усім ставало незатишно, тривожно й боляче. Чергова хвиля люті викочувалася з кожного серця містянина і на автобусних зупинках, і в метро, і в автівках, й у кожній квартирі. Коли це вже закінчиться?

Так думала й молода вчителька Ірина Миколаївна, зіщулившись у ліжку. Вона чула, як мати на кухні дзеленчить посудом, готуючи їй сніданок. Дівчина знала, що мати зараз відчинить двері її кімнати і читатиме болючу мораль, бо саме з такої моралі починався кожен ранок.

Справді, двері прочинились, і мати почала свою завчену пісню:

— Уставай, Іро. Може, спустимося до підвалу? Чуєш, уже виє в самісіньку душу.

— Не хочу, мамо. Ну що може трапитися? Щодня сирени кричать — то й нічого, — буркнула невдоволено Ірина.

— Гайда до підвалу, ти ж вагітна. І як так можна було залетіти від голодранця? Адже твій Сашко жодної зайвої копійчини не має. Він не директор заводу, не приватний

підприємець, звичайнісінький учитель фізкультури. Дитина народиться, хто підтримає? Знову на моїй шії сидітимеш?

Такі слова Ірина вислуховувала кожного ранку і кожного вечора з того моменту, як зізналася матері, що вагітна від свого коханого — сусіда та колеги Сашка Нікітченка. «Це» трапилося десь шість місяців тому, коли він ішов на війну.

Сашків батько в перші дні війни пішов добровольцем на фронт, а його призвали пів року тому.

Спочатку мати Ірини — Валентина Павлівна — втішала сусідку з четвертого під'їзду Олену Володимирівну, матір Сашка. Бувало, що і в гості заходила, приносила щось смачненьке. Вони могли довгенько говорити про дітей, згадувати щасливі мирні будні. Мабуть, ще би довго тривало це сусідське спілкування, але Ірина зізналася матері про вагітність. Тоді Валентина Павлівна почала дорікати Олені Володимирівні, що погано виховала сина, що хіба він не міг потерпіти до закінчення війни, і що вони робитимуть, якщо Сашка раптом уб'ють. А сусідка, нахиливши голову, завжди говорила одне:

— Перестань, Валю. Дитина ніколи не буде безбатченком. А якщо Сашка вб'ють, то будемо разом доглядати його синочка. Ми ніколи не відмовимося від онука. Ніколи.

Валентина Павлівна перестала ходити в гості до Сашкової матері. І хоча в душі давно змирилася з вагітністю доньки, та щоденно не минала нагоди скубнути за нерви Ірину чи майбутню сваху.

— Та досить, мамо! Ну не треба робити мені боляче. Я так стомилася від твоїх дорікань. Та не буде мій син безбатченком. Ти ж знаєш, що Сашко приїде сьогодні — учора телефонував. Давай краще приготуємо щось смачненьке.

— Та приготуємо, приготуємо. Нагодую зятя за повною програмою.

Кілька днів тому Сашко сказав телефоном Ірині, що їде на ротацію. Подробиць не повідомив, але порадував звісткою, що заїде на три дні додому.

Близько десятої години настирно зателенькав дзвінок у двері. Відчинила Валентина Павлівна. У квартиру зайшов стрункий воїн у піксельній формі з великим наплічником. Він сором'язливо посміхався:

— Добрий день, мамо Валю. А ось і я...

Валентина Павлівна знітилася, ніби вперше побачила Сашка, привіталась, а потім кинулася йому на шию і голосно розплакалася з радощів:

— Живий! Живий, синку, — промовляла, однією рукою обіймаючи його, а іншою витираючи сльози. — Ми тебе чекали. Дуже чекали.

Із кухні вийшла Ірина і також чомусь знітилася, навіть злякалася.

— Іринко, сонечко моє! Моя ти радість єдина! — Сашко кинувся обіймати Ірину, а та від сліз не могла промовити й слова.

Сашко, дещо відступивши назад і щасливо усміхаючись, розглядав свою дівчину.

— Я щасливий! Який же я щасливий бачити тебе з нашим хлопчиком. Ой, зачекайте! А я ж не сам! Я привіз вам свого сінка! Зараз ви з ним познайомитеся!

Жінки здивувались, і в Ірини, й у Валентини Павлівни всередині все аж потерпло від Сашкових слів. А той рвучко повернувся до них своїм заплічником — і жінки побачили у великій зеленій кишені маленьке цуценятко.

— Ну що? Як вам мій Сінок? Прошу його любити і доглядати! Виймайте цуцика з кишені!

Жінкам відлягло від душі: вони, сміючись і примовляючи ніжні слова до такої гарної малечі, почали діставати кудлате диво.

Хлопець розповідав, що знайшов цуцика днів з десять тому біля вбитої осколком собаки-матері. Не зміг не забрати дитинча, бо воно б також загинуло. Хлопці у

бліндажі довго сперечались, як назвати песика, аж поки не зійшлися на імені Синок. Син полку — так сміялися вони, хоча песик став сином лише роти.

Аж тут знову задзеленчав дзвінок. То прийшла Сашкова мати, яка також знала про приїзд сина. Знову були палкі обійми, сльози і багато материнської радості. Свахи говорили тільки приємні слова одна одній, ніби ніколи й не лаялися.

За сніданком хлопець говорив про те, про се, а от вдаватись у бойові подробиці відмовлявся. І коли кудлатий Синок залишив на білій ламінатній підлозі жовтаву калюжу, підхопився шукати ганчірку.

— Сиди вже, горе-батьку, сама приберу.

— Буде в нас два синочки, — весело говорила Ірина.

— Ну, діти, і ви, свахо, повинні вже дізнатись, який сюрприз я для вас підготувала. Це гарний сюрприз! — також весело повідомила Олена Володимирівна.

— А де він, сюрприз? — поцікавився Сашко, шукаючи очима подарунок.

— Завтра ми всі йдемо до РАЦСу! Я домовилась із завідувачкою.

— То що, завтра посвахаємось, Олено? — в Іринчиної матері аж сльози заіскрилися в очах. — Я думала, що цього ще довго не буде, а може, й ніколи.

Сашко й Ірина посерйознішали, а потім почали сміятися. Вони раділи, бо любили одне одного, бо чекали дитинку, бо на мить забули, що триває війна.

...До РАЦСу вони прийшли значно раніше призначеного часу, але начальниця, побачивши жениха військового, запросила всіх до свого кабінету. Процедура створення сім'ї зайняла обмаль часу...

Щасливими були всі, особливо свахи. Вони раділи, що дитина народиться від батьків у законному шлюбі. Невеличкий затишний ресторанчик із щедро накритим столом здавався усім справжнім райським куточком.

Сашко давно забув, що таке мирне життя, «жива» музика, кохана дівчина поруч. Матері щебетали, Ігор та Юля не пропускали жодного танцю, а Ірина та її коханий, ніжно обнявшись, сиділи поруч.

Було вирішено, що молодята підуть ночувати до Сашка, а свахи радітимуть дитячому щастю у квартирі Ірини. Вони можуть розмовляти хоч і до ранку. А ще — підтирати калюжки після Синка.

...Цей щасливий день майже закінчився.

Аж раптом будинок гойднуло так потужно, що шафи підскочили на місці й попадали на підлогу, розбиваючи все поспіль. Їдучий дим почав тисячами гадюк заповзати в розпанахані вікна. Надворі гуділо, ревло, свистіло, тріщало! Чулось, як несамовито гарчав, гуркотів бетон, обвалюючись по-живому, як рвалися стіни, і від цього будинок трясло, наче при потужному землетрусі.

Раптом маленьке цуцня з неймовірного переляку взялося голосно вити. Його виття привело свашок до тями. Вони почали усвідомлювати, що трапилося щось страшне, що їм загрожує смерть, але вони поки що на цьому світі. Страх за дітей змусив їх підхопитися, натягнути на себе, що трапилося під руку, схопити Синка і, долаючи повалені меблі, вибратися на вулицю.

Дим і порох забивав дихання, з очей летіли сльози. Люди бігали, голосили, когось шукали, гукали.

Свашки побігли до під'їзду Нікітченків, але остовпіли від несподіванки — під'їзду не було! Купи пошматованого бетону та ядучий порох — оце й усе, що від нього лишилося. Несамовитий крик вирвався з горла Валентини Павлівни: «Іро! Іро! Де ти?! Сашо! Де ви?!». Олена Володимирівна знепритомніла і лежала на закиданому уламками тротуарі при оранжево-червоних полисках.

Вулицею мчали пожежні автомашини, карети невідкладної допомоги, верещали сирени, кричали й метушилися люди, вибігаючи з усіх сусідніх будинків

прямо на проїжджу частину вулиці. Рятувальники розгортали пожежні брандспойти, тонни води потужними фонтанами летіли у вибиті вікна, у залишки квартир, які страшенними примарами звисали, здавалося, прямо з неба. Бігали лікарі, рятувальники з ношами вели і несли поранених. Комусь робили перев'язки просто на розкиданих вибухом уламках будинку. Потужні ліхтарі розбивали темряву, екскаватори піднімали шматки бетону і перекладали їх на вантажівки, рятувальники діставали з-під завалів людей.

Олена Володимирівна прийшла до тями й стала поруч із Валентиною Павлівною, яка міцно притискала до грудей зляканого Сашкового Синка. Якись чоловіки підхопили їх під руки і повели до автобуса... Хтось приніс їм гарячого чаю й бутерброди. А вони ніби стали соляними стовпами, мов дружина Лота, яка оглянулася на знищене місто...

КВАРТИРА №126.

МАРІЯ

Марія підійшла до вікна. Помилувалась, як сонячні промінці виблискують на блискучих вікнах кав'ярні на першому і другому поверхах у будинку через дорогу. Їй ніколи не набридало спостерігати за грайливими золотавими вогниками.

— І взимку, і влітку ця кав'ярня розцяцькована, наче новорічна ялинка, — щоразу обурюється сусідка Світлана, самотня, коротко стрижена блондинка пенсійного віку з четвертого поверху, коли вони випадково зустрічаються біля будинку, — ані вдень відпочити — скло віддзеркалює промені прямо мені у квартиру, ані заснути вчасно не можу — через ілюмінацію. Мушу пити заспокійливе, щоб заснути. Хіба це нормально? Мабуть, доведеться купити щільніші штори. І хто мені за них поверне гроші?

У Марії теж щоразу одна й та сама реакція — лише знизує плечима у відповідь на ці слова. Хто й коли має визначати, добре це чи погано? Для неї, Марії, вогники за будь-якої пори року святкові.

Торкається рукою підвіконня, примружує очі й ненадовго поринає в минуле, де вона поруч із Олексієм. «Мій Лексус-Олексус», — дражниться вона, а він,

удаючи, що його це дратує, супиться, надуває щоки, витріщає очі й, роблячи вигляд, що ось-ось нападе на неї за таке нахабство, підбігає ближче і хапає в обійми, кружляючи з нею, наче вона важить не більше дитини.

— Відпусти, ми ж на вулиці не самі, — пручається Марія, заливаючись щасливим сміхом у відповідь на поцілунки в шию, що лоскочуть її.

— Нізащо! Хіба пообіцяєш, що не називатимеш мене так, — вимагає, все ще тримаючи на руках і задоволено усміхаючись із її реакції.

— Не можу, — нарешті пересміявшись, удавано сумовито відповідає Марія.

— Чого не можеш? — перепитує Олексій, ненадовго замислившись.

— Не можу тебе так не називати. Бо якщо я перестану кликати тебе Лексусом-Олексусом, то хто тебе так називатиме? — відповідає, хитрувато примруживши очі, й Олексій, вибухнувши сміхом, нарешті ставить її на землю і цілує так, що земля йде з-під ніг, і їй доводиться міцно триматися за нього, аби не впасти.

То був день, коли вони вперше заговорили про майбутнє. Про спільне майбутнє. Про дітей, котів, собак, канарейок і папуг, про те, хто що любить та чого не потерпить, про кохання, про зради, яких не повинно бути... А вже за тиждень, махнувши рукою на всі застереження Маріїних подруг, оселилися у крихітній квартирці, уся площа якої разом із ванною та кухнею займала 17 метрів квадратних.

Марія розплющила очі й озирнулася. За її спиною чистотою та свіжістю дихає вітальня, яка плавно переходить у коридор, і навіть цей простір, без кухні, спальень та ванни, рівно вдвічі більший за їхнє з Олексієм перше спільне помешкання. Але хіба вони тоді помічали нестачу місця? Вчилися бути разом. Вивчали, що кому подобається, а що — ні. Разом переживали успіхи та невдачі, просили порад і завжди робили власний вибір,

навіть якщо він не збігався із почутим. Чудовий час перших спільних покупок, перших подарунків. Марія пройшлася по квартирі, підійшла до дверей, прислухалась і знову рушила до вікна. Вулицею йшли щоразу інші люди. Незмінним було лише блакитне небо та яскраві сонячні промені, які віддзеркалювало бездоганно вимите скло.

«Ну от, тепер намотуватиму кола по квартирі, чекаючи усіх», — подумала. На вулицю йти не хотіла, щоб не пропустити моменту, коли додому приїдуть Соломія з Теодором і маленькою Міланою, яких поїхав зустрічати Олексій. Вони приїхали тільки на тиждень, щоби показати новоспеченим бабусі й дідусеві внучку. Але встигнуть порадіти! Міланочці вже рік та вісім місяців, і вони часто балакають із нею по відеозв'язку — Соля телефонує регулярно, та все ж це зовсім не те, що бути поруч і мати можливість обняти...

Вони вже два дні у місті, але навідріз відмовилися зупинятися в батьків. Теодор вважає, що це створить їм дискомфорт. Та який же це дискомфорт? Радість! Ото сьогодні наобіймаються! Вдосталь! Бо нині третій день, як приїхали. І залишиться всього нічого — три дні, які промчать, мовби їх не було. А на четвертий повернуться додому, і знов усю бабусину й дідусеву радість вкладатимуть у повітряні поцілунки через екран смартфона.

У двері подзвонили, і Марія прожогом кинулася відчиняти, дивуючись, що Олексій не маякнув їй на мобільний, що вони вже поруч. Але за дверима, нетерпляче переминаючись із ноги на ногу, стояла сусідка.

— Солі не дасте? — переступила поріг, наче до себе додому, тримаючи в руках скляну півлітрову банку.

Марія зітхнула. Вона вже звикла, що сусідка раз у пів року приходить по сіль із півлітровою банкою, і щоразу

відсипала їй усе, що залишалося в пачці. А от цього разу Світлана прийшла даремно.

— Ой, а в мене теж закінчилася сіль, — раптом пригадала Марія. — Цього разу вибачай, нема чим з тобою ділитися.

Світлана спохмурніла. Пригладила своє волосся, зиркнула спідлоба, пробігла руками по ґудзиках халата, наче перерахувала, чи всі на місці, та не поспішала виходити. Це вперше Марія їй відмовила. Світлана невдоволено скривилась і раптом буркнула, що не чекала такого від Марії, завжди була про неї кращої думки, а тепер знатиме, що вона, Марія, така ж, як усі, скнара. Зиркнула на Марію сердито і, ступивши крок у напрямку порога, враз строго перепитала, наче вчителька ученицю, яка систематично не виконує домашніх завдань:

— Може, в тебе хоч сірники є?

Марія, яка продовжувала відчиняти і зачиняти дверцята кухонних шафок у надії знайти хоч трохи солі, враз застигла на місці. Ніжні думки про дочку, зятя та внучку звітрились із її голови, і вона зі скам'янілим обличчям розвернулася до Світлани. Шок від сусідчиного нахабства переріс у раптову зневагу, й Марія холодно відповіла, що свою електроплиту запалює без сірників і взагалі дуже зайнята. Сусідка невдоволено почовгала до дверей, вочевидь, зрозумівши, що бовкнула зайве.

Певний час Марія металася по квартирі, не в силі заспокоїтися. Сердилася на себе, що кілька років потурала Світлані, шкодувала її. Потрібна сіль? Та без питань! Олія? Та прошу дуже! Та будь-коли! Навіть якщо Світлана прийшла не надто вчасно, не виходила від неї без гостинця. Два роки тому сусідці зробили операцію із заміни серцевого клапана, тож Марія, зважаючи на це, завжди була дуже уважною до неї.

«Але досить думати про неї, відтепер нехай живе собі як хоче, та порога моєї квартири вона вже не

переступить», — подумала втомлено. Не хотіла розмірковувати, яка муха цього разу вкусила сусідку. Завжди поблажливо вислуховувала, як вона перемиває усім кісточки, й лише сьогодні зрозуміла, що і її кісточки Світлана теж не раз перемивала.

«Ні, про це неможливо не думати. Треба увімкнути музику. Вона відволіче», — подумала Марія і знову підійшла до вікна.

Відгомін музики з кав'ярні перемкнув тумблер у її голові, й Марія, зиркнувши на годинник, почала виставляти з холодильника на стіл вінегрет — це для Теодора з Олексієм. Теодор, як виявилось, ще не куштував такого салату, а Олексій любить його понад усі інші страви. Вийняла фаршировані яйця — ото Соля зрадіє. Подрібнила кріп і посипала ним для краси і смаку, прикрасила ягодами журавлини, поклала на тарілку зелень петрушки. От тепер усе. Домашній сир для Міланочки вже став кімнатної температури, і пора виймати чорничний йогурт, щоб не поливати надто холодним. На плиті кипіла картопля.

«Сьогодні буде неймовірний святковий день. А за ним іще три дні, в які хочу набутися з дітьми», — рушаючи до дверей, подумала Марія.

— Ох, не видно, що чекала, під дверима не чигала, жінко моя, — заспівав Олексій ще від дверей.

— Тату, ти хіба не відчуваєш, як смачно пахне? Мама, напевно, й не присіла — он на столі скільки усього наготовано, — гукала Соля з кухні. Марія, похапцем обнявши Теодора, ухопила на руки Міланку, і так їй стало добре та спокійно, що уся сім'я зібралась удома і можна поговорити собі укупочці про все-усе.

Із онукою на руках підійшла до вікна. Показала внучці сонячних зайчиків, й обоє задивилися на їхній веселий рух. На вулиці було так урочисто і світло, — святково, як і в неї на душі. Марія щасливо зітхнула і подивилася вдаль. З її вікна проглядалась уся вулиця. Вона бачила

перехрестя, а за ним ряд будинків по ліву й по праву сторону дороги. А ось щось таке, до чого прикипав погляд і чого вона не помічала. Що це? Якась чорна цятка на тлі прозоро-блакитного неба, що рухалася понад будинками. А може, не рухалася?

— Олексійку, поглянь, тут щось дивне, — покликала чоловіка, опустивши Міланку в манеж.

Олексій підійшов до вікна. Чорна цятка ставала дедалі більшою.

— На кухню! — покерував чоловік і, підхопивши Міланку, рушив до дочки із зятем. Марія побігла через коридор за ними. Тиха музика, яку вона увімкнула після того, як пішла сусідка, грала «Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці...».

КВАРТИРА № 130.

П'ЯТСОТ РАКЕТ ТОБІ В ...!

Усе життя Міхаїл Афанасьєвич (саме так, і крий Боже хтось згадає, що його назвали на честь «старого Міхея») не міг пробачити батькові його життєвий вибір. Замість вступити у поважний *виш* Усть-Задрищенського району Краснодарського краю, він дослухався голосу крові й поперся на історичну батьківщину — до славного краю п'яти січей, звідки предки, змінивши шаблю на мажару, дочумакувались аж до стрімких берегів Кубані. А майже двісті років потому чорнобровий юнак якогось дідька вирішив, що тепер він козак, а не повний ту... ой, пробачте, Кодак, і якщо вириватися з колгоспу, то треба робити це надійно й так, щоб за тобою замахалися ганятися.

Батькові добре, він із цим містом злився. Для нього пропилені цехи — все одно, що ковток живої води; від жару домни він, мовби фенікс, розправляє крила. І дружину підібрав собі до пари — медалістку-червонодипломницю-ливарницю, авторку лівої ноги по всьому місту знаного Тараса Шевченка (тьху ти, дістав своїм скигленням проти жидів, ляхів та москалів, усі народи йому, бачте, не такі!..). Ба навіть старша дочка вдалась у них. Спекти пиріг без духовки, обмотавши

каструлю своєю курсовою — шматками заліза з якоюсь особливою структурою? Та як два пальці об асфальт! Як приїздить із Києва, то привозить мільйон подібних історій. Коротше, сімейка роботів. Їм, здається, взагалі дерева показувати не можна — миттю переведуть на паливо для своїх заводів.

Міхаїл же (зі самісінького дитинства «Міхаїл», бо солідна вага та зріст геть-чисто не на свій вік не дозволяли йому зватися «Мишком») у цьому місті відверто конав. Ні, справжнє життя — то в бабусі на селі! Де й поля мало не до гір на обрії, і річка чиста, а до неї — аж два човни, рибаль донесхочу. І пес подвір'ям тиняється — а вдома батько заборонив тримати тварин, бо «не з нашими відрядженнями по місяцю». І дід Кодак, коли має час, розповідає про війну та як він у танку висів над прірвою... А на вісім років онука подарував йому свій шолом. Той був щасливий до небес — ну, себто до першого перехрестя, де його відвалдохали та привласнили подарунок як трофей.

Після того дня Міхаїл твердо вирішив дві речі. По-перше, він хоче жити й працювати на землі. По-друге — треба вміти давати відсіч так, наче в мультику: «Щоб усі тремтіли, щоб дихнуть не сміли». Стіну над своїм ліжком невдовзі прикрасив вирізками про різноманітну військову техніку, а стелю — моделями літаків і танків на ниточках. До кінця школи того й іншого стало так багато, що картинки переповзли до коридору, на шафи й навіть на холодильник, а моделі — до хати російських дідуся й бабусі. Українські нічого подібного не дозволяли (а навіть за згадку добром радянської армії дідусь, добросердий інтелігент-підкаблучник, був ладен схопитися за ніжку від табуретки й ганяти невдачливого внука всією вулицею).

І, певна річ, вступати Міхаїл поїхав до того *вишу*, що батько свого часу не став його закінчувати. Він охоче

студіював аграрні тонкощі, радо бігав на військову кафедру та опановував спеціальність танкіста (зовсім як старий Кодак!) і на п'ятому курсі вже й не думав повертатися до міста, закатаного в асфальт і залитого бетоном. Аж тут на обох берегах рудого кубанського моста повиростали блокпости із ввічливими, проте все ж озброєними людьми — і батьки рішуче заявили, що не слід українцеві вплутуватись у розборки на Кавказі. Ба більше, на тому самому Кавказі, який урятував їхню родину від доносів і голодної смерті. Міхаїл повернувся у сподіванні, що це ненадовго... і застряг.

Із кожним роком роздратування проти тимчасової країни тільки зростало. Росія стала міражем у пустелі, що дражнить спраглого. За кордоном — нафтові потоки й розвиток, а не пишання радянськими досягненнями, які вже давно зійшли нанівець. За кордоном — сліпучі вогні Москви й Пітера, вулиці, нічим не гірші від європейських... За кордоном — от де справжній хліборобський край! Чорноземи? Не смішіть мої капці, метр завглибшки — це чорноземи? Інша річ на Кубані — по два з половиною метри! За кордоном люди, які розмовляють зрозумілою мовою. А він... він знову зайвий. Ніхто не розуміє його страждань. Ні від мови, якою, хоч лусни, тепер треба вести документацію. А як тут напишеш дисер, коли українською половини термінології не існує? А середовище, паскуди такі, на його скарги тільки вибалушують очі й питають: «Ти шо, її в школі не вчив?». А от і не вчив, бо звільнили від української за станом здоров'я! Він навіть у власного сина не знаходить порозуміння. Тому байдуже на всі ці модельки та військові принади, і він — от зрадник! — демонстративно тікає до сестриці в перших: стріляти з лука, вчитися вишивати, бо це розвиває пальці й терпіння, та підбирати на гітарі три акорди до її віршиків... Теж мені «бард із підворотні»!

Новоросія майнула на обрії примарою надії на вороття єдиної країни зі зрозумілими правилами — і згасла. Тож Міхаїл заходився будувати свою маленьку Новоросію на окремому підвір'ї будинку в приватному секторі (блідий паліативчик життя у селі). Із новою дружиною, яка захоплювалася слов'янством і була готова годинами слухати про те, яка мудра книга «Домострой». Ці дві нових пристрасті його «родина» теж не оцінила. Як і нові знайомці, що з ними Міхаїл був спробував поділитись істиною: справжня сила — у возз'єднанні трьох братських народів. А найперше військовий, сусіда тестя й тещі, котрий якимось чином, усупереч віку, примудрився дати присягу тільки Україні.

Міхаїл плюнув, поставив супутникову тарілку й пішов у добровільну ізоляцію в компанії заспокійливо-істеричного телевізора, що охоче підтверджував його переконання: батьки та решта живуть світом ілюзій.

Так тяглося до лютого двадцять другого. Тоді подружжя вперше серйозно посварилося. Дружина звинувачувала Міхаїла в боягузтві й у тому, що він не поворошив буферами вчасно й не відхопив собі шматочок російської спадщини. «Тепер би твоєму синові бомби на голову б не падали!» — «Ракети», — машинально виправив Міхаїл цю неймовірну безграмотність, за що ментально отримав повне відро словесного бруду. І, вже не стримуючись, загорлав, що якби він устиг переїхати на Кубань, то взагалі б одружився з кимось іншим! Ба й справді. Невже ця курка тупа не бачить, що йому й батечка досить? Зовсім з'їхав із глузду — все торочить про німецьких окупантів на селі...

Черговою спробою переконати рідних, що російська армія — аж ніяк не есесівці, які квартирували в дідовій тітці, Міхаїл домігся тільки того, що з ним припинили розмовляти. У прямому сенсі. Начисто. Міхаїл намагався піймати російські новини крізь тенета VPN, вслухався у звуки тривоги, подеколи — вибухи або роботу ППО й ніяк

не міг уторопати: чому все триває так довго? І, з твердістю істинного домостроївця, щоночі відправляв дружину з меншим сином до підвалу, бо ці криворукі, диви, ще й не туди вистрелити можуть.

Так проминули весна, літо, осінь і частина зими. Вересневий приліт давно забувся, і нагадувань про те, що Міхаїл голова родини, а тому інші мають чинити за його словом, уже не вистачало. Міхаїл, який обладнав віп-підпілля зі шкіряними диванами та кільками місячними запасами їжі, знову почав відчувати себе зайвим у родині.

Зрештою, дійшло до того, що дружина взяла сина під пахву й поїхала до матері з наказом «трохи збавити оберти». Протримавшись тиждень у порожній хаті, Міхаїл рушив миритися. Намарно. Навіть на прохання зібрати «тривожний рюкзак» і тримати під рукою теща відмахнулася. Вона, мовляв, уже стара, а донька доросла, хай робить, як знає. Хіба що син по малолітству пошкодував і, щоб батько не перся через усе місто по слизькому, поступився своїм коротким ліжечком та пішов спати під бік до мами.

Наступного дня в Міхаїла мав бути вихідний, тож він і будильник не виставив, і саму мобілку перевів на беззвучний режим. І провалився у хворобливий сон — аж до тієї миті, коли ліжко та світ до самісінького неба здригнулися від вибуху.

Не розуміючи, день чи ніч, сліпо відмахуючись од штукатуркового пилу, Міхаїл заходився викрикувати імена дружини й сина. Себе він не чув. Напевно, вибух увібрав усі звуки на мільйон років уперед, бо навколо стояла суцільна безгомінь.

Уже потім Міхаїл дізнався, що вибух застав удома тільки його одного. Тестя — в гаражі, тещу — в гостях у подружки, дружину зі сином — у крамниці, по той бік кордону рятувальників. Увесь білий од пилу, зі згустками крові в ніздрях та у вухах, він ішов у самотнє майбуття,

аж поки його не сіпнули за руку й не показали на дружину, що чекала якоїсь звістки. Відтак він збагнув, що два будинки, обіч яких він стоїть, — це не телепортація, це той самий, розсічений надвоє ракетою будинок, де він засинав.

Десь сказано, на віддалі, заходився у плачі собака — і це стало першим, що Міхаїл розрізнив у ватяній тиші. Машинально пестячи сина по голові, він запропонував посидіти в машині, погрітися... Дружина щось сказала, потім, збагнувши, хитнула головою і махнула в бік під'їзду. Замість синього позашляховика там тепер стояло справжнісіньке сито. Міхаїл переступив голими ногами в шльопках для душі і...

— Ах ти прескурвий вражий син! — зненацька вилаявся він тією мовою, котру, як вважав, не знав зовсім. Слова поеми, уривок з якої він таки вивчив, перш ніж отримати звільнення, спливли у пам'яті. — П'ятсот ракет тобі в сраку, щоб вони злетіли та зі шляху повернули! Та хай би у твого іржавого заліза стволи повідривало! Мокрого порошу вам у снаряди...

Поблизу курила родина того самого сусіди-військового. Він, його дружина, славна здоровим способом життя на цілу вулицю, і старший син, який уперше не ховався з цигарками від батька. Їхня квартира стояла нутрощами назовні, без однієї стіни. Струшуючи попіл до першої-ліпшої бляшанки, військовий вслухався у потік лайки і спитав:

— Як гадаєш, це з переляку або дійсно мізки на місце вправились?

— Антену відрубати — може, встануть. Та, як колишня вихователька, я б усе ж закріпила, — із шокним спокоєм жінка зробила затяжку й довела думку до кінця: — Лозинякою, аби дійшло з гарантією...

КВАРТИРА № 119.

ЗУСТРІЧ-НАЗУСТРІЧ...

Як на думку Славка, маршрутка їхала занадто повільно. Аби міг, то біг би, щоб якнайшвидше побачити її і промовити ті слова, котрі давно народились у його душі. З нетерпінням зиркав довкола, на давно знайомі краєвиди. Незважаючи на те, що лишилося кілька зупинок до її будинку, із нетерпінням витягнув мобілку.

— Слухаю, — почув срібний голос дівчини, який ладний чути все життя.

— Юстинко, буду за кілька хвилин. Чекай. Я хочу сказати тобі найголовніше...

...Потужний вибух ударив у вуха. Під шкарлупою асфальту здригнулася земля. Сирена боляче розрізала повітря. Підстрибнуло авто. Попереду палахкотіло полум'я, здійнявся чорний пил. Водій раптово зупинив маршрутку. Славко хутко вискочив з неї і несамовито закричав: «Юстино, Юстиночко, обізвися!» — з цими словами, ледве минаючи машини, що зупинилися, і людей, які кільцем стояли біля огорнутого вогнем будинку, мчав до неї, єдиної, якій так багато хотів сказати сьогодні, саме сьогодні. Про свої наміри...

Погляд вихопив страшну картину: розбитий будинок. Замість під'їзду — руїни. Славко, не відчуваючи ніг,

кинувся у полум'я. На нього дихнуло пилом і чадом. Не чув, що йому кричали услід, не чув виття сирен «швидкої допомоги» і пожежних машин. Він шукав її: кохану. Руки обпікали розпечені бетонні плити. Десь під ними була і вона.

Серце вистрибувало з грудей. Звідкись чувся стогін. З-під завалів побачив чиюсь руку, кинувся самотужки піднімати важкий бетонний уламок. Поруч побачив людину в спецівці. Разом із рятувальником витягли ледь притомного чоловіка. Його підхопили медики. А далі все — немов у сні. Разом з рятувальниками, цеглина за цеглиною, перебирали зруйнований будинок, шукаючи під завалами людей. Ледь живих підхоплювали санітари з лікарями і везли до лікарні.

Хлопець свято вірив, що під битим склом і посудом, понівеченими меблями й одягом десь є вона, його Юстина. Він не звертав уваги на себе, на обпечені руки, обдерті коліна, неймовірну втому. На якусь секунду віра у зустріч з коханою похитнулася. Сльози застелили увесь світ, коли побачив мертвих: вагітну жінку в обіймах чоловіка, який накрив її своїм тілом.

Обурення, ненависть, злоба і жаль — все змішалось в одне ціле. Серце переповнювалося ненавистю до кремлівських нелюдів. Чорний згусток відчаю і болю заліг у душі. Славко відганяв від себе страшні думки і зі ще більшою силою брався за справу. Знепритомнів, надихавшись рештками палаючої будівлі.

Тепер не він, а його несли на ношах до карети «швидкої допомоги». Прокинувся від болю в усьому тілі. Не зразу второпав, де опинився. Не маючи сил відкрити повіки, перебував у маренні.

Ось він в інститутському коридорі. Біля стіни збентежена чорнява дівчина. Славко промчав мимо. Та раптом щось тьохнуло у грудях. Поволі повернувся до дівчини. В її оливкових очах побачив щось таке, що надалі уже не давало спокою. Познайомилися. Коли

почув ім'я, ледве не зомлів. Таке мелодійне, старовинне. Як пісню повторював, неначе якусь мантру. Ось і тепер намагався вимовити, та груди стисло, важко дихати.

Вуста беззвучно шепотіли: Юстиночко...

— Подає ознаки життя, — почув незнайомий голос. Розплющив очі. Над ним схилилася жінка у білому.

— Де я? — ледь чутно запитав.

— У лікарні, бережи сили, — почув од жінки.

— Юстина, як Юстина?! Вона зі 119-ї квартири.

— Нема квартир. Тільки звалище... — жінка змахнула сльозу.

— Юстина, де вона?

— Ледь дух у тілі тримається, а він про Юстину... Усіх, кого витягли з-під завалів, відправили до реанімації, — стримано сказала медична сестра.

Славко знову впав у марення. Тепер йому ввижалася затишна квартира... Тримав за руку дівчину, а вона мружила променисті очі, усміхаючись кутиками пухких уст.

Хлопець не знав, скільки днів був непритомним. Ледь зіп'явшись на ноги, пішов шукати реанімацію. Хитаючись, наче од вітру, додобирав до відділення. Тут чергували заплакані, зажурені, зболені люди, погляди яких були спрямовані на двері, за котрими мало відбуватися якесь чудо. Там, де вирішується доля їх рідних.

— Як ти опинився в коридорі? — звернувся молодий лікар до Славка. Відчинивши двері, легенько проштовхнув його до палати.

Не знаючи, що робити далі, хлопець, не вірячи своєму щастю, потрапив до бажаної реанімації, поглянув на лікаря й зізнався:

— Шукаю Юстину... Я лише на хвилинку...

Молодий лікар уважно подивився на хлопця довгим поглядом стомлених очей:

— Не журися, козаче... Зачекай. Жива твоя Юстина...

Забинтована, обплутана всілякими медичними обладунками, без кровиночки на обличчі, на лікарняному ліжку лежала вона — його мрія, його принцеса, його кохана. Вона дихала, і це було найбільше щастя.

— Юстиночко, я люблю тебе. Ми одружимося, — Славко не міг стримати своїх почуттів...

І раптом побачив, як ледь ворухнулися повіки дівчини. Ворухнулися. Повіки. Дівчини...

КВАРТИРА № 118.

ЛІЗА Й КІТ

Ліза сиділа за комп'ютером: заняття проводили онлайн. Мама з татом на роботі, Марсик поряд, поклав лапку на клавіатуру і заважав. Кіт був такий самий рудий, як і Ліза.

— Якщо оголосять повітряну тривогу, ти знаєш, що робити, — сказала мати. — Телефон заряди! Тепліше вдягайся, бо в укритті холодно.

Укриття було недалеко. Марсику там не подобалось, і він при звуках тривоги намагався сховатися під ванну — єдине місце, де його не могли дістати.

Тривоги лунали щодня кілька разів, і Ліза вже звикла до них. Місто велике, ймовірність влучання саме в їхній будинок здавалася мізерною. Але коли пролунав сигнал, Ліза слухняно підвелася, натягнула куртку, поклала в кишеню телефон. Марсик уже був під ванною, і Ліза спробувала дістати його.

На глибокій чавунній ванні лежала товстезна стільниця від бабусиного стола — батько вчора щось пиляв, використовуючи її як верстак, і не прибрав.

— Марсику! — покликала Ліза кота, але він забився в куток і тільки жалібно нявчав.

Ліза почула страшений гул, який швидко наближався, і зрозуміла, що часу добігти до сховища в неї нема. Вона шмигнула у ванну і накрилася стільницею.

Гуркіт — і пільма...

Коли вона розплющила очі, то не відразу збагнула, де вона. Мабуть, довго пролежала без пам'яті, бо рук та ніг не відчувала. Було так темно, наче втратила зір. Спробувала поворухнутися та підняти стільницю, але їй неможливо було зрушити з місця. Там, де були її ноги, вона відчула каміння: стільниця не досягала до кінця ванни.

Ліза спробувала повернутись, але було затісно, і вона ледве змогла простягнути руку.

— Рятуйте! — спробувала покликати на допомогу, і зрозуміла, що їй засипало уламками, дім зруйнований, їй ніхто не чує.

Це було жахливо. Ліза почала кричати і плакати, але сил на це не вистачало. Темно, як у домовині... А чим засипана ванна відрізняється від неї?

Раптом відчула якийсь рух. Щось торкнулось її ніг.

Марсик! Це був він. Кіт проліз у щілину, де стільниця не прикривала ванну, і пробирався до неї.

— Марсику! Котику мій! — зраділа дівчинка.

Кіт нарешті добрався до неї, притуливсь, і Ліза відчула тепло. І тільки тепер усвідомила, що заholола, і якщо не встигла б одягнути куртку, то було б зовсім погано: надворі лютый...

Кіт ховався під ванною і зміг пробратися до неї. Очевидно, не все приміщення завалило, і можна спробувати якось вибратися!

Ліза щосили вперлась у дошку, але марно.

Вона згадала фільм, у якому дівчину поховали живою. Але вона зуміла пробити домовину і вибратися.

Лізу з новою силою охопив жах. Це ж кіно, а в житті усе набагато страшніше. Вона згадала, як моторошно їй було, коли уявляла себе на місці героїні. Але ж знала, що

все закінчиться добре, тому страх був гострий, проте без присмаку жаху. А тепер!..

Вона знову почала кричати, поки вистачало сили. Потім — не заснула — впала у дивний стан, коли тобі вже все одно...

Кіт пробрався ближче до неї, поклав голівку біля її вуха і замурчав. Він теж змерз, але поряд із нею відчував себе безпечніше. Ліза слухала його мурчання, і це заспокоювало.

Раптом відчула у кишені вібрацію: мобільний!

Як же вона не здогадалась! У неї є телефон! У телефоні ліхтарик! Як добре, що вона встигла його зарядити! Дістатися до нього було непросто, але нарешті вона дотягнулася.

— Мамо!

— Лізо!!! Лізо, ти де?! Ми обійшли всі укриття!

— Я вдома. У ванній. Але тут щось упало, і я не можу підняти стільницю.

Вона почула, як мати ридає. Потім телефон відібрав тато.

— Лізо! Ти не поранена?

— Ні. Тільки дуже холодно і темно. Що трапилося?

— Усе гаразд, донечко! Головне — ти жива. У наш будинок влучила ракета, він зруйнований, і зараз ми всі намагаємося розібрати завали. Над тобою впали кілька поверхів. Тепер тут десятки людей, рятувальники, але швидко ми не впораємося. Чекай на допомогу! Тільки не намагайся вибратися сама. Повітря вистачає?

— Начебто так...

— Думай про щось хороше. Як ми з тобою були на морі. Лежи і згадуй. Бережи заряд телефона. Ми тобі будемо телефонувати щогодини.

Ліза увімкнула ліхтарик. Кіт дивився на неї жовтими очима. Ноги присипало дрібними уламками, але звідти тягнуло повітрям. Якщо дошка витримає — вона тут у безпеці.

Зітхнувши, Ліза заплющила очі. Треба уявити щось приємне.

Ось вони з мамою і татом на морі... Ліза збирає білі камінчики, гладенькі, немов перлинки... Ось вони з татом катаються на катамарані далеко від берега, а мама хвилюється, щоб Ліза не впала у воду... під ними пропливла велика медуза з фіолетовим куполом — гидка і гарна водночас... Ось Ліза збирає золоті абрикоси у садку бабусі... Вони духмяні й солодкі...

Як хочеться їсти! Марсик теж зголоднів — він уже не лежить, а намагається вибратись. І як він бачить у такій темряві!

Кіт виліз і зник. Це добре: не зовсім завалило. Може, якось сам вибереться?.. Без нього страшно й холодно... І Ліза згадує, що лежить майже в труні, а над нею кілька десятків метрів завалу...

— Лізо! Донечко, як ти? Нічого не болить?

— Тату!.. Мені так страшно... А зараз день чи ніч? Бо темно...

— Зараз третя година ночі. Ніхто не спить, усі працюють. Ми вже майже поряд. Ще кілька годин, і ми дістанемося до тебе.

— А ніхто не постраждав?

Тато відповів не зразу.

— Звичайно, є поранені. Але половина будинку вціліла, тільки вікна розтрощені... А ти пам'ятаєш пісню, яку ми співали з тобою?

— Пам'ятаю. А де мама?

— Мама розхвилювалась, і її поки що поклали в лікарню. З нею все буде гаразд. Ми тебе шукали, були впевнені, що ти пішла в укриття...

— Пробач, тату, не встигла... Марсик сховався під ванну, я за ним пішла.

— Він тобі врятував життя. Ти б не встигла добігти, це сталося раптово. І як ти здогадалася залізти у ванну?

— Так ти ж мене вчив, — майже розсміялася Ліза.

За розмовами час спливав швидко, але тато наказав берегти заряд.

Вона заспокоїлася й навіть задрімала. Повернувся кіт — не знайшов виходу...

Згодом Ліза почула голоси й грюкіт: десь поряд працювали рятувальники.

— Я тут! — гукнула вона.

Раптом дошка піднялася — і вона побачила світло. Після темряви не могла розгледіти нічого й радше відчула, ніж побачила, як батько схилився над нею й міцно обняв її дужими руками...

КВАРТИРА № 138.

НЕ ГОДУЙТЕ СОБАКУ ЧЕРСТВИМ ХЛІБОМ

Хоча погода й похмура, вийти на прогулянку вже було можливо. Старий дід, човгаючи в чунях лінолеумом, наближався до вікна у кухні своєї квартири. Протер напівзаплющені очі, начепив окуляри, спрямував погляд на термометр за вікном, намагаючись розгледіти показники. Хотілося вже розім'яти старі кістки та вдихнути повітря. Стіни однокімнатної квартири тиснули на нього.

Зачинивши за собою вхідні двері, дід пішов надвір. Його очам відкрилося досить привабливе подвір'я, що нагадувало невеликий парк: сучасний дитячий майданчик, де діти галасливо лазили по смузі перепон та гірках, огорожене сіткою асфальтоване баскетбольне поле, де хлопці вже кидали один одному важкий помаранчевий м'яч. Але старий пішов до зеленого куточка з чималою кількістю доріжок із сучасної бруківки. Ідучи асфальтовою дорогою, він відчув, як із його старих кросівок почали сипатися засохлі шматки землі, але він на це не звертав уваги, крім того, що запримітив: іти стало зручніше. Вітерець був сильним,

тож він час од часу намагався щільніше закутатись у старе сіре пальто, на якому вже давно не було ґудзиків.

Під час прогулянки бачив чимало людей, які спілкувалися між собою: молоді мами з візочками, компанії підлітків, чоловіки, жінки, діти.

Достатньо находившись, дід вирішив перепочити. Крекчучи спершу від болю, а потім од насолоди, він присів на зручну лавку.

— Доброго ранку, — пробігаючи повз нього, вигукнув молодик у спортивному костюмі.

— Доброго, — відповів той, а потім тихіше про себе. — Чтоб ты споткнулся о свой язык, хохол вонючий. Живут тут, как цари, Сталина на вас нет. Если бы не Америка, жил бы и я шикарно.

Повітря завібрувало знайомим усім звуком. Старий здригнувся, але інші люди й вухом не повели — їхнє життя й далі тривало без жодного натяку на страх. І розуміння цього так покорило діда, що аж скупі сльози проступили з маленьких поросячих очей. «Они вообще ничего не боятся! Да как они только смеют себя так вести, вот сбросят ядерную бомбу на город, будете потом смеяться».

Його внутрішній монолог урвала вібрація в кишені пальта. Він дістав з неї старенький айфон. На екрані було повідомлення через вайбер: «Платим за фотографии и координаты стратегически важных объектов, за каждый снимок — тысячу долларов».

Старий задумався, ніколи в житті він навіть і не мріяв про такі гроші, а тут усе так просто і навіть є можливість прибити кілька хохлів. «Может, даже наградят?». Дід, крекчучи, цього разу тільки від болю, встав та почовгав, але не додому, а в мандри, у пошуках об'єктів, за які обіцяли скажені гроші.

Далеко йти не довелося: такий об'єкт був майже поруч. На цьому заводі й він колись працював. Ховаючи хижу усмішку, зробив кілька кадрів телефоном.

Повернувся додому, утомлений та стривожений. І не дарма: його ледь не спіймали на цьому перехожі, але це вже не важливо. Він скинув пальто, роззувся, схопив айфон і всівся у старе, ще з радянських часів, розкладне крісло.

— Здравствуйте, ваше предложение еще в силе?

— Конечно! У вас есть фотографии и координаты?

— Да, есть и то, и другое, но как я получу от вас деньги?

— Очень просто: мы переведем вам на карточку, как только получим сведения.

Дід, не довго думаючи, надіслав спершу номер своєї картки, а потім фото підприємства. Коли його повідомлення були позначені як переглянуті, йому відповіли «Спасибо». Зі щасливим настроєм дід плигав по квартирі, наче молодий цап перед козою, та пошепки, як навіжений, кричав: «Я это сделал, получите, хохлы, а я на ваших фашистских трупах и денег заимею». Проте він одразу ж замовк, затуливши собі рота рукою: а якщо раптом сусіди таки почують та донесуть на нього? Отже, гроші він отримає лише тоді, коли це матиме очікувані результати.

Дід дуже втомився від своєї «розвідки», тож ліг у ліжко. Тільки-но він торкнувся подушки, то відразу провалився у сон. Снівся йому здоровенний собака бійцівської породи. Він простягнув собаці шматок черствого хліба. Пес підійшов, почав обнюхувати хліб, потім відскочив і загарчав, вищиривши білі ікла. Однак це старого не зупинило. Він підійшов до собаки знову, але той вкусив діда за руку, а потім почав шматувати її. Крові не було, замість руки в старого була неначе ганчірка із залишками соломи. Потім собака вистрибнув на старого та, роззявивши здоровенну пащеку, прокусив йому череп і з відчайдушною ненавистю почав їсти мозок. У голові старого наче перемкнуло й загуло, а тіло схопили корчі.

Із глибоким вдихом дід прокинувся. Гул, який він чув уві сні, був сигналом повітряної тривоги. Від цього відчув радість.

Але вона миттю зникла, бо не міг встати. Намагався підняти руку, однак та не слухалась, як і все тіло. Хотів закричати, але замість крику просто глухо мукав. Це було схоже на те, як свідомість відчайдушно билась об стінки труни без шансів на будь-який результат, бо стінки труни незламні та невблаганні. Свідомість здирала об них свої нігті, зчісувала у кров шкіру, ламала кістки та зуби, але нічого, крім болю, не отримувала. Усе, що міг робити дід, — це рухати очима.

До дідових вух десь здалеку почав доходити звук, схожий на наближення ракети: «Вот сейчас их накроет, хоть какая-то радость за сегодня, получайте, хохлы!».

Він чув, як вона наближається, її гул ставав усе дужчим...

КВАРТИРА № 138.

МАКСИМ

— Ге, пудофете, ти куди зібрався?

— Та в нього, тельбухатого, вуха жиром запливли!

— Ха, цьому пузаню уже й шиєю рухати важко!

Максим аж зубами заскрипів. Їх багато. Андрік, Дімон, Вітька, Сергій... А тепер ще й Влада. Перша красуня в їхньому дворі. Та вона теж над ним знущається, особливо, коли настрій поганий. От якби він з кимось із хлопців сам на сам зустрівся... Не подивився б, що вони у дев'ятому класі, а він лише у шостому!

Ех, пропонувала ж мама піти в секцію з двобою. Але він соромився, бо тільки й чув від сторонніх: «Гладун! Щокатий! Салогуб! Туша!». А якщо і в секції подивляться на нього і скажуть: «Не підходить. Надто товстий»? Так і не пішов. А тепер жалкує. От би начистив пику і Дімону, й Андріку. Ходили б із синцями та розбитими носами. Цікаво, чи посміхалась би їм Влада тоді?

Нічого, він і сам може тренуватись. І менше пирогів їсти. І чому бабця такі смачні пече? Але, щоб тренуватися, треба систему знати, чи як там воно? Треба піти додому, а то щось «черв'ячок» черево гризе. Які там пироги сьогодні? Чи навпаки, вареники?

І Максим пішов — думати, як тренуватись.

Удома він сидів такий сумний, що бабуся затурбувалася.

— Що з тобою? — запитала.

Максим зник радиться із бабусею, бо батьки завжди на роботі — тато програми для комп'ютерів пише, а мама спортсменів тренує, які з гвинтівки стріляють, — снайпери називаються. Тому мама дуже часто з ними на змагання їздила. А тато навіть уночі сидить, вигадує, як інтерфейс* сайту покращити або що.

От Максим бабусі й розповів, у чому справа. Подумала бабця й каже:

— Тобі треба спочатку план скласти: що, як, коли і скільки.

— Це як? — здивувався хлопець.

— А так, — відповіла бабуся. — Скільки хвилин або годин ти тренуватися будеш, як харчуватися, скільки спатимеш і коли — а це головне! — уроки робитимеш. Потім стратегію боротьби розроби: як і з яким супротивником боротимешся.

І книги спеціальні підбрала. Недарма ж бо бабуся у бібліотеці працює!

Максим давно до читання призвичаївся. Після того, як школу закрили, бо почалась епідемія страшної хвороби — ковіду. Всі друзі по домівках сиділи, їм виходити мамі забороняли, отже, боротися було ні з ким. Хлопчині, крім уроків, залишалося тільки книги читати. Особливо йому про шпигунів подобалися. Та не самі шпигуни, а як їх сміливці-розумники знаходять і викривають.

— Ото, бабусю, сміливець цей 007! — захлинаючись, ділився він із бабцею. — Вони — раз! — кулаком у плече. А він їх — бамць! — ногою та в око! А вони його — тудих! — у бік. А він їх — барабець! — головою та в ніс!

Бабуся лише усміхалась та головою хитала.

А потім війна почалася. Справжнісінька, страшна, темна. На якій люди по-справжньому гинуть. У їхньому

місті постійно сирени вили, було чути вибухи. Звичайно, наші солдати найкращі, вони постійно ракети й «шахеда», що вороги на місто скеровували, збивали. Але іноді... Іноді, мабуть, техніка не спрацьовувала. І тоді ракета влучала у будинок або лікарню чи склад. Злітали у повітря уламки, палав вогонь, плакали люди — якщо вони залишалися живими. Страшно!

Спочатку жителі дому бігали до підвалу й сиділи там по три або й чотири години. А потім хтось сказав, що підвал цей не розрахований на потрапляння ракети і навіть небезпечніший за квартиру. Хто сказав? Здається, той противний старигань із 142-ї квартири. Не подобався він Максиму. Дідусь Гната із 132-ї хлопчина поважав, часто-густо з ним спілкувався, важливі чоловічі проблеми обговорював, про розумника Грея слухав. Та й важку сумку, коли дідусь ішов із крамниці, піднести допомагав. А цей — вічно насуплений дід — тільки зауваження Максиму робив. І не так малий привітався, і не так глянув, і свистів у під'їзді...

Так-от, дід так сусідів налякав, що всі бігати до підвалу припинили, а коли сирена гула — сиділи в коридорах («правило двох стін» називається). Бо всі повірили старому, який твердив, що стане той підвал їм могилою (так, саме так і патякав!). Лише Максим йому не повірив, але до підвалу не спускався, а потихеньку виходив у двір, дивився в небо: чи не летить ворожа ракета, чи не збивають її наші славні ЗСУ? Навіть телефон наготові тримав, усе мріяв зазняти цей героїчний момент і викласти його у ютуб, щоби й інші подивилися.

Вибігати у двір йому частенько вдавалося. Та й не дивно. Адже бабуся або чергувала у бібліотеці, або плела сітки разом з іншими колежанками.

До тата ще на самому початку війни приїхали (о, який він фахівець, його всі знали й поважали!) і запросили до спеціального армійського підрозділу, який через комп'ютери відстежував ворожу техніку. Він одразу

зібрався й поїхав. Міцно обійняв Максима і пообіцяв: «От розіб'ємо ворогів, і я відразу повернуся!».

А потім мама пішла до військкомату. От коли знадобилось її вміння стріляти. І не просто стріляти, а раз у раз поцілювати «в яблучко». Тепер його мама — снайпер, який виконує дуже відповідальні доручення командування.

Максим спочатку сильно сумував. Погано спав, відмовлявся від смачного борщу й котлет, які бабця готувала для улюбленого внука. Капризував і якось навіть різко відповів бабусі на запитання, чи виконав він задані уроки.

Бабуся лише бровою повела, а потім запропонувала внукові почитати про характерників: Морозенка, Богуна, Кривоноса й Сірка. І книги знову підбрала. Вони, мовляв, не тільки шпигунів викривали, вони й самі у розвідку ходили. І ніхто їх побороти не міг. Куди там тому 007!

Почитав Макс про героїв-козаків — і наче захворів на бажання теж тому химородництву навчитися. Вийде на подвір'я, сховається у кущах або за лавкою, очі примружить, зіщулиться й бубонить: «Ніхто мене не бачить! Ніхто мене не чує! Я найсильніший, я найпрудкіший, я найрозумніший!». Це він так намагався у собі сили надприродні пробудити. Ні на сирени, ні на вибухи уваги не звертав!

Сидів якось так, сидів, аж чує: дихає хтось хрипко. Розплющив очі — й зойкнув. Бо сидів навпроти нього доберман Грей із 132-ї квартири. Сидів, дихав гаряче і розглядав. Уважно так. Хлопець ледь у штани не напудив. (Ні, він, звичайно, сміливий і взагалі. Але собак ще з дитинства не любив. Йому, ще дитсадківцю, чужий пудель рукав на улюбленій курточці розірвав). Добре, що тепер дідусь Гнат, хазяїн Грея, підійшов. Він одразу собаку свого відкликав.

Два дні Максим вдома просидів, бо температура в нього піднялася. Довелось таблетки пити і гіркий чай з травами. Їсти не хотілося, тож Максим навіть трішки схуд. Принаймні так бабця сказала.

Хлопець зрадів. Почекав, поки бабця піде з дому. Підійшов до дзеркала, подивився уважно. Хм, ніби щоки не такі вже й пухкі. Та й живіт поменшав. От вийде він на подвір'я, а там Влада його побачить і всміхнеться. Лише йому, а не ніяким Андрікам, Вітькам та Сергіям. Усе можливо.

— Треба свіжим повітрям подихати, — вимовив рішуче.
Швидко зібрався й попрямував до дверей.

* *Інтерфейс* сайту, програми, будь-якого пристрою — це ніби «міст» між користувачем і системою. За допомогою інтерфейсу користувач зможе пояснити системі, чого він від неї хоче, а система це виконає.

А У НАШОМУ ДВОРІ...

У вихідні пригріло сонечко, а до Галини Сергіївни приїхали внуки. Ото для неї справжні сонечка! Старший, першокласник Микита, досліджував паростки, що вже повитикалися над ледь зігрітою землею, і випрошував у бабусі дозвіл ще щось посіяти. Молодший, чотирирічний Марко, мав одне бажання — покататися на гойдалці. А вона ж іще холодна, тож треба щось підстелити на сидіння. Бабуся зняла зі себе шарф і зробила дитині тепле сідало. Марко вмить його осідлав і радо загукав:

— Бабусю, покатай! Аз до неба! Я буду космонавтом!

Ну-от, таке вона вже чула! Яка естафета бажань! Бабуся розгойдувала своє маленьке щастя, всміхалася, розпитувала внука про новини.

— А у нас дядя Ломан пісов на війну! — малюк ще не вимовляв деякі звуки, тому його хрещений тато Роман став Ломаном. — І він нас захистить. А в нього сколо наладиться дівчинка, то буде моя сестличка. І я її буду охолоняти!

Войовничо стискав кулачки і показував, як сильно він буде охороняти майбутню сестричку.

Залунали голоси, і на майданчик завалилася ватага Дімона. Влади чомусь не було. Щаслива Галина Сергіївна сильніше штовхнула гойдалку, поглянула на хлопців, усміхнулася. Вони помітили цей погляд, перемовилися

про щось між собою. Андрік гучно скомандував, що ліпше їм піти на лавочки біля АТБ. І пішли, мов зграйка горобців вифуркнула.

Поступово приходили й інші батьки з дітками. Малята бавилися, сміялися і вередували, ділилися пасочками й воювали за гарну машинку. О, а ось знову повернулися старші хлопчаки. Повсідалися на карусель, розмовляли на диво тихо, обговорювали якусь гру на смартфоні, хто які бали заробляє і взагалі, як можна заробити на грі.

— А дивись, оця дівчина мені нагадує Владу... — раптом тихо сказав Дмитрові Андрій.

— Ти ще про неї думаєш? Забудь. Вони ж до Польщі поїхали. Все, вона тепер якомусь полякові крутить голову, ха-ха-ха!

Дмитро засміявся надламаним фальцетом. Андрійко шарпнувся, готовий дати в чоло придуркові, але друзі швидко втихомирили забіяк.

Деся удалині пронизливо загула сирена.

— А щоб вам у вусі гуло і не переставало, іроди прокляті! А щоб вас піднесло й гепнуло вами! А щоб вас пранці зїли! А щоб ви пропали у своєму болоті! А щоб ви повибухали там, де злетіли! — видала смаковиту лайку сердита Галина Сергіївна.

Хлопці на каруселі дружно захихотіли. Жінка озирнулася, хотіла щось сказати, але в її кишені озвався телефон.

— Марку, Микито, збирайтеся, йдемо у сховище! — енергійно скомандувала бабуса внукам, одночасно намагаючись натиснути кнопку виклику.

— Так, Михайле, так, ми на майданчику!

Телефонував зять. Його Галина Сергіївна дуже шанувала.

— Якраз у підвал збираємося спускатися, — продовжила доповідати. — Діти? Діти добре, але хочуть бавитись, а тут тривога. Що? Затриматися? Ти зараз приїдеш? Забереш? Ну, дивися...

Екран смартфона згас.

— Чекайте, малята, ще хвилюку побавитесь. Зараз за вами тато приїде.

— Бабусю, то катай мене! Аз до неба! — вигукнув звеселілий Марко.

Микита вже заліз поміж кущі й порпався пальцем у бабусиній грядочці.

— Бабусю, а коли соняхи виростуть?

Підлітки на лавочці також не поспішали до сховища, дуркували і реготіли. Сирена ніяк не припиняла завивати.

Марко на гойдалці летів аж до неба. Микита порпався у землі. А хлопці товклись, як молоді телята на вигоні.

— Та-а-ак! Владо! Я тут! І Дімон! І Вітька! А ти на кордоні? Ти до нас ще приїдеш? Та розумію, що не знаєш.. — голос Андрійка дзвенів щасливим струмком, що нарешті пробився крізь кригу мовчання. — Але ти знаєш, знаєш...

Вітька вирвав йому телефон з рук, усі навперейми намагалися побалакати з Владою, яка так несподівано задзвонила.

Галина Сергіївна подивилася на дітей, на своїх і на чужих хлопчаків, і чомусь їй стало так тепло й боляче. Юнь буйно рвалася на простір, у життя. Аж до неба. Перехрестила їх: «Господи, помилуй!».

Коли Максим вийшов на подвір'я — стикнувся зі стариганом із 142-ї квартири. Той на вітання уваги не звернув, лише насупився та пробурмотів щось. Лаявся на когось, мабуть. Чи не на Макса? Хлопець прислухався. «Я это сделал! Получите, хохлы, а я на ваших фашистских трупах и денег заимею», — злісно посміхаючись, сичав дід.

Хлопець отетерів. Він знав, що «хохлами» називають українців вороги. А до чого тут гроші? І до чого фашисти? «Треба за ним постежити. Бо розмова його

справжня шпигунська, — міркував. — Недарма дід з ненавистю про «хохлів» турчить».

Але старий лише постояв на подвір'ї, а потім повернувся й рішуче попрямував до своєї квартири. Коли брязнули засуви, Максим навшпиньки підкрався до дверей і приклав вухо до замка. Послухав, нічого не почув, сплюнув, так само тихо відійшов од дверей і вирішив піти до своєї улюбленої хованки — густих кущів біля сусіднього під'їзду — розмислити, як далі поводитися.

Тільки-но вийшов, як пронизливо загула сирена.

У дворі було людно. Сусідка квапливо вела двох маленьких онуків до входу у сховище.

На лавці штовхалася та реготала нерозлучна компанія: Дімон, Андрік, Вітька та Сергій. Кожен намагався довести свою круть, хоча мама Дімона схвильовано гукала з балкона, щоби син біг до сховища. Андріка гукав тато з іншого вікна. Але хлопець не поспішав, бо Вітька забрав у нього телефон і, щасливо посміхаючись, щось торохкотів у мобілку.

Ігор не зволікав і не чекав на друзів — уже відчиняв двері підвалу.

Макс хотів підійти до хлопців. Налагодити стосунки. А ні — то й побитися. Нехай і проти чотирьох! Нехай він у шостому, а вони — у дев'ятому! Він втомився від їхнього стьобу. Не хоче терпіти, мовчки ковтати образи.

Бо вже й дівчата починають глузувати. Он, Ангеліна зі 135-ї, наприклад. Недавно вони зустрілись у ліфті. Він не встиг привітатись, як вона хихотнула: «Що, малий, знову на горіхи від Ігорка отримав? Мені Владка сказала, що ти, пухкий телепень, перед хлопцями готовий плазувати. А ще козаком себе вважаєш!». Ех, знав би, ніколи їй про свою мрію не розповів би! Бо ж якось піддався слабкості: вона усміхнулася йому, а він, наче зачарований, почав говорити. Що говорив — сам не пам'ятає. Але от тепер

зрозуміло, що він про свою мрію розказував, ех! Наче забруднив її, дурень!

Збирався підійти до галасливої компанії, але не підійшов. Щось його муляло. Хлопець оглянувся й закусив губу. Він і сам не розумів, чому, але в самісінькій середині — животі, можливо, — щось поколювало. Слина у роті стала в'язкою, гіркою...

Задзвенів телефон.

— Бабусю, — ковтаючи слова, заторохтів він, — тут я почув... той дід противний, ну той, зі 142-ї квартири! Він з кимось телефоном розмовляв. І таке говорив! Таке-е-е! Він лаяв нас «хохлами», і про трупи щось казав, і про гроші... Бабусю, як це? Він що, шпигун? Справжній, га? Що мені робити?

— Ти де? — аж скрикнула бабця. — Якщо у кімнаті, то одягайся й миттєво біжи до мене! А як у дворі, то теж біжи... до бібліотеки! Мухою! А я... сама зателефоную, куди треба! Чуєш?

Її голос пропав, бо сирена завила надто пронизливо. Її голос досягнув найвищої ноти й різко обірвався...

КВАРТИРА № 145.

ОСТАННЯ МЕЛОДІЯ АКОРДЕОНА

Ранок не віщував нічого поганого. Погода була так собі. Небо вкрите хмарами. Температура — не зимно, а проте й не тепло.

Широким проспектом мчали строкатою вервечкою авто різного штибу, доносячи у квартиру на дев'ятому поверсі гул моторів.

Віктор Хомович, сидючи у кріслі в очікуванні учня, навіть занудьгував трішки. А потім, якимось раптово, впав у дрімоту. Яскраві видіння краєвидів рідного села, що літнього сонячного дня випромінювали радість очікування нових вражень, надій і сподівань, заповнили його душу. Ось — сосновий ліс, а там — видніється річка. І він, шестирічний хлопчак, разом із однолітком Юрком поспішають до неї. Яке ж то щастя — пірнути у прохолодну прозору воду. Саме тепер, коли гарячий од сонячного проміння прибережний пісок пропікає підошви, такі зашкарублі за літо, що навіть баранці** не можуть їх проколоти:

— Вітю, ось дивися, що я знайшов! Бачиш, яка гарна цяцька!

— Та викинь ти її, Юрчику! Минулого тижня хлопці зі сусідньої вулиці теж знайшли якусь цяцьку. А вона

вибухнула в руках одного з них. Знаєш, скільки такого «добра» після війни...

Не встиг і доказати, бо в цей час гримнуло так, що із сосон посипалися шишки... Юрко лежав непорушно, а у Віктора з лівого ока полилася кров, і він знепритомнів.

Уже в лікарні, прийшовши до тями, він почув вирок лікаря: «Ну що ж, хлопче... Будеш жити. Руки й ноги цілі. Чутимеш і говоритимеш. А ось бачити — ні. А Юрка, твого друга, вчора поховали. Ось так. Батьки загинули на війні, а ви у мирний час знайшли собі прикличку».

Довгі місяці лікування, звикання до темряви, а ще і спроби ходити навпомацки стали тяжким випробуванням для хлопчика.

Та ось уже й останній день у лікарні. А вдома що? Матуся в колгоспі на роботах. Старшого брата забрали до школи ФЗУ^{***}. І Вітя щодня сам-однісінький удома. Аж якось, вийшовши у двір, почув звуки акордеона. То безногий сусіда, дядько Михайло, випивши чарчину, від нудьги не знаючи, куди себе подіти, намагався вичавити хоч якусь мелодію з трофейного інструмента, привезеного з Німеччини. Грати він не вмів, але ж хотілося...

Стукаючи попереду себе ціпочком, хлопчик посунув на звуки акордеона.

— Доброго дня, дядьку Михайле! — гукнув він.

— Доброго дня, Вітю! А що це ти сам-один блукаєш? Мабуть, нудно тобі?

— Авжеж. А можна мені спробувати на вашому акордеоні?

— Ти ж малий іще... У тебе ж і сили не вистачить утримати інструмент.

— А ви поставте його на табуретку.

І ось уже Вітя, намагаючись розтягнути міхи, натиснув на першу-ліпшу клавішу. Звук, випурхнувши з акордеона, полинув вулицею, нагадуючи басовите гудіння джмеля. Хлопець натиснув на іншу клавішу. Та

видала звук, схожий на писк комара. Захопившись, Вітя провів пальчиками з верху до низу клавіатури. Усе його єство охопили невідома досі бентежність і солодке відчуття щастя.

— Ти диви, що він робить! — захоплено вигукнув сусід. А тоді:

— Вітю, де ти так навчився?!

— Де б же я навчився. Воно в мене саме вийшло, — відповів хлопчик. Він продовжував розтягувати міхи акордеона, гуляючи пальчиками по клавіатурі.

Відтоді ледь не щодня Вітя насолоджувався спілкуванням з акордеоном, даруючи задоволення не тільки дядькові Михайлу, а й іншим сусідам, бо вже на слух підбирав відомі всім мелодії воєнної й післявоєнної пори.

Вісточка про маленького музиканта долинула до шкільного вчителя музики. Він, послухавши музичні вправи Віті, звернувся до його матусі: «Слухай, Горпино, якщо ти не проти, я спробую влаштувати хлопця в дитячий будинок у місті. Там неподалік є музична школа. Нехай вчиться. Жаль, якщо такий талант пропаде. Він, не знаючи нотної грамоти й не маючи технічних навичок, навчився грати. А що ж буде, як освоїть оту грамоту. Думаю, що великий музикант виросте. А можливо, й композитор».

І як у воду дивився сільський учитель музики...

Минуло кілька років. Юного музиканта вже запрошували брати участь у різноманітних концертних заходах — не тільки музичної школи, а й міста.

Коли Віктор закінчив музичну школу, директор особисто рекомендував його до музичного училища.

Після закінченню отримав скерування до консерваторії. Дзвенів, переливався мелодіями акордеон під вправними руками Віктора — не тільки в Україні, а й за кордоном. Інколи приїздив до рідного села, даруючи землякам і

радість від музики, і гордість, адже їхній хлопець став світовою знаменитістю.

Незважаючи на те, що зір поновити не змогли ні в клініці Філатова, ні за кордоном, Віктор відчував себе щасливим, адже займався улюбленою справою. Та й людям прислужився. І не тільки тим, що дарував музику. Викладач з музики по класу акордеона навчав маленьких музикантів.

А вже й старість якось так раптово приступила. Усе ж Віктор Хомович не сидів без діла. Щодня — з весни до осені — у дворі будинку, де він мешкав, переливався та дзвенів його акордеон. А ще й додому до нього приводили батьки здібних до музики діточок, аби досвідчений учитель навчав їх дивовижній грі.

Ось і сьогодні він чекав на чергового учня. Сім'я переселенців, які втекли зі Сходу, де точилися бої, попрохала Віктора Хомовича навчити їхнього синочка гри на акордеоні.

Майже ідеальний слух музиканта вловив звичні звуки: хтось вставив ключ у дверний замок. Двері відчинилися.

— Добрий день, Вікторе Хомовичу! Це ми з Єгором прийшли...

— Добрий, добрий, пані Марино! Проходьте, будь ласка.

— Я Єгорка залишаю у вас, а сама збігаю до крамниці. Заодно й вам куплю продуктів.

— Гарзд. Щиро дякую.

Віктор Хомович і Єгор розпочали навчання. Тільки-но хлопець розчохла акордеон і взяв перші ноти, як завила сирена.

— Ото гаспидські душі. Знову бомбитимуть, — буркнув учитель. А тоді до Єгора: — Постав акордеон на стіл, а сам негайно спускайся в укриття. Я ж залишуся вдома. Бо, поки дочалапаю, то й відбій тривоги оголосять.

Поставивши акордеон, хлопець швиденько подався до дверей. Та й не встиг...

Гримнуло й зблиснуло так, начебто у грозу. Водночас зовнішня стіна від вибуху відвалилася й ринула вниз. Віктора Хомовича відкинуло до коридору і привалило уламком внутрішньої стіни. Єгор лежав непритомний у коридорі. А любий друг акордеон, зачепившись ременем за уламок балкона, звисав донизу, гойдаючись під поривами вітру, і видавав протяжні ридаючі звуки, схожі на голосіння за полеглими.

** Вони ж — якірці сланки (рослини з колючими плодами).

*** ФЗУ — школа фабрично-заводського навчання.

КВАРТИРА № 129.

«І ТАК ХОТІЛОСЯ ТИШІ Й ТЕПЛА...»

Ця ніч була загрозлива і темна.

І так хотілось тиші і тепла.

*А вибух був — як жовта хризантема,
Що на пів неба раптом розцвіла...*

Ліна Костенко

Бійці 16-го штурмового батальйону вже втретє за час повномасштабного вторгнення російських окупантів на землі України передислокувалися з-під Ізюма до Мар'їнки. Один за одним дізналися, на яку ділянку оборони скерувало їх командування.

Віктор Бойко після визначення району дислокації батальйону залишився задоволеним. Він почав пригадувати перші дні після 24 лютого, коли після окопної війни рашки почали «табунами» наступати на їхні позиції. Та за кілька місяців із того дня, як Віктора скерували з мінометним розрахунком на «передок», вони у складі взводу так розбудували позиції, що не позаздриш ворогові, який наполегливо прагнув ними оволодіти. От цікаво, яка саме ділянка фронту «дістанеться». Від розташування вогневої точки

залежатиме майбутнє його і побратимів, з якими він майже два роки вгамовував сепариків, а тепер — москалів...

Микола Сіренко і Леонід Діденко сиділи, притулившись один до одного, — дрімали. А коли їхнє авто в черговий раз потрапляло у вибоїну, невдоволено бурмотіли щось на адресу водія.

Сон не брав Віктора, і він почав пригадувати свою сім'ю, з якою недавно переїхав із багатоповерхівки до приватного будиночка в тихому районі, подалі від міського гамору. Йому, міському жителю, увесь час хотілося мати власний будинок, біля якого неодмінно ростиме сад, посаджений його руками, а навколо оселі — багато квітів. А ще Вікторові хотілося мати дворового песика і великого домашнього кота.

Останнім часом його статки поліпшувалися. Заради благополуччя сім'ї він працював на шинному комбінаті монтажником великогабаритних шин. Зміна тривала шість годин, і тоді, прийнявши душ, він нарешті позбувався смердючого запаху нагрітого каучуку. Їхав на роботу до дружини або ж у дитсадок, щоб забрати додому їхню Віточку.

Того дня, коли він поспішав у дитсадок, зустрів у трамваї свого однокласника у військовому однострої — артилериста ЗСУ. Денис Ігнатенко першим пізнав Віктора, і вони встигли проїхати разом кілька зупинок. Віктор тільки й устиг розповісти однокласникові про своє цивільне життя, а Денис — про те, що вже кілька років воює з московитами на сході України. Прощаючись, Денис мовив неголосно: «Вікторе, живи зі своєю Поліною щасливо. Я її пам'ятаю зі школи... Але знай: скоро війна охопить усю Україну. Ці ненажери тільки й чекають слухної хвилини... Готуйся захищати своїх дівчаток!». Віктор хотів запитати номер телефона однокласника, та двері трамвая зачинились, і Денис залишився на зупинці з піднятою рукою.

Через деякий час Віктор уже міцно тримав свою доньку за маленьку ручку. Вони поспішили на роботу до їхньої мами Поліни. Того дня у них було намічено мандрівку до «Караван-центру», аби купити для доньки заплічник і нове взуття. Усе придбали швидко. На виході Поліна помітила рекламу нового фільму. Прочитала вголос назву, і донечка заплескала у долоньки, забажала, щоб вони пішли до кінозалу.

Віктор придбав квитки, купив чималеньке відерце поп-корну. Хай буде... Кінозал справив на Віточку неповторне враження. Вона раз у раз запитувала татуся про щось, часом навіть ставила його в тупикове становище. Перед романтичним кіносеансом показали на екрані події сьогодення на Донбасі... Донька про щось шепталася з матусею, а потім вони завзято, проте тихо, щоб не шокувати сусідів, захрускотіли поп-корном. А Віктора захопили військові події. Десь зовсім поруч гуркотіли гармати, чулася тріскотня стрілецької зброї. Неподалік од місця бою виднілися розбиті домівки, і літні люди скаржилися в мікрофон на своє нестерпне життя... Після короткометражки про події на Сході пройшли полум'яні титри: «Донбас — це Україна!».

Про що був той фільм, який вони прийшли переглянути, Віктор і не запам'ятав. У голові засіла неочікувана думка: «А до Донецька ж по прямій — лише двісті кілометрів...». Донька з дружиною дорогою додому із захватом пригадували епізоди пригод героїв фільму у війні з космічними прибульцями. Вони щиро раділи перемозі землян над ворогами з космосу... А тут — війна під боком.

Уранці Віктор з Поліною прокинулися рано, і поки в дружини тривала «процедура» пробудження доньки, чоловік вийшов погодувати песика Вовчка, розважитися з ним і повторити вправи, які песик виконував за шматочки ковбаски. Вовчок охоче ставав на задні лапи, гавкав, почувши певний сигнал. Віктор глянув на годинник. Уже пора готуватися до поїздки на роботу, і

вони, обоє задоволені, розлучилися до вечора. Неочікувано в голові Віктора промайнула думка: «А якщо я поїду на Донбас, як житимуть без мене мої найрідніші? І хто бавитиметься з моїм улюбленцем Вовчком?..».

Уже за три дні, після багатьох роздумів і переживань, Віктор був готовий викласти усі аргументи дружині. Хтось же повинен захищати їхню Батьківщину... Спочатку Поліна сприйняла його аксіоми про необхідність спробувати себе в екстремальних подіях як гумор, потім посумнішала. Кілька днів у Віктора з дружиною були напружені стосунки, ніби між ними пробігла чорна кішка. Віктор повертався з роботи виснаженим. Поліна добиралася з роботи сама, а маленька Віта не могла втямити, що це коїться з її батьками. Нарешті мала не витримала і за вечерею «випалила» зі сльозами на очах: «Ма... па... А я що — не ваша?». На якусь мить за столом запанувала мовчанка, а тоді Віктора і Поліну наче підхопило вихором, і вони з обох боків стали перед донькою на коліна. Кожен щось говорив, говорив... Віта хвилюю водила голівкою по боках, потім схопилася на прямі ніжки і вигукнула: «Я — ваша, тож сьогодні слухайте мене!». Батьки здивовано знизу вгору поглядали на доньку і кивали головами. «Сьогодні граємось у школу... Я — вчителька, а ви слухаєте мене!» — тоненьким, але впевненим голосом оголосила мала.

Наступного дня після зміни Віктор поїхав до військкомату і подав рапорт про добровільне бажання служити в ЗСУ. Його швидко провели до військкома. Рапорт був уже в руках підполковника, і коли зайшов Бойко, він поглядав то на папір, то на чоловіка. Віктор стояв струнко, чекаючи рішення військкома. Підполковник Сосонний про щось подумав, потім підвищеним голосом промовив: «Звідки знаєш, що нам потрібні мінометники?.. Це справді так. Тобі вже за тридцять. Твоя частина воює на Донбасі... Якщо хочеш

послужити ще, дам скерування до медицини, а там — як вийде, сержанте Бойко»...

«Скоро Мар'їнка!» — почувся голос ротного. Усі вже майже очуняли після тривалої поїздки вибоїстим шляхом. «От зараз би кави з кардамоном!» — вигукнув взводний, і кілька хлопців дружно зареготали. БМП зупинилася поміж багатоповерхівок, і неподалік припинив рух їхній ГАЗ-66 із озброєнням та боєкомплектom. Куди й подівся сон Віктора і побратимів, а від його спогадів не лишилося й сліду. Мінометне відділення у швидкому режимі розвантажувало авто, й було чути лише клацання заліза і тихі попереджувальні голоси товаришів по службі.

Дуже швидко авто звільнили від бойового вантажу, і через п'ять хвилин хлопців уже зібрав взводний Валерій Кравченко. Почав розповідати, як відбуватиметься ротація з попередниками. Представник із тієї позиції, яку мав зайняти їхній підрозділ, про щось тихо перемовлявся з командиром роти Борисенком. Невдовзі було доведено порядок ротації, і мінометна обслуга поступово полишала тимчасове місцеперебування. Підрозділ Віктора чекав своєї черги, аби зайняти бойову позицію. Нарешті почулося: «Бойківці, вихід через дві хвилини — у повному бойовому!». Бійці згуртувалися біля виходу з підвалу і вже через п'ять хвилин ішли за Віктором на відстані витягнутої руки. Десь попереду бухкали гармати, проте на їхньому рубежі було тихо, й мінометна обслуга Бойка за пів години зупинилася неподалік лісосмуги. «Хлопці, далі рухаєтеся самі. Пароль — «Візаві», відповідь — «Солотвин»... Дай, Боже!» — почув Бойко голос супровідника. Віктор намітив орієнтир і рушив далі, а за ним — обслуга його міномета. Їх уже чекали на ротацію бійці, й бойківці майже безшумно займали позиції, а попередники тихо зникали у темряві в напрямку Мар'їнки. Віктор віддав наказ оглянути й освоїти бойову точку, а за ворогом наглядав сам. Попереду раз по раз спалахували вогняні трасери, і

жодної небезпеки він не бачив. На умовній частоті доповів про зайняття точки й підтвердив п'ятнадцятихвилинну готовність працювати. Через умовний час почув голос ротного. Той уже назвав його підрозділу координати цілі. Біля Віктора залишився тільки Леонід Діденко — на випадок відсутності зв'язку з мінометною обслугою на позиції. У навушниках прозвучало донесення Миколи Сіренка — про готовність пуску міни. «Чекаємо!» — коротко кинув слово і почув у відповідь: «О'кей!». Десь попереду рвалися снаряди, а вони в очікуванні...

По його лінії зв'язку з ротним — тиша... «І довго будемо чекати? Пора розрядитися», — кружляли думки. Несподівано почув умовне слово ротного: «Клади!». За хвильку збоку глухо гупнуло... «Міна пішла!» — чомусь від хвилювання промайнуло в голові. Ще за мить — від ротного: «Докладай дві!». Десь за годину вибухи стали вщухати, і хлопці зібрались у бліндажі Бойка. Бійці обслуги сиділи в темряві, вслухались у короткі обірвані фрази, що чули з передавача. Нарешті пролунав голос ротного: «Нам — о'кей!». Навіть у темряві Віктор відчув, як розквітали в усмішках обличчя його бійців. «Гарно почали...» — із видихом у голосі промовив Микола Сіренко. «Усім зрозуміло, що спимо по черзі — в готовності номер один?» — мовив тихо Бойко, і хлопці стали шукати затишне місце для сну.

Ворожі артилеристи почали вести вогонь зі сходом сонця. Бійці нашвидку поснідали сухпайками і рушили на вогневу точку. Віктор роздивлявся на карті місце їхнього розташування, а потім, прилаштувавши «трубу», ознайомлювався з місцевістю уже з перископа. Десь за шістсот метрів виднілися гаражі місцевих, трохи далі — водонапірна башта. Знав, що в тому районі позиції рашистів, і ротний ще дорогою сюди говорив йому, що наші не можуть узяти їх уже два місяці. Тепер це завдання їхнього батальйону. «Маємо справжню

головоломку, але ж накази треба виконувати», — проносилися думки. Неподалік гаражів на карті було видно, що в бік ворога проходить залізнична колія. Раптом спала думка про приглушення протидії ворога, якщо...

За якийсь час він був уже у ротного Борисенка і на аркуші паперу малював скоординовану атаку на гаражі, які ворог стільки часу утримував. В обідню пору командир мінометної обслуги Бойко і ротний Борисенко отримали дозвіл на явку до КП батальйону Кривоноса. Ротний на карті місцевості обмалював хід операції з повернення позиції з гаражами на свій бік.

Минуло не менше двох годин планування операції наступу, коли майор Кривоніс мовив із придилом: «От тепер можна і до самого...» — і показав пальцем угору.

За два дні в Мар'їнці й поза нею було знайдено до десятка вагонів під сипучі вантажі. Робота закипіла. Деталі операції було ретельно відпрацьовано, і вночі мінометники зайняли «місця». Розвідники із саперами розмінували залізничну колію, й зусібіч на ворога було здійснено раптовий артналіт. Комбат віддав наказ на рух вагонів, і мінометна обслуга Бойка у складі роти попрямувала в бік оборони окупантів.

За ворогом вели невпинний нагляд, однак, на диво, рашисти не реагували на рух вагонів у їхній тил. Сусідня штурмова рота атакувала ворожі позиції, і... нарешті «прорвало»! Ворог відкрив шалений вогонь по атакуючих штурмовиках. Вагони з мінометниками зупинилися позаду ворожої позиції, і увесь тил ворога проглядався наскрізь. «Вогонь — по вибраних цілях!» — пролунав голос Кривоноса, і для мінометників почалася робота. Бойко бачив у перископ москалів, які, немов мурахи, вибігали з гаражів мар'їнських автолюбителів. Міни його підрозділу лягали посеред скупчення окупантів, і серед них почалася паніка. Доки до позицій ворога наблизилася штурмова рота, ледь не половину

рашків уже було підчищено. «Переносимо вогонь по відступаючих і... по їхньому підкріпленню!» — почув Віктор указівку комбата.

Через годину позиція ворожих гаражів була в руках штурмової роти, і почалося зачищення від залишків загарбників. Вагони вогневої підтримки штурму ворога покотилися в тил оборонців Мар'їнки. Роті капітана Борисенка дозволено короткотерміновий відпочинок поза Мар'інкою. Високе командування визнало операцію вдалою, і Віктора Бойка та ще кількох командирів відзначили орденами, їм було надано відпустки.

На комбатівському авто воїни виїхали у місто, і за шість годин Віктор із хвилюванням натиснув на кнопку дзвінка свого будинку. Першим озвався Вовчок. Устиг навіть тьвкнути на свого хазяїна, який був у незвичній для чотирилапого військовій формі, однак відразу привітно завертів хвостом і першим добіг до дверей будинку. Почувся голос Поліни, а за мить вона вже була в обіймах чоловіка. Мала Віта прожогом вискочила зі спальні, й батько схопив її та підкинув угору. «Татку, татку, війна скінчилася?!» — вигукувала донька, а батько обцілював її та опустив на підлогу.

Три дні для Віктора пролетіли, немов три хвилини, і позаду в часі лишилися щасливі миттєвості, проведені з родиною. На місці умовної зустрічі збиралися відпускники, і за розкладом руху потяг повіз їх на Донбас — бити окупантів.

Почалися бойові будні, сповнені вогню і тривоги. Віктор чомусь став сумувати за «своїми дівчатами», як частенько називав їх у слухавці. Кожної слухної години перепочинку виходив із позиції і насолоджувався голосом Поліни, маленької донечки Віти, а бувало, що вони протягували мобілку Вовчкові, й песик, почувши голос хазяїна, щось і собі тьвкав.

Того дня їх телефон чомусь не відповідав. «Мабуть, зайняті, не почули», — подумав Віктор. Небезпека була тут,

він відчував її кожного дня. А там, у місті, повинно бути все добре, він навіть не хвилювався за родину. Звичайно ж, знав, що у місті лунають тривоги, але не міг уявити, що їх будинок також може бути зруйнований...

Їхній батальйон упевнено відбивав атаки рашистських «вагнерівців», і бійці вже мріяли про наступ у бік східного кордону. Посеред бойових дій на їхньому напрямку Віктора викликав до себе комбат. Боєць зайшов у бліндаж і потрапив ув обійми Кривоноса. Від цих обіймів чомусь защеміло серце, і всім єством він почув: «Кріпися... Тримайся»...

Його вразило навиліт, у самісіньке серце.

Три доби розбирали завали. На жаль, багатьох врятувати не змогли...

Він стояв, обпалений, напівзруйнований, із вибитими шибками. Його улюблений під'їзд був розтروщений ущент, і це розділило його на дві частини.

Люди із сусідніх під'їздів сумно залишали його. І ось уже нікого... Тільки голоси — вони волали про допомогу, жалілися, розповідали йому про те, як хотіли жити. Вони не замовкали ні на мить.

Будинок не знав, чи буде колись відновлений. Він вистояв, але став непридатним для життя.

А він так хотів бути прихистком для людей!..

Але ж він вистояв, і люди із сусідніх під'їздів залишилися неушкодженими! Він міг би розвалитися ущент, але ж вистояв!.. І ця думка наповнювала його гордістю, що він таки був велетнем і захисником...

Серед уламків лежала бетонна брила, на якій хтось написав: «Тут наше щастя». І це було так дивно: щастя — серед уламків. А хтось інший червоним дописав: «Кохаю!».

До цієї брили якась жіночка приносила квіти. Червоні троянди. Наче кров...

Та не тільки — до неї. Багато людей приносили сюди квіти — він ніколи не бачив такого різнобарв'я...

Маленька кішечка, яка жила під сходами, дивом уціліла. І тільки вона не покинула його.

Кожного ранку вона сиділа на цеглинах і вдивлялась у небо. Що там її так приваблювало?

Будинок придивився своїми сліпими вікнами, і йому здалося, що сонце затуляє якась хмарка, ніби птах із широкими крилами кружляє над ним.

Вітер з великої ріки гуляв порожніми кімнатами. Світило сонце. Усе було, як завжди.

Тільки не було людей...

І будинок відчував таку скорботу, таку самотність!..

Легка хмаринка на мить затулила сонце, яке вже не відбивалось у вікнах без шибок...

КВАРТИРА № 120.

АНГЕЛ

Добрий день, Романочку! Що сталося? Ось уже котрий день я тебе не бачу, не можу з тобою говорити. Де ти? Такого в нашому житті ще не було. Усі наші десять років ми не розлучалися ні на хвилину, крім часу для роботи. А мені просто необхідно так багато тобі сказати чогось важливого, про щось порадитися. Правда, я чомусь не можу зосередитися, що ж то воно є, оте важливе. Я стала якоюсь інакшою, чимось не схожою на себе до того дня... Що зі мною? Я тепер зовсім невагома, прозора та невидима. І думки, весь час дивні думки... Не встигну подумати про якусь місцину, як уже бачу її, і чомусь згори, ніби з літака. А раніше ми з тобою аби кудись поїхати, складали речі, заправляли наші старенькі «Жигулі», довго вибиралися за місто на трасу... Знаєш, я в якомусь дивному місці. Ось уже більше тижня тут лише день, ночі не буває. Я можу піднятися високо-високо, звідки бачу всю Землю. Якби ти, Романочку, бачив, яка вона красива звідти! Зелена кулька у блакитному сяйві. А коли опускаюся нижче і думаю про наше місто, відразу ж бачу любу красуню-річку, мости, що з'єднують її береги, заплави, маленькі річечки, які наповнюють її водами. І нашу набережну, де ми познайомилися під час

вступу до вишу: я — на музпед, ти — на худграф. Пам'ятаєш, уже через місяць навчання друзі зустрічали нас піснею:

Ой там Роман воли насе,

Катерина воду несе...

Ти ж мене називав не інакше, як Катрусею. І батькам своїм так сказав:

— Знайомтеся, це моя Катруся.

Тож і вони пристали на це ім'я й гукали мене тільки так. А в травні на п'ятому курсі ми двома групами відгуляли наше студентське весілля. Принесли на нашу набережну бутерброди, соки й пісні. Перехожі тільки усміхалися.

Роман воли покидає,

Катерину переймає...

Усі ці десять наших років я живу в тому вишнево-бузковому травні, у його пахощах, у його каштанах. Бачила, жила...

А потім батьки допомогли нам купити квартиру в новобудові на останньому поверсі висотки-«свічки». Які ми були щасливі! Над нами тільки небо, здалеку видно улюблену набережну, і десь унизу мчать вулицями авто, поспішають малесенькі фігурки людей. На рівні вікон влітку лише ластівки... А які красиві на цій висоті травневі грози!.. І площа квартири за сімдесят метрів! Коли ми її умеблюємо? Та цим не переймалися: робочі столи, піаніно, мольберт і столик для кухні. А ще ложки, тарілки, чашки — усього по двоє. Нам вистачить. Ми насолоджувалися роботою: я в музичній школі, ти вів художню студію. А між заняттями почали займатись обладнанням квартири, адже тоді здавали майбутнім мешканцям лише бетонні стіни без внутрішніх дверей, без плити, без умивальника. Та то все пусте. Ми жодного

разу не сварилися під час цих робіт, хоча байок і анекдотів про цей момент подружнього життя є чимало.

Одного разу я зайшла до більшої кімнати й побачила твої усміхнені, хитро примружені очі. Відразу здогадалася: щось вигадав. І на одній зі стін знайшла напис: «Тут наше щастя». Від першого до останнього слова напис був зроблений сходинками — угору і вправо. Коли ж ти на мить вийшов, я червоною помадою навскіс зверху написала: «Кохаю!». Обоє були задоволені з нашої витівки. Потім це місце не заштукатурили, а накрили склом і оформили як картину, для нащадків! Навіть друзям не показували!

Після цієї суєти роботи ніби поменшало, роки ж минали. Ми зрозуміли, причому якось одночасно, що наше щастя не повне без дитячого сміху. І ось рік тому в нашу сім'ю прийшла Богданка. Ти її відразу став називати Зіронькою. Коли дізнався, що буде донька, не сказавши ні слова, кудись побіг, а повернувся з двома величезними білими бантами. З усмішкою аж до вух мовив:

— Найбільші у крамниці. У них я поведу Зіроньку до першого класу!

А коли я ще була в пологовому, ти разом із дитячим ліжком купив етюдник.

— Наша донечка буде вся зіткана з мистецтва. Ти навчатимеш її музики, я — малювання. Нехай бачить усі відтінки кольорів, чує всі напівтони...

Мій мрійнику! Як ти умів запалювати своїми мріями... Про що ж важливе хотіла тобі сказати? Згадала! Ромчику, я кохала тебе, я дуже кохала тебе!.. Ну ось... Знову говорю в минулому часі... Жила, умів, кохала...

Чому б це? Тепер мені здається, що це почалося з того нечуваного до тієї миті свисту... Я схопила з ліжечка сонну Богданку, покликала тебе ховатися до ванної, ти зробив кілька кроків за нами... Далі не пам'ятаю... Нічого не пам'ятаю... Тепер я тут — прозора й невагома... Тут

суцільний день... А ще звідси я бачу всіх і все... Бачу окопи й бліндажі, бачу зруйновані міста й села, бачу степи рідної України у вирвах од снарядів. А ще, Ромчику, в мене виросли крила, величезні крила. І зовсім не важкі. Ними я прикриватиму наших бійців на полі бою, відвертатиму від них кулі, витиратиму солоні сльози вдів і матерів...

А ще, мій любий, мені відомо все, що кожен із нас робить і думає. Я дізналася, що ти здав у військкоматі свій «білий» квиток зі словами:

— Кожен батько мусить захищати своїх дітей!
Я вдячна тобі за таке рішення.

І ще... Я хочу тобі розповісти...

Не знаю, чому, але мені відомо це...

Мій любий, усе минеться. Опалені лани знову стануть квітучими. Поруйновані міста відбудують усім світом, вони стануть сучаснішими та зручнішими для людей. Наші діти будуть освіченими, володітимуть багатьма мовами й подорожуватимуть усюди. З одного боку, там, де встає сонце, буде міцний кордон, і ніхто вже не посміє перетнути його.

А з іншого, там, де сонце заходить, буде вільний шлях — аж до самого синьоокого океану — і навіть іще далі. І чудові далекі всесвіти, про які ми з тобою мріяли, будуть відкриті для наших дітей.

І люди в усьому світі будуть підводитися, тільки-но почують українську мову...

The illustration depicts a scene of urban devastation. In the foreground, a brown cat is shown from the chest up, looking upwards with its mouth wide open in a meow. Its eyes are yellow and its whiskers are prominent. The background shows two dark, multi-story buildings that have been severely damaged, with many windows missing and structural elements exposed. In the center, between the buildings, a faint, ethereal image of a woman with long, flowing hair and large, white, feathered wings is visible. She appears to be looking down towards the cat. The overall color palette is dark and somber, with the cat's brown fur and the red title providing some contrast.

АВТОРИ ІДЕЇ
ОЛЬГА ПОЛЕВІНА,
ЕЛІНА ЗАРЖИЦЬКА

ЧИ БАЧАТЬ НЕБЕСА КОТІВ

*Пам'яті загиблих
внаслідок російської агресії
в мирних містах
України*

